Integrál Akadémia

1034 Budapest, Pacsirtamező u. 42-44.

A jövő társadalma az egyén személyiségfejlődésének integrált nézőpontjából

Készítette: Schweder József

Integrál Pszichológia szak, 2012-es évfolyam

schweder@t-online.hu

Konzulens: Tóth Szilvia

2015.

TARTALOMJEGYZÉK

I. Bevezető 3

II. Az integrál szemlélet 4

2.1 Ken Wilber 4
2.2 Integrál szemlélet 5
2.3 Az evolúció és a holonok 6
2.4 Integrálpszichológia és az öt fő ág 8
2.4.1 A négy kvadráns 9
2.4.2 Tudatfejlődés szintjei – Létramodell 14
2.4.3 Fejlődésvonalak és a pszichográf 21
2.4.4 Tudatállapotok 23
2.4.5 Tudattípusok 26
2.5 Az öt ág összegzése: az AQAL modell 31

III. A társadalmak fejlődése az őskortól napjainkig 31

3.1 Az őskori társadalmak 33
3.2 Az ókori társadalmak 39
3.3 A középkori társadalmak 44
3.4 Az újkori társadalmak 48
3.5 Jövőkutatás: A XXI. század társadalma 59
3.6 A világ átalakulása integrál szemléletben 62

IV. Átmenet a wilberi 5-ös szintű társadalomból a 6-os szintre, az egyén személyiségfejlődésének szemszögéből 65

V. Az integrál szemléletben elköteleződött szervezetek és magánszemélyek 82

VI. Zárógondolatok 88

I. BEVEZETŐ

Azóta érdekel a jövő kérdése mélyebben, mióta megszülettek a gyerekeim. Addig inkább a közeljövő, saját céljaim beteljesülésének lehetőségei érdekeltek. Fiaim megszületésével tudatosult bennem, hogy felelős vagyok értük és ez a felelősség kiterjed arra, hogy mint egyén mit és hogyan tehetek azért, hogy a gyerekeim, unokáim, tágabb értelemben a jövő generációja egy szebb, élhetőbb világban éljen? Ahogy teltek az évek, arra lettem figyelmes, hogy a pszichoterápiámban eltöltött években a saját személyiségfejlődésem milyen pozitív változásokat hoztak a gyerekeim viselkedésében, életében. Megfigyeltem, hogy nevelésükben az egyik legerősebb aspektus a saját példám átadása. Azt is megfigyeltem, hogy az én változásom, nem csak a saját családi mikro, hanem a tágabb értelemben vett közösségekre, barátokra, családokra is pozitívan hat. Amikor a jövő társadalmának témája felvetődött, akkor állt össze, hogy abból az aspektusból közelítem meg a társadalmi fejlődést, ahogy ez a fejlődés bennem, mint individuumban végbement. A spiráldinamikát hívtam be segítőmnek, ebben a fejlődési modellben tudtam integrálni a saját személyiségfejlődésemet a társadalmi fejlődéssel. Szakdolgozatom első részében az integrál szemléletet mutatom be. A második rész témája a társadalmak fejlődése az őskortól napjainkig, valamint betekintést nyújtok a mai tudományos jövő kutatási eredményekről. Ennek a résznek a végén következik, egy integrálszemléletű jövőkép Ken Wilber tollából. A harmadik rész tartalmazza a társadalom és a saját fejlődésem bemutatását a spiráldinamika segítségével. A végén a saját jövő víziómat szemléltetem a wilberi négy kvadráns ábrájában.

II. AZ INTEGRÁL SZEMLÉLET

2.1 Ken Wilber

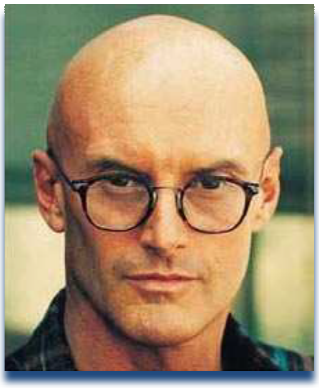

Az integrál szemlélet elindítója Ken Wilber, aki egyben e szemlélet egyik alkalmazott területének, az integrál pszichológiának a szülőatyja. Ken Wilber 1949-ben született Oklahoma Cityben. Orvostudományi és biokémiai tanulmányait nem fejezte be, mert a tudományos szemlélet egyoldalú anyagközpontúságát nem tudta elfogadni. Így önálló szellemi útra lépett. Élvezettel hasonlította össze a nyugati és keleti tudományos filozófiai és pszichológiai irányzatokat, kb. 3000 könyvet elolvasva, melyekből sajátos szűréseket és szintéziseket hozott létre. 1977-ben jelent meg a Tudat spektruma (The Spectrum of Consciousness) című első könyve, melyben a tudatfejlődés létramodelljén keresztül (az integrál pszichológia egyik fő ága) bemutatja, hogyan integrálhatók a nyugati pszichológiai rendszerek a keleti nagy spirituális tradíciókkal. A könyv akkoriban nagy elismeréseket és heves vitákat váltott ki, mivel a pszichológia és a spiritualitás akkoriban inkább egymással szembenálló irányzatoknak számítottak. A hetvenes évek végére a pszichológia számos ágát fejlesztette ki a pszichoanalízistől kezdve az emberközpontú humanisztikus pszichológiáig. A hatvanas évek végétől indult útjára a módosult tudatállapotokban szerzett emberi élményeket és spirituális tapasztalatokat is felkaroló transzperszonális pszichológia. Erre csengett rá Wilber a sajátos szemléletű teljes spektrumú tudatmodellje, amiért őt a transzperszonális pszichológia egyik fő elméletalkotójának tekintették. A kilencvenes évek végére Wilber azonban több lépcsőben is továbbfejlesztette elméletét, s noha az integrál szemlélet megmaradt transzperszonálisnak, sőt kifinomodott abban, egyben le is vált a transzperszonális pszichológiáról. Így ma már egy élő, folyamatosan fejlődő önálló irányzatot képvisel a világban, melynek egyik alkalmazott ága az integrál pszichológia. Az integrál szemlélet népszerűsítése, és gyakorlatba történő átültetése érdekében a kilencvenes évek végén megalakult az Egyesült Államokban az Integral Institute (Integrál Intézet). Így a pszichológia világában kb. 2000 óta beszélnek az integrál pszichológiáról, mint önálló irányzatról. Az Integral Intézettel együttműködve a kaliforniai John F. Kennedy University (JFKU) és a Fielding Graduate University 2006. szeptember óta, egyetemi szintű képzés keretén belül oktatja az integrál szemléletet és annak gyakorlati alkalmazását. Hazánkban szintén 2006 óta lehet integrál pszichológiát tanulni, mely egy független felnőttoktatási intézet hároméves képzéseként indult. Jelenleg az Integrál Akadémia keretein belül zajlik az oktatás. Ezentúl nem ismerünk más, átfogó integrál pszichológia képzést, csak workshopokat, előadásokat e témában.

2008-ban rendezték meg az első integrál világkonferenciát az Egyesült Államokban. Ken Wilber 1977 óta 25 könyvet és számos esszét publikált a témában, hazánkban eddig négy könyve jelent meg. A legutóbbi „Integrál Szemlélet” címmel, melyben bevezető jelleggel laikusok számára is érthető módon, átfogóan rendszerezi és összegzi harmincéves munkásságának eredményeit.

2.2 Integrál szemlélet

Integrál szemmel nézni a világot azt jelenti, hogy a világban jelen lévő, az emberiség által eddig alkotott összes különféle tudományos és spirituális ember- és világtanokat egy rendszerben, egy integrált rendszerben összerendezve, egységben látjuk. Maga a rendszer, mivel az emberiség teljes tudását magában foglalja többtényezősen integrált. Az egyik dimenzió a tartalom és téma alapján a tudomány és a spiritualitás szintézise. A másik két dimenzió pedig a térbeli és időbeli integrációt jelenti. Térben való integráltság alatt azt értjük, hogy magába foglalja a nyugati tudományos és a keleti tanok, továbbá az északi, déli kultúrák spirituális tanainak ismeretét is. Időbeli integráltság azt jelenti, hogy a rendszer felöleli az ősi, premodern korok, továbbá a modern, és posztmodern korok tudását is. A modern kor a felvilágosodás tudományos, materialista, racionalista korszaka, mely az 1700-as éveket követően egészen a XX. század derekáig terjedő időszakot foglalja magában. Ide sorolva az 1900-as évek óta megjelenő pszichológiai irányzatokat is. A posztmodern korát kb. az 1960-as évek óta számítjuk, amikor megjelentek azok a nyugati tudományos rendszerek, melyek kritizálják a modern tudomány egyoldalú materialista szemléletét. Ezek a tudományok re-integrációra való törekvéssel, a világ egészlegességének, holisztikusságának helyreállítását célozzák meg (pl. kulturális antropológia, kvantumfizika stb.) A premodern kort az ősidőktől egészen a felvilágosodásig számítjuk, mely az ősi és ma is élő, több ezer éves tudást foglalja magában, pl. szúfizmus, jóga, sámánizmus, kereszténység, buddhizmus stb. Az integrál rendszer hátterében tehát több száz emberismerettel foglalkozó rendszer és sok ezer szakirodalom módszeres és szisztematikus összevetése áll. Ilyen rendszerek pl. a nyugati pszichológiai, pszichoterápiás és filozófiai irányzatok, más (pl. keleti) kultúrák spirituális (meditatív, misztikus, ezoterikus, vallási) rendszerek, a természettudományok (biológia,fizika, orvostudomány, pszichiátria stb.), társadalomtudományok (szociológia, kultúrantropológia stb.), továbbá rendszerelmélet, gazdaságtan, ökológia stb.

(http://www.integralvilag.hu/tudastar/az-integral-szemlelet-bemutatasa/alapján)

Az integrál rendszer sajátossága, hogy elismer minden területet, mely tudományos alapokra helyezett, objektív kutatásokon, vagy szubjektív, hiteles élménybeszámolókon alapul. Ezáltal, hogy, minden hiteles nézőpontot önmagában érvényesnek tekint, a versengést együttműködéssé fordítja, és összerendezhetővé teszi a különféle ismereteket, melyeket össze is köt és rendszerbe helyezi. „Az integrál megközelítés tehát segít, hogy magunkat és a körülöttünk lévő világot teljesebben és hatékonyabban lássuk” (Wilber, 2008).

Biztosítja, hogy erőforrásaink teljes spektrumát minden adódó helyzetben kihasználjuk. Hogyan tudjuk mindezt a tudást teljességében egységes rendszerben, látni?

Ha mindezt a tudást és tapasztalatot egy összetett, az emberi fejlődés minden ismert rendszerét és modelljét felhasználva – az ősi sámánoktól és bölcsektől a kognitív tudományok legújabb felfedezéséig – egy mindent magába foglaló globális rendszerbe helyezzük, akkor megkapjuk az integrál térképet. Ennek az integrál térképnek Wilber öt fő komponensét különbözteti meg, melyek mentén feltárhatjuk az emberi evolúció kulcsmozzanatait. Átlátva, tudatosítva és felgyorsítva mindezzel az emberi fejlődést. Az öt fő alapelem a kvadránsok, szintek, vonalak, állapotok, típusok.

2.3 Az evolúció és a holonok

A Kozmosz négy részre osztható. A fizioszféra a fizikai világot jelenti, a bioszféra az élő testeket, szervezeteket foglalja magába, a nószféra alatt a psziché és az elme régióit kell érteni, a teoszféra pedig az isteni, spirituális entitásokat takarja. A Kozmosz tehát, mint láthatjuk, nem redukálódik le a kézzel fogható, lefényképezhető, mérhető, elképzelhető vagy elképzelhetetlen távolságokban mérhető anyagi világra, hanem annál több. Mindennek célja és értelme van a világegyetemben, tartja a mondás, és ez az axióma feltételez egy fejlődést, amely tart valahonnan valahova, kvázi egy evolúciót. Transzperszonális szemszögből ez a Szellem evolúciója, a Szellemé, mely a mögöttes valóság, a nem manifesztált, mindenben mindig jelenlévő entitás, amelynek manifesztációja maga az evolúció. Először agyagi formában manifesztálódott, majd egyszerűbb tudattá alakult, ennek finomabb megjelenése az emberi psziché, majd a minden kultúrában megjelenő spirituális szintek. Mint említettem, az evolúció valahonnan valahová tart, és ez a valahová, a végső cél az Egység, visszatérés ugyanoda, ahonnan az egész folyamat elindult, a közös ősegységbe, amely minden megnyilvánuló dolog háttere. Mi szükség van erre? –kérdezhetnénk, ha úgyis oda jutunk, ahonnan elindultunk? Véleményem szerint, ha bármilyen helyzetben is (akár a leghétköznapibb helyzetet is vesszük), ha az ember vissza is tér kiindulásának kezdőpontjára, már valamivel gazdagabb, mint amikor onnan elindult. Mondhatni: egy szinttel feljebb van, ismerettel, tapasztalattal, magabiztossággal gazdagodott, ezáltal másként tekint már az előtte álló útra. A kozmosz esetében ez az út állandó és folyamatos, emberi szemmel nézve minden pillanatban történik egy elindulás, és egy megérkezés, hisz a Szellem manifesztációja végtelen, és a világban található minden jelenségre igaz az evolúció. Ez a gondolatsor alapozza meg a holon fogalmát. A valóság holonokból áll. A holonok olyan dolgok, amelyek egyszerre részek is és egészek is. Tehát minden dolog (legyen az egy kő, egy sejt, egy élőlény, egy gondolat, egy szabály, egy szó, egy érzés, a lélek fejlődésének akármelyik szakasza, vagy egy spirituális élmény, stb.) egyszerre része egy nagyobb rendszernek, és egyszerre egy egész, amely részekből áll - tehát holon. Vegyük példának az emberi testet, amely sejtekből áll, a sejtek molekulákból, a molekulák atomokból, amik sokáig a legkisebb alapegységnek számított, azonban a modern fizika tovább bontotta/bontja, még kisebb

egységekre, és azt hiszem ez a végtelenségig bontható, mert mindig lesz egy kisebb elem. Mindez nagyításban pedig úgy néz ki, hogy az ember tagja egy családnak, egy városnak, egy nemzetnek, és így tovább.

A dolog lényege abban van, bármit is tekintünk egységnek, az része valami nagyobb rendszernek, mindemellett felfedezhető az autonómiája is, melyhez ragaszkodik, de a rendszertől elszakadva nem tud létezni. Ezzel meg is fogalmaztuk a holonok négy fő motivációja közül az első kettőt. A következő két motiváció az önmeghaladás (transzcendális), és a feloldódás. Az önmeghaladás az evolúció hajtóereje, a magasabb szintre lépést gerjeszti, egy olyan szintre, ahol az adott holon egy új komplex holon része lesz, a klasszikus evolúciós elméletekkel ellentétben kiszámíthatatlan funkcióval. Amikor egy holon nem tud megmaradni az adott szinten, szubholonokra esik, kisebb részekre (amelyek a maguk nemében egésznek tekinthetők). Bár az evolúció hajtóereje megjósolhatatlan funkcióval bír, a Kozmosz törvénye a kreatív felbukkanás elve alapján bontakozik ki. A kreativitás a Szellem szinonimája. A Szellem nem más, mint az Üresség. Az Üresség – mely minden dolgok alapja - teszi lehetővé, hogy új formák megjelenjenek, ez a kreatív kibomlás alapja.(Gánti, 2012)

A következő alapelv a holarchia elve, melyet Koestler hozott be, különbséget téve a hierarchia alá-fölérendelt dominanciaviszony, és a természetes hierarchia, a holarchia közt, melyben az adott holon természetszerűleg része lesz valami másnak a következő szinten. Az ötödik alapelv az, hogy minden holon meghaladja, és ugyanakkor magában foglalja (inkludálja) az előző szintjét. A magasabb holonokban benne van az alacsonyabb, plusz valami extra, új dolog is. A holarchiát épp az valósítja meg, hogy a magasabban benne van az alacsonyabb, de az alacsonyabban nincs benne a magasabb, és nem is ismeri azt. Éppen ezért ha az alacsonyabb szint elpusztul, vele pusztul a magasabb is, míg ez fordítva nem igaz. Ha elpusztítjuk a nászférát, az elme és a psziché világát, a bioszféra megmarad. Azonban ha a bioszférát, esetleg a fizioszférát pusztítjuk el, a nászférának nem lesz hol megjelenni. A holarchia jellemzője a mélység, és a kiterjedés. A holonok szintjét mélységben értjük, minél mélyebbre haladunk az evolúcióban, annál kevesebb holonnal találkozunk, ezáltal a holonok száma határozza meg az adott szint kiterjedését. Az evolúció iránya célirányos, mindig a magasabb szintek felé vezet, ahol a nagyobb komplexitás, a differenciáltság és a növekvő autonómia a jellemző. Az evolúció alapvető motivációja, a Kozmosz ön-meghaladó hajtóereje a mélység növelése, az előzőek túlhaladása és magában foglalása. Minél nagyobb a mélysége a holonnak, annál nagyobb a tudatossága is. A mélység és a tudatosság szinonimák. Van a mélységnek egy spektruma, ez a tudat spektruma - a mélységi szintek fokozatai és jellemzői. Az evolúció nem más, mint ennek a spektrumnak a kibontakozása. A tudatosság egyre jobban manifesztálódik és felismeri önmagát. Szellem, tudatosság, mélység - ugyanaz a dolog. Mindenhol ott van a mélység, a tudatosság, a Szellem. (Gánti,2012)

2.4 Integrál pszichológia és az öt főág

Az integrál pszichológia az integrál szemléletnek, vagy globális rendszernek egy alkalmazott területe. A fentiek alapján tehát az integrál pszichológia a (nyugati) tudományos pszichológia és a (keleti, északi, déli) spirituális/vallási tanok időbeli és térbeli szintézise.

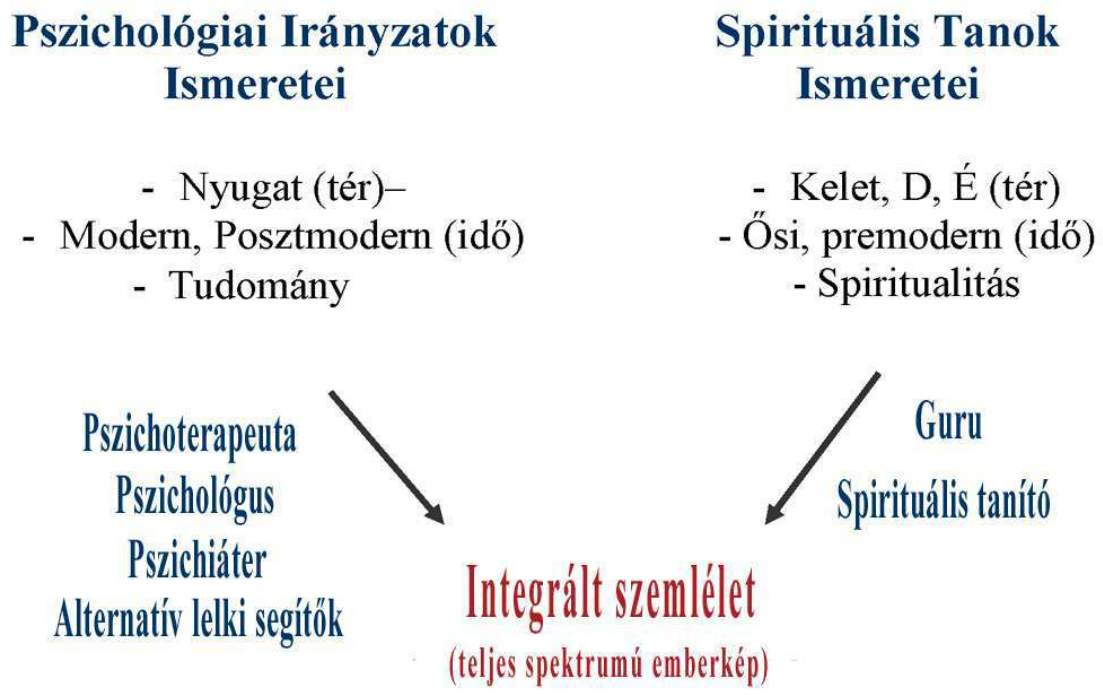

2.1. Ábra. Az integrálás sémája.

Készítette és engedélyezte: Gánti Bence. Az integrál pszichológia szak oktatási anyagából.

Az integrál pszichológia az emberiség számos különböző kultúrájának lélektanát tanulmányozza, majd minden elemet figyelembe véve mindezt egy összefogó rendszerbe helyezi, és rendszer szinten vizsgálja. Ezáltal felrajzolja, térképre viszi a kultúrák mögött húzódó közös, egységes emberi lélektant. Ezt a kultúrák mögött húzódó közös, egységes lélektant is az integrál térkép öt fő ága mentén foglaljuk rendszerbe. Ezeket a fő ágakat egyben a saját tudatunk öt fő aspektusaiként is értelmezhetjük. Az integrál térkép öt fő része tehát a kvadránsok, a tudatfejlődés szintjei, a tudatfejlődés sávjai, a tudat állapotai és a tudat típusai.

„Az integrál térkép egyes részei a bennünk lévő szubjektív realitásról szólnak, mások a külvilág objektív valóságát írják le, megint mások pedig olyan kollektív vagy közösségi valóságokat ábrázolnak, melyekben osztozunk egymással.” (Wilber, 2008)

2.4.1 A négy kvadráns

A négy kvadráns az integrál rendszer alapja, mely egyben hozzásegít az integrál látásmód kifejlesztéséhez is. A megnyilvánult világ minden eseményének három alapvető dimenziója van, az „én”, a „mi” és az „az” dimenziók.

Ez azt jelenti, hogy minden történést „nézhetünk az „én” szemszögéből (hogy én hogyan látom és milyennek érzem az eseményt), a „mi” szemszögéből (hogy rajtam kívül mások hogyan látják) vagy az „az” szemszögéből (ezek az eseménnyel kapcsolatos objektív tények)” (Wilber,2008). Ha az „az” dimenzióját továbbosztjuk egyes számú „az”-á és többes számú „azok”-ká, akkor megkapjuk a négy kvadránst.

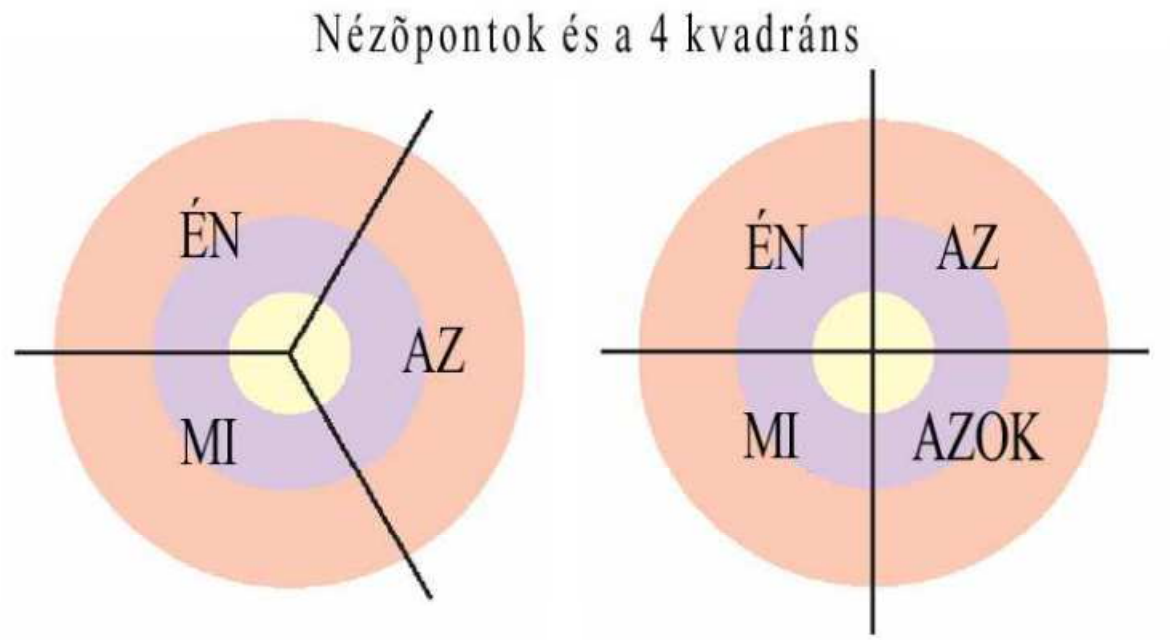

2.2.Ábra. Nézőpontok és a négy kvadráns
Forrás: Az integrál pszichológia szak oktatási anyagából , http://www.bencelap.hu/abrak/3_4kvadrans/nezopontok_3_4q.jpg

A négy kvadráns tehát bármely dolognak a négy alapvető nézőpontját, lehetséges szemszögét jelenti. Ezt nevezhetjük akár a kozmosz négy sarkának, a realitás négy alapkövének, a valóság négy arcának is. A kvadránsokat egy négyaspektusú rendszerben ábrázolva olyan integrál térképet kapunk, melynek segítségével a valóság bármely megnyilvánulását egyszerre tudjuk látni a maga teljességében. Vagyis egyszerre kívülről és belülről, egyénileg és kollektíven.

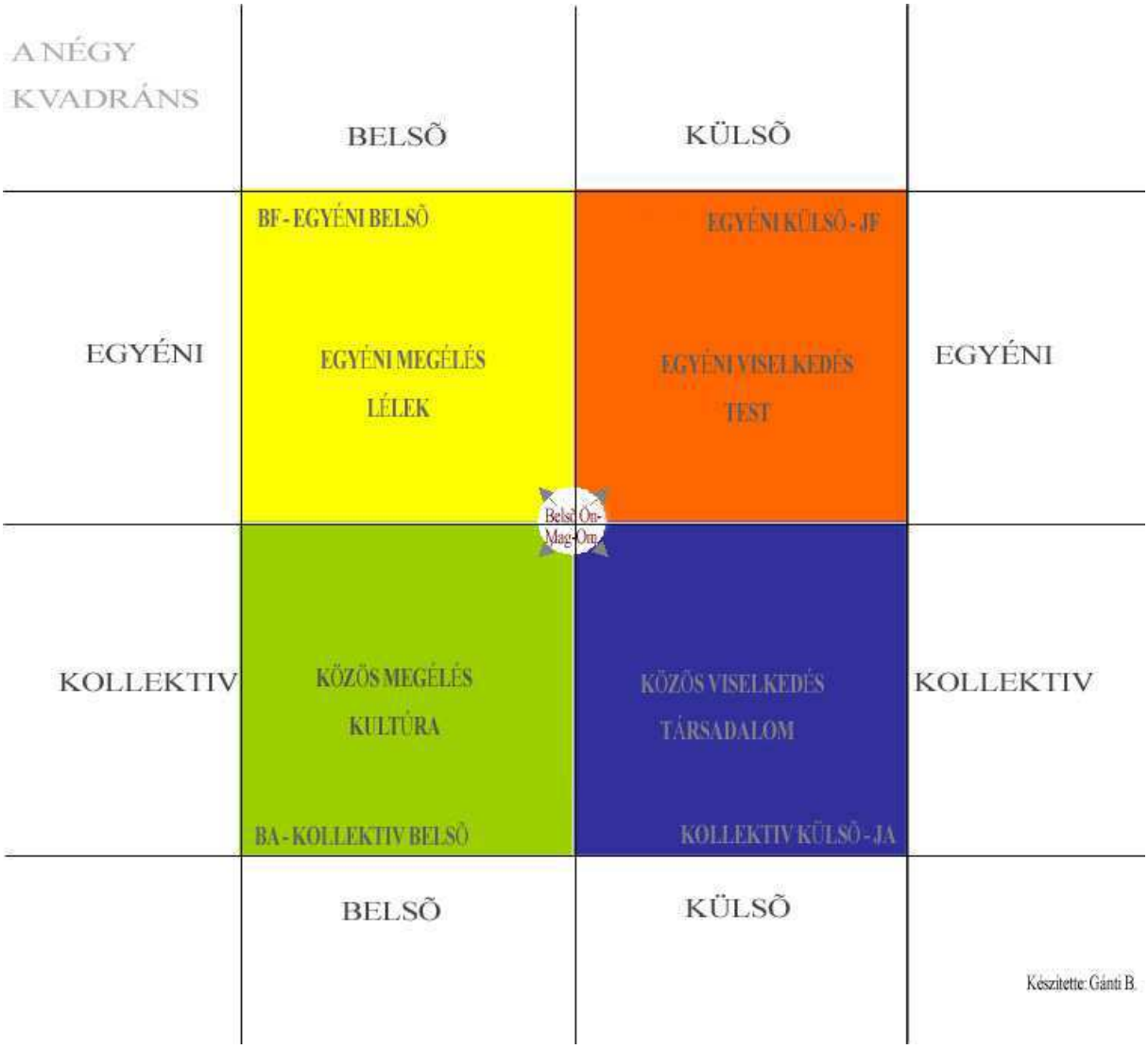

2.3. Ábra. A négy kvadráns

Készítette és engedélyezte: Gánti Bence. Az integrál pszichológia szak oktatási anyagából.

A baloldalon ábrázolt dimenzió a belső szubjektív világunk, a tudat, míg a jobb oldali dimenzióban a külső objektív világunk, a forma jelenik meg. A két felső kvadráns az egyéni világ jelenségeit foglalja magában, a két alsó pedig a kollektív emberi világ aspektusait. Így tehát a bal felső (BF) kvadránsban az „én” szemszögéből nézve az egyéni belső szubjektív világ rajzolódik ki. Ide tartoznak pl. az egyén szintjén gondolataink, érzelmeink, vágyaink, fantáziáink, tudatosságunk. Továbbá ide soroljuk a pszichológia, pszichoterápia, meditáció, spiritualitás, transzperszonális területeket, ill. Freud, Jung, Piaget, Buddha személyét, akik a belső szubjektív én-re irányuló tudásrendszerek képviselői.

A jobb felső kvadráns (JF) az „Az” nézőpontja, mely az egyéni külső objektív világot képviseli. Tehát itt arról van szó, hogy az egyéni létező kívülről hogyan látszik mások számára, beleértve a fizikális viselkedést, a testet, az anyagi összetevőket, az anyagot és energiát is. Ide tartoznak azok a tudományok és kutatók, melyek éppen ezt az egyéni objektív valóságokat tanulmányozzák, vizsgálják. Ezek pl. a természettudományok, fizika, biológia, biokémia, élettan-anatómia, neurológia, pszichiátria, neuropszichológia, agykutatás, finom energiák – prána, meridiánok, kínai gyógyászat, Locke, Darwin személye.

A bal alsó kvadráns (BA), a „Mi” nézőpontjából tekintve a világra, a közös belső interszubjektív világot jelenti. Itt tehát a kollektív tudatosság van jelen, ami legtágabb értelemben nem más, mint a kultúra. Szűkebb értelemben jelenti a csoport belső tudatosságát, világnézetét, közös értékrendjét, hitét, érzéseit, kapcsolataikat. Idetartozik pl. a szociálpszichológia, a szociális tanulás elmélet, a csoportlélektan, a család- és párterápia, a szociokibernetika, a néprajz, a kulturális antropológia, a feminizmus csoportok.

A jobb alsó kvadráns (JA), az „Azok” aspektusát képviselve, a közös külső világot mutatja be. Ez nem más, mint ahogy a dolgok kívülről látszanak, a társadalmi dimenzió, a csoport külső formái, viselkedése. Ide tartozik pl. a társadalmi rendszer, családi rendszer, rendszerszemlélet, szociológia, közgazdaságtan, ökológia, ökopszichológia, technológia, Marx stb.

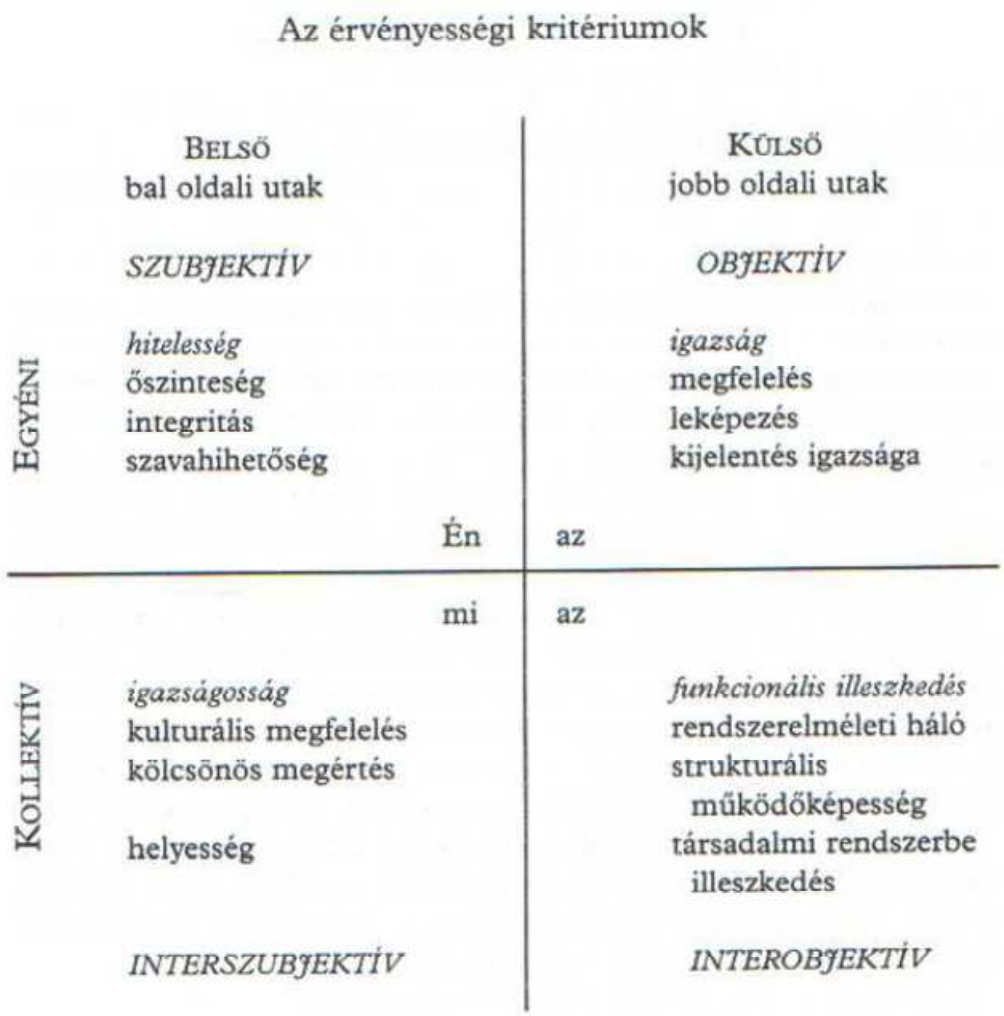

2.4. Ábra. Az érvényességi kritériumok
Forrás: Wilber, K. (2003): A Működő Szellem rövid története, 116.old. Budapest, Európa Kiadó.

Mind a négy kvadráns növekszik, fejlődik, és holarchia van bennük, egymásra épülő és egymásba ágyazódó (az alsóbb a felsőbbe) fejlődési szintek. Körkörös, kölcsönösen összefüggő formában. Ez azt is jelenti, hogy mind a négy kvadránsban fejlődési szakaszok vannak, melyeket mind a négy kvadránsban létraszerű ábrázolással, a belső középpontból kiindulva szemléltethetünk. Az egyes szintek egyre fejlettebb állapotokat jelenítenek meg. Minden egyes szintnek megvan a maga megfelelője mind a négy kvadránsban.

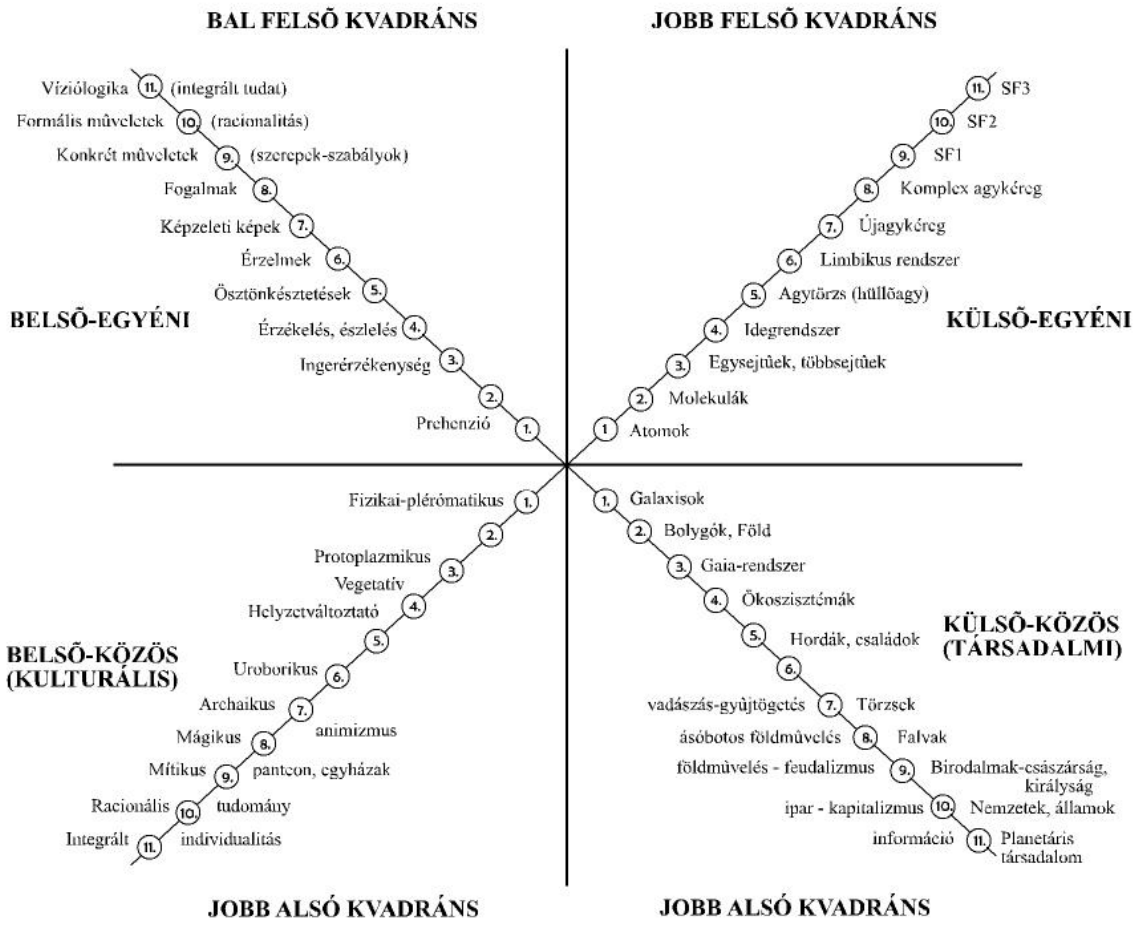

2.5. Ábra. A négy negyed részletesebb ábrázolása

Készítette: Gánti Bence. Forrás: Wilber, K. (2003): A Működő Szellem rövid története, 83.old. Budapest, Európa Kiadó.

Ahhoz, hogy az evolúcióban egy következő tényleges ugrást megtegyünk, a valóság mind a négy aspektusában feljebb kell lépnünk. Egy új világképnek kell kialakulnia, mely egy új, de az előzőeket is magába foglaló gazdasági és technológiai alapra kell, hogy ráépüljön. Az emberek ekkor egy újfajta én tudatra tesznek szert, amely új viselkedési minták kialakulásához vezet (Wilber, 2003).

Integrál megközelítésben tehát a négy kvadráns segítségével összerendezzük a különféle tanokat és ismeretanyagokat. Az integrál pszichológia ebben a rendszerben a bal felső kvadránsban helyezkedik el, hiszen az egyén belső világáról tanít bennünket, térben és időben integrálva a pszichológiai irányzatokat és spirituális tanokat.

2.4.2 Tudatfejlődés szintjei – Létramodell

Az integrál pszichológia a tudat evolúcióját a tudatfejlődés szintjei mentén vizsgálja. A modell neve: Létra modell, mely a belső én fejlődési fokait mutatja. Habár lineáris, egymásból következő útnak tűnik, a Wilber-Combs mátrix a szintek közti átjárhatóságról tanúskodik. Erre később bővebben kitérek. Azonban a létra fokainak lineáris megmászását a holonok, meghaladva-megőrizni" törvénye támasztja alá.

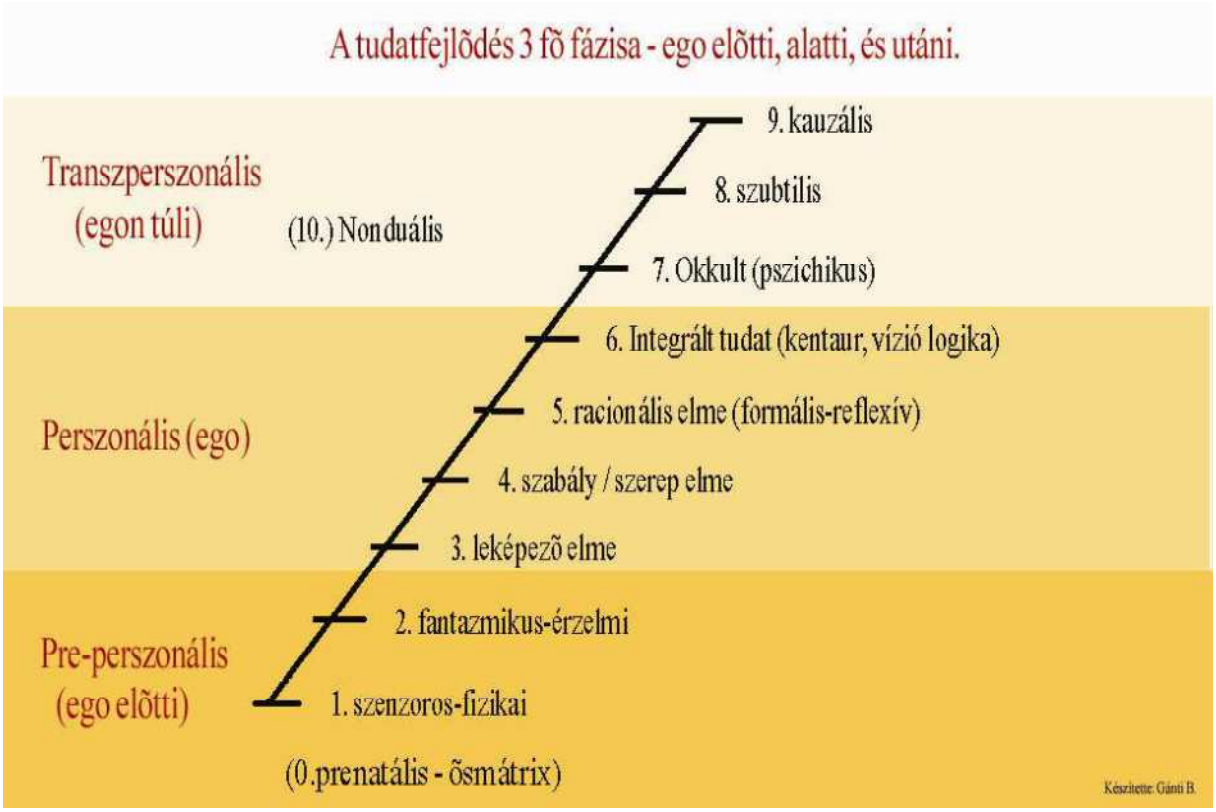

2.6. Ábra A létramodell
Készítette: Gánti Bence. Az Integrál Akadémia oktatási anyagából

A következőkben ismertetem a wilberi létra egyes fokait.

0. Pre-, perinatális szint – születés előtti és körüli

A méhen belüli fejlődés és a születés körüli lélektani szakasz tartozik ide, melynek kutatásával a pre- és perinatális pszichológia foglalkozik úgy, hogy intrauterin (méhen belüli) kísérleteket végez a magzatokon direkt (pl. műszeres mérések) és indirekt (pl. statisztikai összefüggések) módszerekkel. Ennek a szintnek a felnőttkori feltárásában vállalt úttörő szerepet Stanislav Grof az 1970-es években, amikor több ezer dokumentált LSD kísérletet végzett.

Ezek eredményeire alapozva megalkotta a BPM (basic perinatal matrix) elméletét, amely a Wilberi 0. szint 4 szakaszát különbözteti meg és írja le részletesen:

- BPM I: Ősi egység az anyával – a születés előtti élet az anyaméhben,
- BPM II: Kozmikus elnyeletés és kiúttalanság, avagy maga a pokol – megkezdődnek az egyre erősödő méhösszehúzódások,
- BPM III: Halál-újjászületés csatája – méhszáj elfolyósodik, megkezdődik a kitolás, a baba a szülőcsatornán halad át,
- BPM IV: Halál-újjászületés élménye – a gyermek kilökődik a szülőcsatornából.

Mindegyik alapmátrixot sajátos érzelmek, testérzések és szimbolikus képvilág jellemez, melyek összefüggésben állnak a gyermek adott szakaszban átélt érzelmi és testérzés mintáival. A magzatot a négy szakasz bármelyikében érheti olyan trauma, mely patológiához vezethet. Grof nevéhez fűződik a holotróp légzés technikájának kifejlesztése is, amely elsősorban ennek a szintnek a feltárását, az itt történt elakadások oldását célozza meg.

1. Szenzomotoros-fizikai szint – 0,5-1 éves korig

Az anyag, az érzékelés és az észlelés birodalma. Ezen a szinten történik meg az érzékszervek (szenzoros) és a testi működések használatba vétele (motoros). A kettő összhangba hozására kialakul a szenzomotoros koordináció, azaz a mozgás és az érzékszervek összehangolása. Lélektanilag itt történik meg a fizikai éntudat, a fizikai határ, a testkép kialakulása, amikor a csecsemő elkezdi differenciálni a külső fizikai világot a belső testi világtól. Szükséglete a fiziológiai szinthez kapcsolódik – éhség, szomjúság, légzés, mozgás. Kogníciója a testérzetekre és az érzékszervi ingerekre terjed ki. A csecsemő még nincs a nyelv, a logika, a narratív (elbeszélő, megértő) képességek birtokában, nem fogja fel a történelmi időt és nem képes eligazodni a belső pszichológiai térben. Amennyiben a fejlődés során az ént ebben a szakaszban éri trauma, akkor a személy nem lesz képes rá, hogy megállapítsa hol ér véget a teste és hol kezdődik a külvilág, valamint az észlelésében is kóros folyamatok állhatnak elő (pszichotikus hallucinációk), így a legsúlyosabb pszichés betegségek alakulhatnak itt ki, illetve azok kialakulása során ide regrediál a felnőtt ember (pl. pszichózisban, skizofréniában vagy súlyos affektív zavarok esetén).

2. Fantazmikus-érzelmi szint – 0,5-1 évestől 2-3 éves korig

Itt indul be a képi tevékenység az elmében, a fantázia működése, valamint itt történik meg az érzelmek, az érzelmi határok kialakulása, az érzelmek differenciálódása. Eleinte a gyerek tudata azt érzékeli, úgy hiszi, hogy amit saját maga lát, érez, érzékel, ugyanazt látja, érzi, érzékeli a világ is. Kialakul az érzelmi éntudat, az érzelmi elkülönülést éri el a gyerek a szint végére, elindul az individualizáció, megtörténik az „őstörés”, vagyis a gyerek-anya közötti érzelmi egységállapot, a szimbiózis megszakadása. Itt a legfontosabb, hogy jó legyen az anya-gyermek kapcsolat. Nehezen gyógyítható károsodást okoz, ha ekkor az anya rosszul van jelen (ilyenkor a probléma például felnőttkori intimitásban jelentkezik), vagy akár rendbe hozhatatlan lesz a sérülés, ha az anya egyáltalán nincs jelen.

Fontos, hogy ebben a korban az anya tükrözze (hangolja) a gyerek rezdüléseit, érzéseit, továbbá az is fontos, hogy az anya hogyan reagál a gyerek megnyilvánulásaira, pl. megijed, lezár, örül, stb. A belső képek spontán használata beindul (még szavakban nem gondolkodik a gyermek), és kialakul a tárgyállandóság. Ebben a szakaszban a gyermek számára csak a saját nézőpontja létezik. Ez az úgynevezett primer nárcisztikus korszak is egyben, amely nem azt jelenti, hogy önző módon csak magáról gondolkodik, hanem épp ellenkezőleg: nem képes magáról gondolkodni még, a beszéd előtti preverbális szakaszban van. Pl. elbújik, és azt gondolja, hogy ha ő nem lát másokat, akkor más sem látja őt.

3. Leképező elme szintje – 2-3 évestől 6-7 éves korig

Azért hívjuk ezt a szintet a leképező elme szintjének, mert az elme teljes apparátusában tudja leképezni a külső világot. Az érzelmi ént követi a mentális, fogalmi szelf születése, a reprezentációs elme. Ez a beszéd kialakulásának és fejlődésének korszaka. Ekkor a gyerek úgy érzi, hogy csak ő van a világon, ezért gyermeki egocentrizmus korszaknak hívjuk. Ha jön az impulzus, a gyermek szabadon reagál. Ekkor kezdődik el a nevelés a szülők részéről. A gyerek ebben a korban a jutalmazás-büntetés nyelvén ért (a belátás még nem megy). Ettől, illetve ekkor kezdődik el az elfojtás, amely ha erőteljes, akkor alakul ki a depresszió, szorongás. Mivel a szelf és többi személy még nem teljesen tisztán differenciálódott, a gyerek beszemélyesíti a világot olyan tárgyakkal, melyeknek lelket és mentális működést tulajdonít. Valójában egy mágikus világban él, ahol úgy látja, hogy a dolgok egymással mágikusan behelyettesíthetők. Ebben az életkorban zajlik a Freud munkássága nyomán megismert Ödipusz korszak. A gyermek szociális viselkedése még kezdetleges: monologizál, saját világában él, magához beszél. Fontos jellemzője ennek a szintnek a centrálás, azaz hogy a gyermek csak a saját világában képes gondolkodni, a másikában nem – pl. a homokozóban egymás mellett, de mégis külön-külön játszanak a gyerekek. Amikor a másik világában is képes gondolkodni a gyermek – ekkor már együtt, közösen játszanak a gyerekek –, ezt hívjuk decentrálásnak, és ez az iskolaérettség, vagyis az iskolakezdés feltétele. Az elme fogalmi gondolkodása lehetővé teszi az időben és térben való gondolkodást is. Az időbeli gondolkodással a szelf elkezdi kontrollálni a testi funkcióit (pl. anális önkontroll), mivel a múltban gondolkozik, a jövőbe tekint, vagyis nincs a jelenben. Ez azt is jelenti, hogy a fogalmi elmével együtt megjelennek az elfojtások, melyek a későbbi neurózis alapját jelentik.

4. Szabály-szerep elme konkrét műveleti szintje – 6-7 éves kortól 12 éves korig

Ez a konkrét műveleti szakasz elődjétől abban különbözik, fel tudja venni mások szerepeit és szabályokkal kapcsolatos műveleteket tud végrehajtani, itt alakul ki a szabályok követése. A gyermek ilyenkor már megérti azokat, egészségesen képes szerepeket, szabályokat vinni. Ő maga is alkot és betartat szabályokat, olyan, mint egy kis erkölcscsősz. Nagyon fontos előrelépés a globális gondolkodás felé, hogy ezen a szinten az egyén felfedezi a második személyű nézőpont, a centrálásból, decentrálás lesz. Így az ember már képes egyszerű külső összehasonlításokat végezni, képes a másik szerepét magára venni. A gyerek rájön, hogy nem működik a mágia.

Az iskolába járással együtt belekerül a szerepvilágba. Fontos, hogy az iskolában és otthon milyen szerepeket kap a gyerek (pl. „sztár” vagy „béna” a közösségben, skatulya a tanároktól stb.), mert egy életre meghatározhatja a személyiségét. A csoport válik fontossá, az határozza meg a dolgokat. Még nincs racionalitás, hanem bizalmi, érzelmi alapon hiszi el, amit mondanak neki. Nagyon fontos a csoportnak való megfelelés, a csoportnormák hű teljesítése, hiszen ez az, ami révén az egyén képes elérni a csoport vágyott szeretetét, elfogadását, tiszteletét. A csoporttól való erőteljes függés következtében az egyén identitásának, a „ki vagyok én” határai itt még zavarosak. Rengeteg a szerep, amelyeknek igyekszik a személy megfelelni, miközben kicsit önmaga is lenni. Az önismeret is még szerepszerű, vagyis nem lehet más, mint amit a csoport elvár. Ezért ezen a szinten az egyén sok mindent elfojt, tagad, áttol, idealizál, eltakar, különböző arcot mutat a csoportérdeknek megfelelően. Megszületik a térkép a fejben, az elme strukturálódik, ami hatékonyabb emlékezeti stratégiák alkalmazásához vezet. Így a korábbi asszociációs logika helyére a konkrét tárgyakról, eseményekről való logikai gondolkodás lép. A gondolkodás szemléletvezérlésű, az elme konkrét benyomásokhoz kötött (konkrét műveleti elme). Lélektanilag ez szociocentrikus szakasz, amikor már nem csak önmaga létezik, hanem egy szűkebb csoport: család, barát, tanár, akiket érzelmi alapon választ, a többi ember viszont itt még nem érdekli. A kognitív fejlődésben ez a szakasz a konkrét műveletek időszaka. Az egyén ezen a szinten különféle forgatókönyveket, sorskönyveket igyekszik megvalósítani, melyek hasznosak, szükségesek, ezek segítségével tanul meg ugyanis kilépni az egocentrikus világából és belépni az interszubjektív világába. Amennyiben ezen a szinten történik elakadás, azt Wilber sorskönyvi patológiának nevezi, vagyis hogy a személy hamis, torz. Ez azt okozza, hogy a személy a közösségben torz szerepet vesz magára és aszerint él. („Vesztes vagyok, mindent rosszul csinálok, én egy született vesztes vagyok.”)

5. Racionális elme szintje – 12 éves (kb. felső tagozatos) kortól

Az elme ezen a szinten elkezd szabadon, kötöttségek nélkül és viszonylag az érzelmek befolyása nélkül működni. Kialakul az absztrakt, elvont gondolkodás képessége és az ún. formális műveleti gondolkodás. Kialakul a hipotézisalkotás, a kísérletezés és az ellenőrzés képessége. A gondolkodásról való gondolkodás magával hozza az önmegfigyelés képességét is és az intellektuális önismeretet. Mivel gondolkodni tud a gondolkozásról, ezért képes a bírálatra is, így felülbírálja azokat a szabályokat és szerepeket, amelyeket az előző szinten feltétel nélkül elfogadott. Erre épül a tudomány is, mely az 5. szint megismerési világát és kognitív stílusát testesíti meg. Míg a 3. szinten csak az én létezik, a 4. szinten van az ember körül néhány, érzelmileg fontos személy, a „mi” a mérvadó, melyen túl a többi ember vagy nem érdeklik az illetőt vagy kifejezetten ellenszenvesnek tűnnek neki (mi-csoport és a mások közötti ellentét, etnocentrikusság). Az 5. szinten kibővül a szemlélet és a felvehető nézőpontok köre az összes emberre a társadalmunkban, vagyis kialakul a társadalmi tudatosság. Kialakul a kritikus gondolkodás is: a szülői rászólást már nem fogadja el a kamasz, ha nem ésszerű, szüksége van a magyarázatra és az indoklásra.

A racionális elme tehát túllép a tekintélyelvűség alapú engedelmeskedésen és az ésszerűségben vesz menedéket. Felismeri a család és a társadalom gyengeségeit, ellentmondásait és kritikussá válik. Kamaszkorban az a vívódás zajlik, hogy beépüljön-e vagy sem az általa kritizált közegbe. Az elme ezen a racionális szinten lineáris okságban működik (ok-okozat), felerősödik a bal agyfélteke működése, a jobb agyfélteke működése háttérbe szorul. Ez egyben lehetőséget ad a masszív önelfojtásra is, ahol az ember azt hiszi, hogy ő az, amit hisz magáról. A személy itt egyoldalúan az elmével azonosul és képes öntudatlanul becsapni önmagát, illetve másokat is arra vonatkozóan, hogy mi zajlik a belsejében. A személy itt azt hiszi magáról, amit érdekében áll hinni, függetlenül attól, hogy ténylegesen mit érez a testében, amelyre általában itt öntudatlan. Az ötös szintű ember azt gondolja, hogy a józan eszével és az értelmével uralni képes a testi, érzelmi világát, továbbá az érzelmek általában alsóbbrendűnek és kerülendőnek tűnnek itt. A szint jellegzetes elakadása az identitásválság, hiszen, ha megkérdőjelezem a szerepeimet, végül eljuthatok a gyötrő kérdésig: „Ha ez sem vagyok és ez sem, akkor ki vagyok én valójában?”.

6. Integrált tudat szintje (kentaur, víziólogika)

Míg az 5. szinten lineáris okságban működik az elme, addig a 6. szinten a kognitív működés tovább fejlődik és jóval szabadabb. Az egyén elkezdi integráltan látni a világban, hogy a dolgok hogyan függnek össze. Ez a következő dolgokat hozza magával: ha meglátja az okságot, azt el is fogadja, elfogadja a különböző dolgokat, kultúrákat, embereket, képes az ellentéteket elismerni, nagy mennyiségű információt egy vízióba, rendszerbe összerendezni (ez az integrált gondolkodás, más néven víziólogika), visszatér a kreativitás, spontaneitás, játékosság, valamint újra működésbe lép, felerősödik a jobb agyfélteke működése, integrálódik a bal és a jobb agyfélteke. A gondolkodás tehát többelvű, prularisztikus, mely elfogadja a sokszínűséget és érti a dolgok relatív és kontextusfüggő mivoltát. Az elnevezésben lévő kentaur az a vonatkozás, hogy az ember személyisége is integrálódik (tudatos és tudatalatti). Az állati ösztönök, érzelmek és az emberi intellektus integrálása történik itt: felül van az ember és uralja az állati testet (kentaur). Itt az elfojtások felszabadításra kerülnek és megtörténik azok tudatba integrálása, és mindemellett megvalósul az önmegvalósítás is. Akkor 6. szintű egy személyiség, ha az ember megismerte és elfogadta a pozitív és negatív részeit és megvalósította a képességeit, az eredendő tehetségeit. Ez filozofálás és intellektuális belátás útján nem tud megtörténni, hanem az önismereti, terápiás belső munka vezet el ide. Aki ezt megvalósította, annak az egója eljutott a fejlődésének csúcsára, a személye, lénye „kerek”. Az ilyen ember egyéni és autonóm személyiség, melynek jellemzőit Abraham Maslow írja le az önmegvalósító ember leírásában. Ezen a szinten a személyek gyakran jól kommunikálnak, értik is a másikat, de gyakran nem érdekli őket az együttműködés, mivel a maguk világa önmagában beteljesülést jelent a számukra. 6. szintű ember a saját témájában a „király”. A kérdés, hogy hajlandó-e kapcsolódni a többi királyhoz.

Ezen a szinten jellemző a személyre az érzelmi érzékenység, szívesen van csoportban, szívesen osztja meg a benne zajló folyamatokat másokkal. A 6. szint embere a hiteles, autentikus, empatikus, kreatív önmegvalósító személy, melyet a humanisztikus pszichológia emberképe ír le részletesen. Ökotudatosság, posztmodern értékek és univerzális erkölcs jellemzik. A szint elakadása, amikor az egyén belevész az összes látásmód aperspektívikus nézőpontjába, úgy érzi nincs többé biztos pont a lába alatt. A 6. szint patológiája a Wilber által egzisztenciális válságnak nevezett jelenség. Az egyén a transzperszonális világ küszöbén állva differenciálódik a perszonális világtól és értelmetlennek érzi azt, így az élet értelme gyakran elveszik ilyenkor a számára.

7. Okkult (pszichikus) szint

Az egyén meghaladja az egót és egyre többször képes az éber tudatosság jelenlétében, az itt és mostban lenni. Intuitív és analógiás kogníció jellemző erre a szintre. Itt élheti meg az egyén – a karakter fellazulásával –, hogy feloldódik az elkülönült énérzete, megszűnik a kívül és belül különbsége, eggyé válik a természettel. Ez a természetmiszticizmus élménye. Megjelenik az egyénben a világlélek, a samanikus, szívből jövő, spontán környezeti etika, amikor felelősséggel, együttérzéssel fordul minden (látható) élőlény felé. A pszichikus szint az evilág, – az öt érzékszervvel és elmével (gondolkodás, képek, érzelmek) felfogható világ – és az ezen túli világ, a spirituális világ határa. A 6. szint felett válik a személyiség spirituálissá. Az ember elkezdi érezni, hogy van egy hat érzékszerven (az öt érzékszerv és az elme) túli valóság. Ami ezen túl van, az a 7. szint. Ez az ideát-odaát határa, itt csak közvetett tapasztalás van, míg a 8. szinten közvetlen a megtapasztalás. Itt tehát az egyén az öt érzékszervével az evilágban és az elméjén belül működik, ugyanakkor képes ráérezni a spirituális világ mögöttes erőire, de azokat konkrétan még nem tapasztalja.

Az alábbiak tartoznak ennek a szintnek tapasztalásához:

- *Parapszichológiai jelenségek*: a telepátia (gondolatok, érzések átvitele); prekogníció (előre tudni azt, hogy mi lesz); tisztánlátás (információt szerezni távoli helyekről, emberekről); pszichokinézis (tudattal mozgatni tárgyakat); stigma, spontán gyógyulás élménye, testen kívüliség élménye
- *Bioenergetikai érzékenység*: auralátás, csakraérzékelés, radiesztézia, Qi, chi vagy magyarul csi vezette harcművészetek (tajcsi, csikung, kundalini jóga)
- *A sorsszerűség érzésével kapcsolatos jelenségek*: szinkronicitás élmények, nem véletlen véletlenek, áramlással haladás
- *Az erők intuitív olvasása szimbólumrendszerekkel, „jóslás*”: asztrológia, Ji-King, Tarot .
- *Mágia*: események befolyásolása szimbólumokkal történő manipulálással, pl. Tibeti mágia, afrikai vudu, sámánaktusok
- *Ufóélmények*

8. Szubtilis (kifinomult) szint

Ebben a szakaszban egy finomabb tudásnak nyílik meg az egyén, az odaát világának, az öt érzékszerv és az elmén túli spirituális valóságnak, a mögöttes valóságnak, amikor a szubtilis világ közvetlen, sajátélményű tapasztalásában lehet része. Ez egy mélyebb megtapasztalás, mint az előző szint természetmiszticizmusa, mivel itt a tudat teljesen elkülönül a szokásos elmétől és a felsőbb énnel azonosul. Így a személy a konkrét formákban megnyilvánuló finomabb dimenziókkal él át egy mélyebb egységet, melyet istenségmiszticizmusnak hívunk. A szeretet és együttérzés kiterjedt állapotait tapasztalhatja meg, de patologikus jelenségekben is lehet része, megélve akár a kozmikus rettegést vagy találkozhat az ”ősgonoszság” érzetével is (pl. LSD terápia során). Felszínesebb rétegben konkrét alakok, archetípusok, pl. Csenrézi, Mária jelenés, míg a mélyebb rétegben eltűnnek a formák és geometriai formák jelennek meg, pl. mandala. A tapasztalat lehet auditív (hallomás), vizionális (képi) és kinesztetikus (testi).

Ide tartoznak a következő tapasztalások:

- *Szubtilis fény- és hangélmények*: színes fényélmények, fehér isteni fényélmény, spirituális hanghallások pl. szférák zenéje, OM
- *Szellemlényekkel való találkozás*: jelenések, pl. Mária-jelenés; állatszellemekkel pl. indián látomáskeresés vagy sámánrévülések során; istenekkel, archetipikus formákkal való találkozás
- *Szellemi látomás, médiumlátás*: előző életek, más dimenziók látása, halálközeli élmények (alagút, fehér fény stb.), tudatos álom, bardo élmények

A világnézet ezen a szinten teocentrikus, ahol Szent (bodhiszattva) morállal felelősség, együttérzés van az egyénben minden látható és láthatatlan élőlény iránt (minden létsíkon).

9. Kauzális szint

A kauzális szinten minden jelenség, forma megnyilvánulás megszűnik (pl. nincs fehérfény megjelenése), a tudat önmagában van jelen. Ekkor a megfigyelő ént egészen a gyökeréig követjük, a tiszta ürességig, mely a megfigyelő maga. Olyan ez, mint a mélyalvás álom nélküli szakasza, melyben semmilyen forma nincs jelen, hanem tiszta ürességként tapasztaljuk, csak itt tudatosak vagyunk erre, míg a mélyalvásban elveszítjük a tudatosságunkat. A végső identitás, a végső valóság, a kozmikus, univerzális tudat ez. A tudó tudat élményének, a Tanúnak a megtapasztalása történik itt, amikor az egyén önmagában keresi önmagát, nem pedig kívül. Itt nem külső, megfigyelhető dolgokkal azonosítja magát az egyén (képek, fogalmak, érzetek, spirituális élményformák), hanem rájön arra, hogyha lát valamit, akkor az egy külső tárgy és nem maga a látó, tehát nem ő maga. Ha kivonjuk az identitásunkat a szemünk előtt elvonuló dolgokról, akkor jutunk el önmagunkig, amikor elkezdjük érezni a határtalan szabadságot, a megnyugvás állapotát. Itt tehát a személy felismeri, hogy a látó, a tanú, aki benne lát, az nem egy meghatározott dolog, hanem a kiterjedt, nyílt tér, a végtelen szabadság, az üresség.

Az én megszabadulva a Szamszára létforgatagából – az 1-8 szintek jelenségeitől – ezzel az ürességgel válik azonossá. Ez a forma nélküli miszticizmus, ahol nincs semmi formai, anyagi, csak maga a tudat, a felébredett állapot, a maximum tudatosság. Oksági szint, mivel ez minden jelenség kreatív alapja, innen keletkeznek a dolgok, ebben jelenik meg minden szubjektív és objektív dolog. Számos elnevezése van, mint pl. Üresség, Nirvána, Atman, Önvaló, Allah, Brahman, Az Atya, A Szellem. Ezen a szinten a Bölcs (buddhikus) lélekkel viszonyul a világhoz a személy, amikor felelősség és együttérzés van benne minden megnyilvánult és meg nem nyilvánult létező iránt.

10. Nonduális szint

Miután az egyén áthatolt a meg nem nyilvánult, kauzális feloldódás állapotán, a tudat végén, mire ráébredt korábbi és örök lakhelyére az abszolút szellemként /lélek, Atman/, amely sugárzik és mindent áthat, amely egy és sok, az egyetlen és az összes, a megnyilvánult forma, és a megnyilvánulatlan forma nélküli teljes integrációja és azonossága. Ez a túrija állapota abszolút és jellemezhetetlen tudatosság. Szigorú értelemben véve a végső nem csak egy szint a többi közül, hanem maga az összes szint valósága, állapota vagy ilyensége. Ezen a szinten a kauzális szint átadja helyét a nonduális, vagyis nem kettős állapotnak, amikor a valóság nem oszlik két részre, hanem az egész realitás egy érzetté válik. Ahogyan a Tanú állapotában egyre hosszabb ideig maradunk, ahogy egyre jobban elmélyülünk, az az érzés, hogy a Tanú bennünk van, megszűnik, és a Tanú lassan azonossá válik mindazzal, amelynek a Tanúja. Ez a nonduális miszticizmus. Itt a korábbi megfigyelő válik a megfigyelt dologgá. Vagyis amikor a Tudó tudatában van önmagának és a világnak. Ez a 10. szint valójában nem egy elkülöníthető szakasz, hanem az összes szint és állapot egyszerre, mivel itt a tiszta üresség minden formával eggyé válik. Ezen a szinten eléri az egyén a tudatfejlődés csúcsát, amikor a Szamszára, a formavilág integrálásra kerül a Nirvánába. Ez tehát az Üresség (9) és Forma (1-8) egyben, vagy másként a Nirvána (9) és a Szamszára (1-8) elválaszthatatlan egysége. Buddha szavaival: „A forma üresség, az üresség forma”.

2.4.3 Fejlődésvonalak és a pszichográf

Az integrál pszichológia öt ágának harmadik ága a fejlődésvonalak. Ha megfigyeljük magunkat, egy másik embert feltűnhet, hogy fejlődésünk nem egyforma, nem egyformán fejlett minden készségünk, képességünk. Van, akinek például nagyon jók a kognitív képességei, de a szociális képességei csapnivalóak, vagy épp az érzelmi intelligenciája marad el kognitív képességei mögött. Mások magas intelligenciát mutatnak érzelmeik terén, míg a legegyszerűbb matematikai feladatban is elbuknak. Howard Gardner volt az, aki bevezette és széles körben ismertté tette a többtényezős intelligencia fogalmát, ami alapján minden embernek többféle intelligenciája létezik, mint pl. kognitív, érzelmi, erkölcsi stb. Ezekben a különféle intelligenciákban azonban nem feltétlenül vagyunk egyformán fejlettek. Egyes területeken jobbak vagyunk, más területeken pedig kevésbé. Ezeket az intelligenciaterületeket hívhatjuk úgy is, hogy a tudatfejlődés sávjai, vagy fejlődésvonalak.

Azért hívjuk őket fejlődési vonalaknak, mert ezek az intelligenciaterületek növekedést és fejlődést mutatnak. (Wilber, 2008)

A lenti ábrán az ember öt különféle intelligenciaterülete, azaz öt fejlődésvonala látható a 10 lépcsőfok szintjein. Az első a kognitív működésmód, a második az én-érzet, a harmadik a morális hozzáállás, a negyedik a szükségletek, az ötödik az értékek vonala. (2.7 ábra)

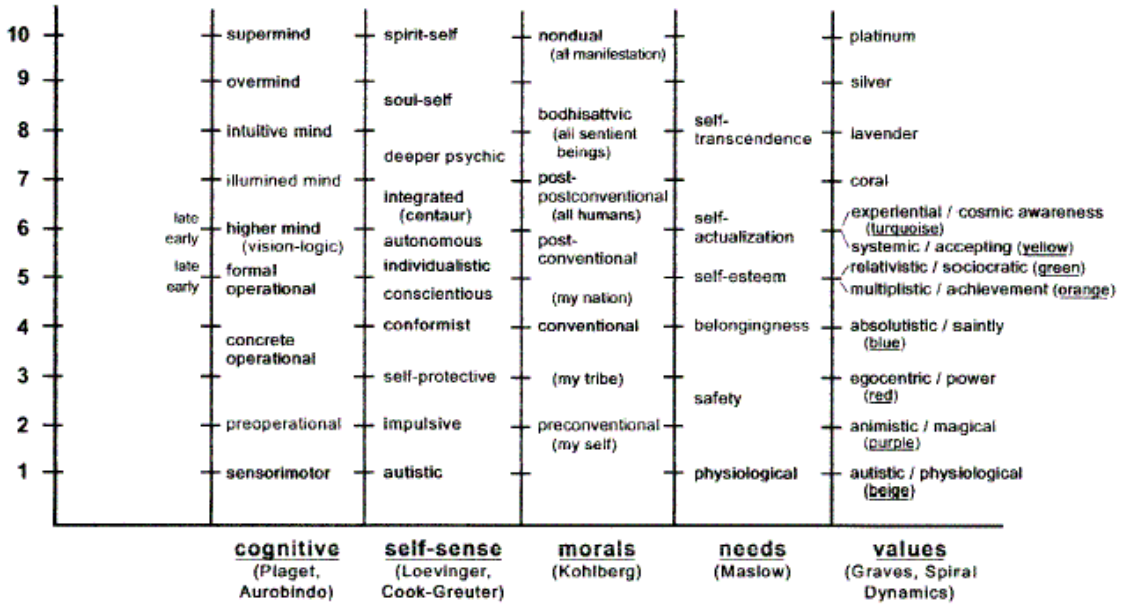

2.7. Ábra. 5 fejlődésvonal tíz szintje

Forrás: Az integrál pszichológia szak oktatási anyagából, http://www.bencelap.hu/wilber/temakorok.htm

Ha megvizsgáljuk, majd egy diagram segítségével egy ábrán összegezzük egy személy különböző intelligenciaterületeinek fejlettségi szintjét, akkor kapjuk meg a pszichográfot (2.8.ábra)

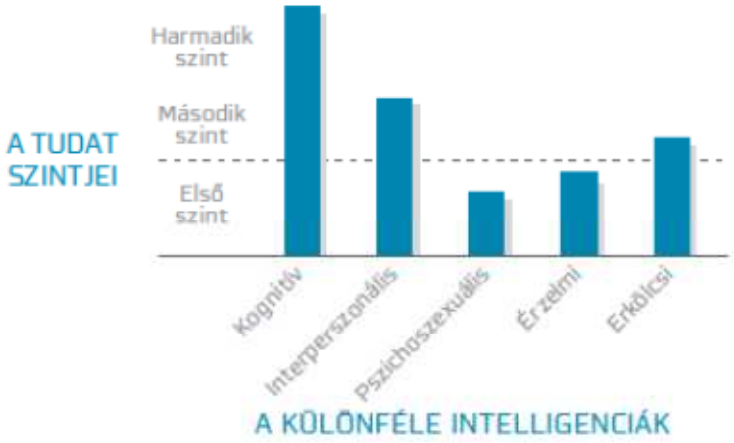

2.8. Ábra A pszichográf

Forrás: Wilber, K. (2008): Integrál szemlélet, 42.old. Budapest, Ursus Libris Könyvkiadó

A pszichográf célja, hogy rálássunk, melyek azok a területek, ahol a legjobbak a képességeink, hol vagyunk jók, és melyek azok a területek, amelyek fejlesztésre szorulnak.

2.4.4 Tudatállapotok

Számos tudatállapot létezik, és naponta mindenki többféle tudatállapotot él át. Ez azért lehetséges, mert a tudatállapotok többsége (ébrenlét, alvás, mélyalvás), mindig jelen lévő belső szubjektív realitásként létezik bennünk. Az integrál pszichológia részletesen foglalkozik a különféle tudatállapotok csoportosításával (pl. normál, módosult), a tudatállapotok jellegzetességeivel, és ezek zavaraival (pszichopatológia) is. Módosulás esetén kitér a módosulás hogyanjára, irányára, mélységére, jellemzőire, és vizsgálja az ezek során előforduló esetleges csapdákat, elakadásokat is. Továbbá a tudatállapotok témakörén belül kitér a transz, a meditáció és a terápia viszonyára is.

Normál és módosult

A köztudatban talán a legelterjedtebb felosztása a tudatállapotoknak a normál és módosult kategóriákba esik. Ezeket hallva azonban felmerül a kérdés, hogy mi az, hogy normális? Mi az a norma, ami alapján kijelentjük, hogy mi számít normális tudatállapotnak, létezik-e mérce? A nyugati orvostudomány, a WHO közös megegyezése alapján az alábbi kritériumoknak kell egy embernek megfelelni a normalitás feltételéhez:

- *Önálló életvezetésre képes*
- *Társadalom számára hasznos munkát képes végezni*
- *Örömképes*
- *Szociális kapcsolatokra képes*

Ezeken túl még van két kritérium, aminek teljesülnie szükséges: az egyik, hogy az egyénnek folyamatos identitásérzése legyen, a másik, hogy azt észleljen, amit más is észlel. Spirituális szemmel nézve mindezek a közmegegyezéses valóság termékei, mely konszenzusok valójában illúziók. A spirituális hagyományokban a normális, az a felébredett, itt és mostban élő állapot. A nagy bölcseleti rendszerekből teljes mértékben hiányzik a pszichopatológia. Integrál szemmel mindkét megközelítés a saját maga kultúrájában természetesen helyénvaló. Visszatérve a tudatállapotok csoportosítására, két alapvető dimenzió mentén kategorizálhatjuk őket. Így egy átfogó képet kaphatunk róluk: a tudatállapotokat egyrészt csoportosíthatjuk úgy, hogy normál, mint nappali ébrenlét vagy módosult, mint mélyalvás, álom, meditatív (pl. jóga, meditáció hatására kiváltott), transzállapot (pl. holotróp légzés, vagy tudatmódosító szerek hatásával), és ide sorolhatjuk a kóros tudatállapotokat (agysérülések, mérgezések stb. hatása miatt) és a patológiás módosult tudatállapotokat is (pl. skizofrén). A módosult tudatállapotokat annak alapján, hogy milyen irányba történik a módosulás, tovább oszthatjuk regresszióban, vagy progresszióban lévő módosult tudatállapotokra. A regresszió esetén visszafelé, a gyermekkor felé módosul. Illetve a patológiás módosult tudatállapotokat is egy regresszív irányú módosulásnak tekintjük. Progresszió esetén a tudat előrefelé módosul, mely spirituális állapotoknak felel meg. A másik felosztás alapján beszélhetünk egyrészt természetes tudatállapotokról, mint nappali ébrenlét, mélyalvás, álmodás, másrészt pedig a tréningezett/kiképzett tudatállapotokról, mint a meditatív állapotok. Tovább bővítve a tudatállapotok szemléletét, fontosnak tartom megemlíteni, hogy a nagybölcseleti spirituális hagyományok (buddhizmus, kabbala, keresztény misztika stb.) szerint a három természetes tudatállapot, az ébrenlét, álom és forma nélküli mélyalvás magában rejti a belső fejlődés, a spirituális bölcsesség lehetőségét, a felébredés megtapasztalását, ha teljes éberséggel vagyunk képesek ezekbe az állapotokba belépni. Ugyanis ezekhez a tudatállapotokhoz egy érzésekben is jelentkező energetikai testet rendelhetünk hozzá. Amíg ébren vagyunk, addig a durva testnek, a fizikai, anyagi testnek vagyunk tudatában. „Álomban nincs sűrű anyagból álló fizikai testünk, hanem egy fényből, energiából, érzelmekből és változó, áramló belső képekből összeállt finom, szubtilis testünk van” (Wilber, 2008). Ez pedig, ha a létra tudatfejlődési szintjeire vetítjük le, akkor megfelel a nyolcas szint szubtilis tudatállapotának. Tehát ha képesek vagyunk éberré válni álmunk során, akkor megtapasztalhatjuk az istenség misztika élményét. A mélyalvás forma nélküli állapotához pedig a kauzális test végtelen energiáját köthetjük, mely a lehető legkifinomultabb megtapasztalás. Ez az állapot pedig a wilberi kilences, oksági szintnek feleltethető meg, a Nirvána, az Üresség állapotának. Tehát ha képesek vagyunk ébertudattal belépni a mélyalvás birodalmába, megtapasztalhatjuk a nagy bölcseleti hagyományok szerint a Végső Valóságot. A szubtilis és kauzális szintekre történő betekintést az alvás, álmodás során, az éber álmodás és álomjóga segítségével gyakorolhatjuk. Az alábbi Wilber-Combs mátrix a jelenlegi ismereteink alapján a tudatállapotok legszélesebb spektrumát szemlélteti.(2.9 ábra) Az integrál rendszerben valójában minden szintről lehetőségünk nyílik belépni egy másik szintre, így jelenleg 28 féle tudatállapotot lehet leírni, amire nem egy lezárt rendszerként tekintünk.

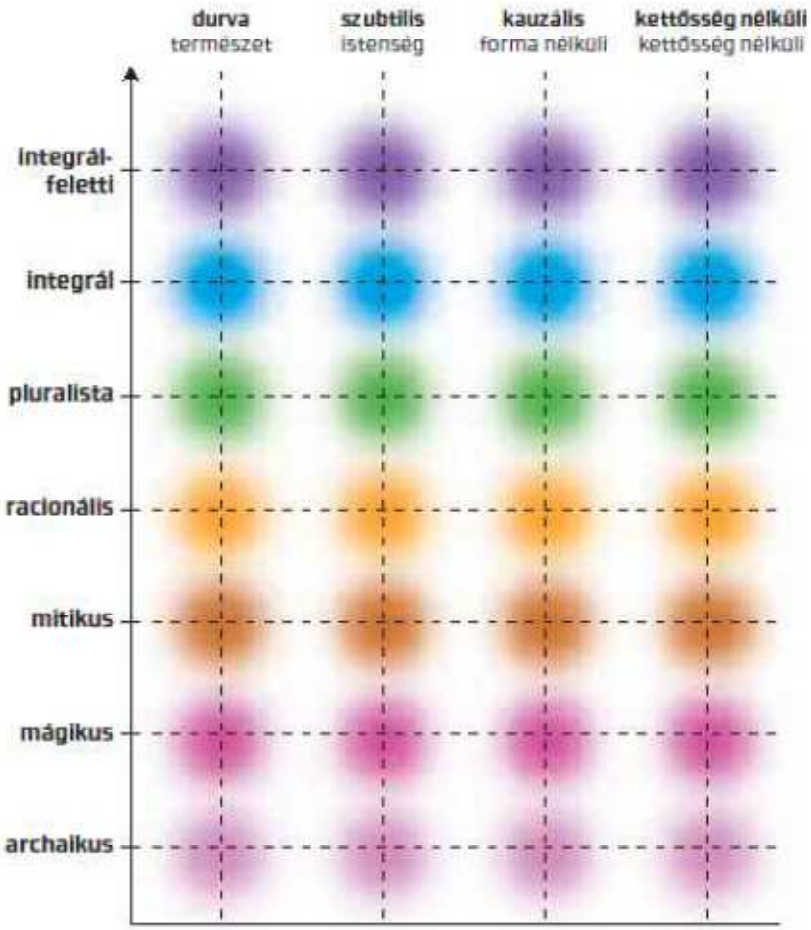

2.9. Ábra Wilber-Combs mátrix
Forrás: Wilber, K. (2008): Integrál szemlélet, 143. old. Budapest, Ursus-Libris Kiadó.

Mivel a tudatállapotok többsége tehát mindig jelen lévő lehetőség, ezért könnyen bepillantást kaphatunk a magasabb tudatállapotokba is. Például egy transzlégzés során átélt természettel való egységélmény során. Azonban rendszeres gyakorlás nélkül nem tudjuk minden tulajdonságát megismerni a magasabb szintek tudatállapotainak, mivel a szintek egymás utáni meghatározott sorrendben bontakoznak ki, átugrani nem lehet őket, és időt igényel a kiművelésük. Azt azonban megtehetjük, hogy magasabb tudatállapotokra irányuló ismételt gyakorlással, pl. meditációval felgyorsítjuk a következő szintre való feljebblépésünk, fejlődésünk folyamatát. Tisztázzuk tehát, hogy mi is a transz és mi is a meditáció.

Transz

Integrál szemmel transznak nevezzük az átmeneti tudatállapot módosulást, amikor az egyénlátogatást tesz a létra magasabb szintjeire, vagyis a transzperszonális élményvilágokba.

A világ és önmagunk észlelése csak rövid időre, átmenetileg változik meg, mivel a személyiség, az egó, a karakter a transzot követően viszonylag gyorsan visszarendeződik. (Ettől megkülönböztetjük a szellemi megszállás transzát, amikor pl. a sámán olyan önkívületi állapotba jut, ahol belül a tudati világban más dimenzióba kerül, illetve szellemlényekkel kommunikál. Ezekben az esetekben a szellem irányít, az egyén feladja szabadságát, és igen megterhelő folyamat az egyén számára.) A transzra jellemző, hogy igen erőteljes technika, erőteljes élménnyel. Viszonylag gyorsan beáll, ugyanakkor az ego visszarendeződése is gyors a transz előtti karakterbe. Ritkán véglegesen transzformáló hatású. A transznak többféle célja is lehet, pl., hogy beavatást kapjunk általa, motivációt a belső utunkhoz, választ kapjunk kérdésünkre, ill. terápiás jelleggel használhatjuk oldásra, testi, lelki gyógyításra is.

Meditáció

A meditáció nem egy egyszeri átmeneti látogatás az „odaát" világába, és nem csupán egy technika, hanem egy hosszantartó elkötelezettséget igénylő tréning, amit nap, mint nap gyakorolni szükséges. A rendszerességen van a hangsúly, ami által lehetővé válik a magasabb mentális állapotok stabilizálása. Intelligensen ütemezett, és folyamatos építkezést jelent, mely során lehetőség nyílik a bölcsesség kifejlesztésére, a megtisztulásra. A meditáció a transzhoz képest egy enyhe technika, mely lassan bontakozik ki, ingerszegény, kevésbé látványos. Hatása rendszeres gyakorlással tartós, nem múlik el gyorsan, és a befektetett energiával arányos az ereje. Hosszú szakasz után egy-egy transzformáló átütés finoman átszövi az életet, áthangolja a személyiséget, ami a létrán való feljebblépést jelenti. Rendszeres, kitartó gyakorlással elvezet a megvilágosodásig. A meditáció célja tehát „a tudatállapotokat tudatszintekké transzformálni."

A tudatállapotok tehát jönnek, mennek, időlegesen vannak csak jelen, míg a tudatfejlődés szintjei maradandóak. Valójában „a szintek jelentik a fejlődés mérföldköveit", ahol a korábbi „múlandó állapotok állandó vonásokká alakulnak" (Wilber, 2008).

2.4.5 Típustanok

A típustanokat integrál megközelítéssel tehát két nagy csoportra oszthatjuk. Megkülönböztetjük az induktív és deduktív típustanokat. Az induktív vagy más néven pszichológiai típustanok tudományosan, részből az egész felé haladva racionális módon közelítik meg a különféle emberi jellemvonásokat. Vagyis külső szemmel megfigyelve összegyűjtik az egyén alkati, jellembeli tulajdonságait, és azokat különféle felosztású és mélységű tipológiák mentén rendszerbe foglalják. Leegyszerűsítve úgy is fogalmazhatunk, hogy az induktív típustanok az elemekből rakják össze az egészet, melyek ugyan helytállóak, de nem fedik le a teljes valóságot. Így ezek a típustanok csupán a személyiség szintjéig képesek eljutni a tipizálás során. Ilyenek pl. az első Hippokratész-Galénosz féle két és félezer évvel ezelőttre visszanyúló vérmérséklet típusok, mint kolerikus, flegmatikus, szangvinikus, melankolikus.

Ide sorolhatjuk Jung extrovertált és introvertált személyiségtanát, és azon belül árnyaltabban megjelenő érző, gondolkodó, intuitív és érzékelő típusokat. Továbbá Big Five, Myers-Briggs, vonáselméletek stb. Deduktív a másik nagy csoport a spirituális hagyományokban ismert holisztikus, ezoterikus típustanok. Ezek a tipológiák lényünk egészét figyelembe veszik, holisztikusan közelítik meg az emberi jellemvonásokat. Így az egészlegességből indulnak ki, és ebből vezetik le a részleteket. Ilyenek pl. a Ji Ching, az asztrológia.

Enneagram

A kettő nagy csoport között van az ősi hagyományok elemeit és a modern pszichológia elemeit is ötvöző szakrálgeometriára (körben egy háromszög és egy hatszög, melyek kilenc ponton metszik a kört) épülő enneagram típustan. Ezt az integratív típustant mutatom most be röviden. Pontos eredete ismeretlen, annyi bizonyos, hogy az ősi mezopotámiai-egyiptomi-görög kultúrkörből származik, mely területeken a későbbi nagy spirituális hagyományok jelentős része, mint zsidó, kabbala, keresztény, iszlám, szúfi, hermetika, gnosztika bontakozott ki. A XX. század new-ages pszichológiája újra felkarolta és ezáltal bekerült a jelen kor köztudatába. Az is ismeretes, hogy egy mélyen kidolgozott, pszichiáterek és pszichoterapeuták által is tesztelt rendszerről van szó. Az enneagram 9 típusra osztja az embereket. Mindegyik típus gyökere a karakter szintjén van, tehát a koragyermekkori elakadásokból vezeti le az egyén jellegzetes viselkedéses, érzelmi, s gondolati beragadásait, azaz karakterfixációit. Az egyes típusokon belül az enneagram jelzi a normál, patológiás, és spirituálisan felébredett tartományokat is. Ugyanis kisgyermekként rögzült karaktertípusunk végigkísér bennünket a lépcső fokain: a hatodik kentauri szint körül kezd oldódni a fixáció, ami a transzperszonális szinteken bölcsességgé lényegül át. A kilenc típus nem felel meg a wilberi tudatfejlődés szintjeinek, de egy integratív pszicho-spirituális rendszerről van szó, hiszen vannak analitikus, pszichopatológiai és transzperszonális vonatkozásai is.

Az enneagram 9 típusa (2.10 ábra) három alaptípus köré csoportosul, így három triász jön létre, vagyis 3x3 karakterfixáció van.

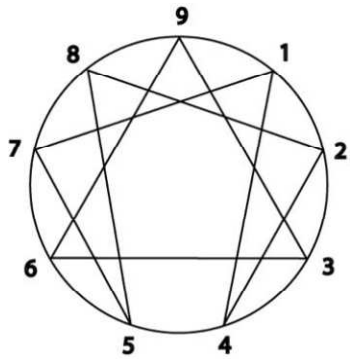

2.10. Ábra. Az Enneagram
Forrás:www.enneaweb.com/enneagram/history.html

Az egyik csoportot dühpontosoknak, vagy ösztönös triásznak nevezzük, 8-9-1, mivel nekik gyermekkorukban az ösztönös énjük vagy fizikai testük sérült, és a düh körül forog az elakadásuk.

A másik csoportot érzelmi triásznak, vagy image pontosoknak hívjuk, ők 2-3-4. Ők az érzelmi testükben sérültek, gyermekkori traumájuk a szeretethiány köré épül, és az ebből fakadó szégyen, üresség, és szomorúság érzésével társul. A belső üresség kitöltése érdekében kialakítanak magukról egy külső fenntartott imázst, és ezzel azonosulnak.

A harmadik nagy csoport a gondolkodó triász, vagy félelempontosak, 5-6-7. Ők a mentális testükben rögzültek, ahol a gondolatok, a képzelet, a belső párbeszéd zajlik, mivel a félelem elkerülése érdekében az intellektusba menekülnek, gondolataikkal azonosítják magukat, miközben elveszítik a kapcsolatot az érzelmeikkel és a szívvel.

Ez azonban nem a teljes spektrum, ugyanis a triászoknak és típusoknak, 3 fejlettségi szintjét különböztetjük meg. Az első szint az Átlagos tartomány (az ábrán a normál tudatállapot szintje középen bal oldalon), melyet fejlesztve az adott típusból egy magasabb tudatszintre juthatunk. Fontos, hogy minden típusból van lehetőségünk egy magasabb tartományba felfelé lépnünk, ha ez sikerül, akkor jutunk el az Egészséges tartományba, egy magasabb tudatszintre a megvilágosodás felé haladva. Sajnos azonban van egy ellentétes út is mikor regresszíven visszafelé lépve egy Egészségtelen tartományba jutunk, ahol már külső segítségre kényszerülünk a problémánk kezelésében. Ezt mutatja be a következő ábra.(2.11. Ábra)

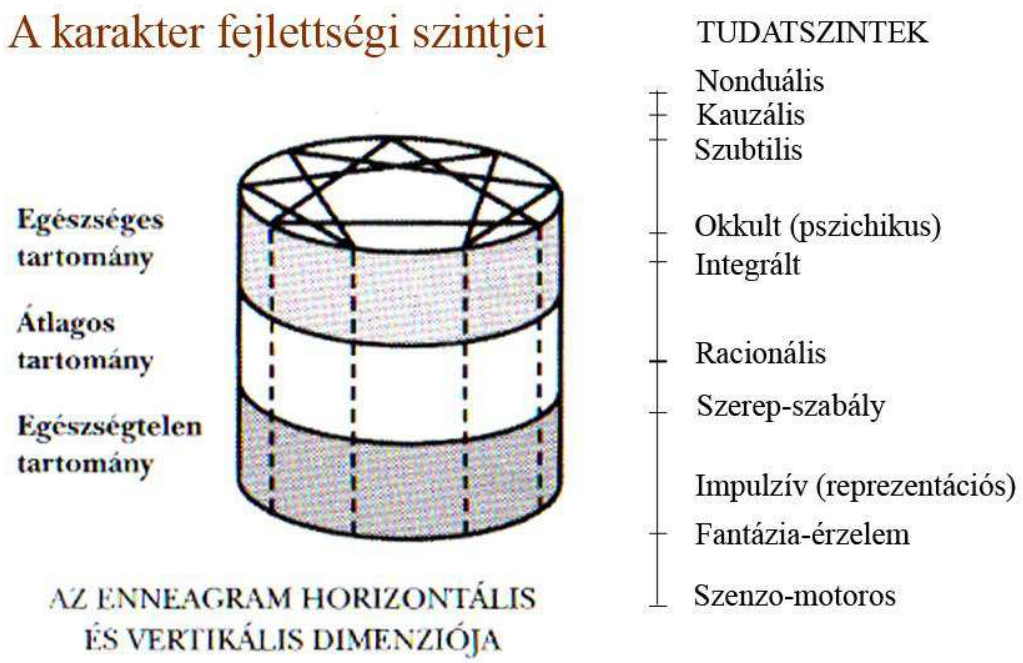

2.11. Ábra Az Enneagram karakter fejlettségi és a Tudatszintek összehasonlítása
Forrás: www.shp.hu/hpc/userfiles/ezopszicho/egesz.doc szerző: Gánti Bence

A fenti ábra abban segít bennünket, hogy megértsük a különböző típusok, karaktereket jelölnek, melyeknek megvan az egyedi fejlődési útjuk. Az első szint az *Átlagos tartomány*, melybe minden átlagos, egészséges ember beletartozik és attól függően merre tart az egofejlődés útján, mehet felfelé, vagy lefelé szellemként a létrán. Így ők ugyanabban a típusban maradva, csak más tudatszinteken működnek tovább. A következőkben az átlagos tartományban lévő típusokat mutatom be.

A Dühpontosok – 8-9-1

Mindhárom düh pont akaratával akarja kontrollálni a másik embert s a világot, csak más stratégiával, attól függően, mi ellen védekezik.

A nyolcas, a harcos, a lázadó karakter, aki az ellenséget kívül látja, legtöbbször úgy érzi, a másik fenyegető, ellenséges, s ezért sokszor vádol és erőszakkal elnyomja a másikat. Eszménye az igazság, maga hibáját soha nem ismeri el, mindent letagad.

A nyolcas ezért fixált állapotában ellenálló, kemény, erős, hőbörgő, továbbá jellemzi, hogy direkten akaratos, megfélemlítő, erőszakos, az „övéit" azonban hősiesen megvédi, biztonságot nyújtva számukra.

Az egyes, a perfekcionista, az uralkodó. Ő az ellenséget belül látja, önmagában. Dühét elnyomja, mivel nem szabad kimutatni, ezért látszólag higgadtság és önmérséklet jellemzi. Az elképzelt tökéletes rendszer szabályai szerint, gúzsba kötve, mereven él. Tökéletesség mániás, rend, következetesség, pontosság képének fenntartása jellemzi, ugyanakkor saját maga és mások tökéletességét nem képes megélni. Ettől sokszor frusztrált, másokat kritizál, szabályokkal, korlátozással kontrollál, miközben sértettségben él, hogy mások nem olyanok, amilyennek lenniük kellene.

A kilences a béketeremtő, a szent, az alkalmazkodó. Lelkileg nem akarnak részt venni a jelenben, ezért a dühöt mélyen elkerülik, tagadják maguk és mások előtt is. Gyakran halogatnak, szenvedélyük a lustaság, eszményük a kényelem. Éppen ezért a felszínen nagyon ártatlanok, ellazultak, szelídeknek látszanak. Passzív-agresszív, csendes ellenállás formájában kontrollálják a másikat. Például érdektelenek, a helyzetből kilépnek, késnek. A kilences sajátossága még, hogy nincs saját álláspontja, ezért bármely nézőpontot képes felvenni, így akár a békítő szerepét is betölteni.

Az Image pontosok – 2-3-4

A hármas, a sikerorientált, a produktív, aki úgy igyekszik önmagában pótolni azt, hogy ő üres és értéktelen, hogy elkezd teljesíteni, és a sikert, a státuszt hajszolni. Kiemelkedő akar lenni, hogy ezért csodálják, szeressék.

Az imázs, a látszat, a jó kinézet, a sikeres felszíni kép fenntartására törekszenek, mindezt azonban úgy teszik, hogy közben elveszítik önmagukkal és érzéseikkel a kapcsolatot.

A kettes a gondoskodó, a segítő, amit külsőségekben él meg, aki úgy érzi, hogy önmagáért nem szerethető, ezért mindent megtesz azért, hogy másoknak örömet szerezzen, gondoskodik róluk, hogy ezért szeressék, és átélje értékességét. Mivel azonban az adás nem önzetlenségükből ered, ezért mások hiába szeretik viszont őket, nem tudják ezt magukba engedni, átélni. Gyakran élik, hogy mások nem értékelik őket, ami miatt dühösekké, ellenségesekké válnak, és mindezt elfojtják addig, amíg csak lehet.

A négyes a művész, aki különlegességével, egyediségével, belső értékeivel, hívja fel magára a figyelmet, hogy ezért szeressék. Érzékeny, visszahúzódó, halk-szavú, romantikus lélek. Egyedi stílusa, kifinomult ízlése van, és képes mélyen átélni érzéseit, sőt mások negatív érzéseit is hajlamos magára venni, és önmagát bántani. Éppen ezért sokszor szomorú, melankolikus, depresszióra hajlamos. Identitását gyakran múltbeli sérelmeiből építi fel, így gyakran múltja áldozatának érzi magát, önsajnálatba esve.

Félelem pontosok – 5-6-7

Az ötös a filozófus, a csendes szakértő. Félelmükre úgy reagálnak, hogy visszavonulnak az élettől befelé élnek, minimálisra csökkentik szükségleteiket, és sokszor láthatatlanná válnak elmélyült gondolkodásukban. Érzelmi visszahúzódás, fösvénység, társas kapcsolatok hiánya jellemzi. Ugyanakkor nagyon objektívek, okosak. Intellektuális felsőbbrendűsége, szakértői volta jelenti számára a biztonságot, éppen ezért másokat felszínesnek, ostobának élnek meg.

A hatosok az örökös kétkedők, a hősök. Külső és belső dolgoktól is félnek, ezért gyakran szoronganak, mivel támasz nélkül, belső útmutatás nélkül érzik magukat. Ezért stabilitást keresnek, ugyanakkor erőteljesen kételkednek, ezért kötődésük is ambivalens. Fejükben élnek, nagyon gyakran belső párbeszédet folytatnak magukkal, remélve, hogy intellektuális megértéssel félelmük feloldódik majd. Másrészt erőteljes kötelességtudat jellemzi őket, ezért hősiesen képesek teljesíteni, miközben a tekintély elismerésétől várják a vágyott biztonságot.

A hetesek, az élvhajhász rajongók, akik az ötösökkel ellentétben nagy lelkesedéssel, energiával, jókedvvel, kalandvágyóan, optimistán vetik bele magukat az életbe kifelé élnek. Szorongásukat, félelmüket úgy leplezik, hogy sokoldalúan, tevékenységről, tevékenységre lépnek, új élményekre, izgalmakra való folytonos várakozással. A folytonos ingerkeresés miatt azonban gyakran képtelenek elmélyülni a dolgokban, és megélni a megelégedettség érzését. Attól tartanak, ha leállnának az élmények hajhászásával, akkor elborítanák őket az érzések. Természetesen ezek a rövid leírások csak egy-egy mozaikot mutatnak a típusokról, melyek az egyén fejlettségétől, tudatosságától függően különféle intenzitással ill. módon mutatkozhatnak meg. A típustanok ismeretével mélyebb ismereteket szerezhetünk önmagunkról, és segítenek megérteni másokat, és megkönnyítik a velük való kommunikációt.

2.5 Az öt ág összegzése: az AQAL modell

Az integrál pszichológia fent kifejtett öt nagy témakörét megismerve képessé válunk arra, hogy ezeket egyben lássuk, és ezekben mind egyszerre gondolkozzunk. Ezt a látásmódot, ezt az egységes térképet nevezzük AQAL-nak: „All Quadrants All Lines" (and all levels, types, states), azaz minden kvadráns és minden szint és fejlődésvonal, és tudattípus és tudatállapot egyben. Ez azt jelenti, hogy ezek ismeretében képesek vagyunk akár önmagunkat, akár másokat, például a klienseinket, ügyfeleket, betegeket, vagy akár szervezeteket és csoportokat is ez az átfogó térkép alapján látni és elemezni.(2.12. Ábra)

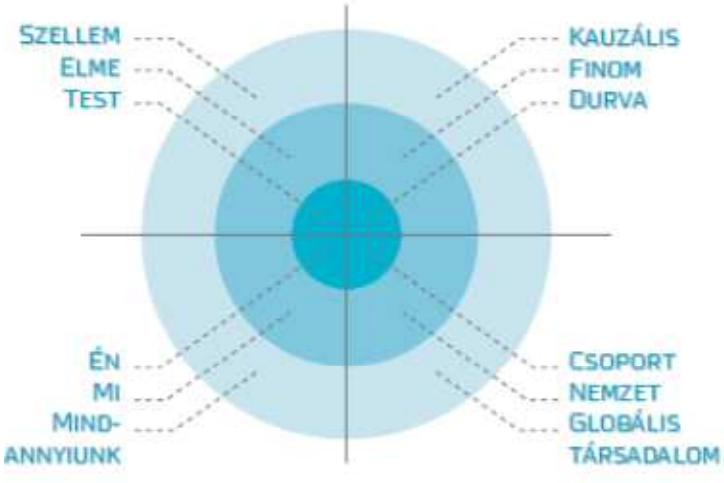

2.12. Ábra AQAL Modell
Forrás:Ken Wilber:Integrál szemlélet c. könyve (Wilber, 2008)

III. A társadalmak fejlődése az őskortól napjainkig

Mielőtt részletezem a társadalmak fejlődését, néhány fontos alapfogalommal folytatom a szakdolgozatomat.

A társadalom meghatározása

A társadalom a közös lakóterületen élő emberek összessége, akiket a közös viszonyrendszerük és intézményeik – gyakran a közös érdeklődésük, ismertetőjegyeik, kultúrájuk – megkülönböztet más csoportok tagjaitól.(S. Nagy Katalin, 2006)

A társadalom köznapi értelmezése

A társadalom köznapi értelmezése nagyobb embercsoportot jelöl, akik egyfajta rend szerint együtt élnek. Tagjai társas hatás, befolyásolás révén nyomást gyakorolhatnak az egyénre és ezen módon az egyén is hatással van tagjaira.

A társadalom kifejezés a „társ” szóból született a latin societas („társadalom”) mintájára, amely a „társ” jelentésű socius szó származéka. Így a társadalom jelentése viszonylag közel áll a „társ”, „társas”, „társaság” szavakéhoz. (S. Nagy Katalin, 2006)

Társadalomtudományos meghatározás

„A társadalom a politikai uralom egy adott rendszerének alávetett, különálló területen élő és a körülöttük lévő csoportoktól eltérő identitással rendelkező emberek csoportja. Egyes társadalmak, mint például a vadászó és gyűjtögető közösségek, nagyon kicsik, csak néhány tucat emberből állnak. Más társadalmak rendkívül nagyok, népességük sok millióra tehető – a modern kínai társadalomban például az össznépesség meghaladja az 1 milliárd főt.” (Giddens, 1995, 41. old). A társadalomtudományok a társadalom kifejezést használják félig zárt, vagy félig nyitott társadalmi rendszert alkotó emberek csoportjára, amelyben a legtöbb interakció a csoporttagok között történik, és itt zajlik le a társas hatás, befolyásolás is. Még elvontabban a társadalom önálló egyedek közötti kapcsolatok hálózata. A társadalom kifejezést szintén gyakran használják kölcsönösségi viszonyrendszeren alapuló közösségekre. (Giddens, 1995)

Politikai értelmezés

Magától értetődik a társadalom jelentésében, hogy a tagjai egyetértőlegesen megosztanak egymással valamilyen kölcsönös érdeket vagy hasznot. Ennek alapján a kifejezés alatt gyakran egy ország állampolgárainak közösségét értik. Sőt, amikor a polgári jólétet biztosító nemzeti intézmények vonatkozásában használják, a társadalom kifejezés magának az országnak lesz a szinonimája. A társadalom legtágabb jelentése az egész emberi faj, amely az állatvilágból kiemelkedve új típusú létformákat hozott létre. (S. Nagy Katalin, 2006)

Létfenntartás

Az emberi társadalmak gyakran az elsődleges létfenntartási funkciók alapján szerveződnek. Társadalomtudósok vadászó-gyűjtögető, nomád állattenyésztő, kertészkedő, földművelő és mezőgazdasági termelő, valamint városlakó társadalmakat, ún. civilizációkat különböztetnek meg. Ezen túl ipari (indusztriális) és poszt-indusztriális társadalmakat azonosítanak elkülönítve a már főként iparban, majd a főként szolgáltatásokban foglalkoztató rendszereket. A társadalmak felépítését, rendszerét a társadalmi struktúra jellemzi. (S. Nagy Katalin, 2006)

Politikai szerveződés

A mérettel és összetettséggel növekedve megkülönböztethetők horda, törzs, nemzetség és állam társadalmak, amelyeket az erőforrások elosztásának rendszere különbözteti meg. A társadalmak rendszer szerveződését politikai rendszerük jellemzi.

A politikai rendszer azoknak a struktúráknak és szabályoknak az összessége, amelyen belül a hatalmi cselekvés zajlik, illetve a hatalmi kérdések eldőlnek.

A politikai rendszer a társadalmi struktúra alrendszere, amelyet a jogrendszer, a gazdasági rendszer és a politikai kultúra alakít. Maga a fogalom David Easton 1981-ben publikált "The Political System" című művében jelent meg; azóta az amerikai és európai szóhasználatban is elterjedt. (S. Nagy Katalin, 2006)

Rendszabályozás

A társadalomban kialakuló viselkedési normákat és szabályokat jogrendszereik írják le. A jogrendszer egy adott államban vagy más politikai közösségben hatályos jogszabályoknak, illetve azok megalkotásának, értelmezésének és érvényesítésének rendszere. A jogrendszer a társadalmi struktúra része, a gazdasági rendszerhez, a politikai rendszerhez és a kultúrához hasonlóan. (S. Nagy Katalin, 2006)

Kultúra

A „kultúra" körülírására nincs egységes definíció. Korok, társadalmak és egyes tudósok mind különböző módon határozták meg, hogy mi a kultúra. A kultúra gyökereinek kutatása egybe fonódik az emberi társadalom kezdetének meghatározásával. Azonban az eltérő és különböző kulturális jegyek értelmezés különbségé miatt nem kijelenthető, hogy mikor volt a kultúra kezdete. Adott kultúrkörhöz tartozók, vagy etnikai kisebbségek is alkothatnak társadalmat. A létező társadalmakat szokásaik, kulturális viszonyaik megítélése szerint két csoportba sorolhatjuk. Léteznek primitív és civilizált társadalmak, de ezek a megkülönböztetések megkérdőjelezhetők, ha vizsgálatukat nem az adott kultúra ismeretében, hanem abból kiemelve végzik. (S. Nagy Katalin, 2006)

3.1 Az őskori társadalmak

Az ember kialakulásának kérdését több forrásból tudjuk kutatni, ráadásul egyes források közvetlen bizonyítékokkal szolgálnak. Az ősi emberi közösségek szellemi életét viszont már nem tudjuk közvetlen módszerrel kutatni, a hagyományok és szokások nem maradhattak fenn a történelem folyamán. Maradnak az analógiák, a ma élő fejlett főemlősök és a primitív emberi közösségek megfigyelése.

Az ősközösségi társadalom időszaka

Az emberi társadalom legkorábbi szakasza az ősközösség, amelynek társadalmi viszonyait nagyon nehéz rekonstruálni. Ebben a korszakban több emberfaj élt, sokszor egymással párhuzamosan (H. habilis, H. rudolfensis stb.). A korszak késői periódusában megjelenő H. erectus már benépesítette Európát, Ázsiát, Afrikát. A hordák tagjai vadászattal és gyűjtögetéssel foglalkoztak, hatalmas területeket jártak be, amelyeknek védték a határait.

Folyamatosan vándoroltak, az év bizonyos szakaszaiban más-más területen telepedtek le ideiglenesen, szezonálisan vadásztak különböző helyeken. A gyűjtögetéssel a nők és a gyerekek foglalkoztak.

Közel 2 millió évvel ezelőtt Olduvai környékén megfelelő minőségű nyersanyagot találtak az emberek eszközeik készítéséhez, ez is hozzájárult ahhoz, hogy épp itt telepedtek le. A kvarcit- és bazaltkavics volt az eszközök nyersanyaga. Kezdetleges települések is kialakultak. A nők és a férfiak között megjelent a munkamegosztás a gyűjtögetés és a vadászat. A szárazabb időszakban, amikor kevesebb volt a vadászzsákmány, a nők gyűjtögető tevékenysége tartotta életben a hordát. A rekonstrukciós tevékenység erre a korszakra vonatkozóan elsősorban a paleoantropológiai és egyéb leletek, illetve az ős környezettani viszonyok tanulmányozásával történik. Szintén jelentős adalékokkal szolgálnak az etológiai megfigyelések, amelyek elsősorban az emberszabású majmok, csimpánz, gorilla, orángután és gibbon, illetve más főemlősök (pl. pávián) egyedeinek, csoportjainak tanulmányozásából áll. A fosszilis leletek, a megőrződött használati tárgyak, az őskörnyezeti kép, illetve a ma élő főemlősök viselkedése összességében lehetőséget ad arra, hogy a kutatók megismerhessék a paleolitikum különböző szakaszaiban élő hominidákat, életterüket, használati eszközeiket, azok készítési technológiáját, egyéb információkat. (Rácz Béla, 2014)

3.1.Ábra Neandervölgyi ősemberek csoportja
Forrás: http://www.dehir.hu/eletmod/mar-a-neandervolgyi-osemberek-is-szenvedteraktol/2013/06/06/

Az ősközösség szociális viszonyai

Az ősközösség időszakában a hordacsoportok nagyságára és életére etológiai adatok alapján lehet következtetni. Egy-egy csoportot 25-30 fő alkotott, a férfiak, nők, illetve a gyerekek aránya megközelítőleg egyforma lehetett, körülbelül 30-30 százalék.

Az Olduvai szakadékban talált szálláshely maradványaiból következtetni lehet az első emberek településeinek nagyságára. Ezek szerint az átmeneti szálláshely néhány ágakból összerakott kisebb sátorféleségből, továbbá tűzhelyekből állt.

A vadászok által elejtett zsákmányt egyenlően osztották el a hordán belül, miközben a gyűjtögetésből származó táplálékot nem mindig osztották el. Erre az eredményre az Olduvai szakadékban felfedezett szálláshelyen előforduló állati csontok mennyiségéből és térbeli elhelyezkedéséről következtettek a kutatók. A hús megszerzése a férfiak közös feladata volt, ennek megfelelően arányosan osztották el egymás között. A lelőhelyeken egy vadállat különböző csontjait különböző tűzhelyeknél találták meg, ami a kollektív elosztást jelenti, tehát erre az időszakra a kollektív élet és munkamegosztás jellemző. Feltételezések szerint a fiúk 14 évesen váltak felnőtté, az iniciáció, vagyis a felnőtté avatás, beavatási szertartás keretein belül. A férfi nagyobb szerepet játszott a közösségben, mert vadászott, és mivel ez egy veszélyes tevékenységnek számított, a fiúkat az évek során fel kellett készíteni az új életre. A családi viszonyokról keveset tudunk, néprajzi és etológiai adatokra támaszkodhatunk. A férfi és nő közötti kapcsolat rendezetlen volt, a házasságot még nem ismerték, tehát családok sem léteztek. Ez a rendszertelen nemi kapcsolatok időszaka, a promiszkuitás. A hordában volt egy vezér, egy férfi, akinek erősebbnek, ügyesebbnek, leleményesebbnek kellett lennie férfitársainál. Ennek megfelelően neki volt a legtöbb esélye arra, hogy a csoporton belül utódokat nemzzen. A horda többi férfitagja sokszor megküzdöttek a nőkért, a nők pedig egymás között rivalizáltak: mindez állandó belső feszültséghez vezetett, ami hátráltatta a horda szociális fejlődését. A mindennapi élelemszerzési és önvédelmi problémák mellett az állandó belső viszályok jelentős mértékben visszafogták a fejlődést. Idővel a kapcsolatok rendeződtek, megjelent a többnejűség, többférjűség, a promiszkuitás időszakának végét pedig a családok megjelenése jelentette. (Rácz Béla, 2014)

Archaikus világnézet

Gebser elméletében többek között a világnézetek fejlődési sorrendjéről ír. Úgy véli, hogy az emberiség tudata fejlődési szakaszon ment át, ahol a fejlődés nem lassú, fokozatos, folyamatos és lineáris módon megy végbe, ahogyan azt a darwini modell sugallja. A fejlődési váltás mutáció szerűen zajlik le, ugrásszerűen, rövid idő alatt. Vagyis hosszú idő eltelik egy tudatfejlődési szinten, majd az a szint mikor kiélte önmagát mintegy megborul, zavar keletkezik, és hirtelen, rövid idő alatt kialakul az új működésmód. Gebser azt is állítja, hogy ezek az átalakulások strukturális változást eredményeznek mind a tudatban és a testben is.

A következő szintekről, tudatstruktúrákról beszél: archaikus világnézet, mágikus világnézet, mitikus világnézet, mentális világnézet, integrált világnézet.

Az archaikus tudatszint a világnézetek és nézőpontok kaotikus kezdőpontja, az őskezdeti állapot. Ez a szint még mindenféle kialakult nézőpont előtti, nincs jelen semmiféle mentális struktúra, nincs értelmes jelentésadás, a személy önmagára és környezetére alig tudatos. Az „archaikus" a görög „arké" szóból ered, ami kezdetet jelent, a kezdeti szint, amelyből a többi majd kialakul, felépül. Nincs benne tudatosság sem a múltra, sem a jövőre, jelen idejű állapot.

Ez egy differenciálatlan tudati állapot, az ember olyankor csak úgy van, s a dolgok csak úgy történnek vele és körülötte, mindenféle értelem és tudatos kapcsolat nélkül. Az ember ekkor része a világnak, de nincs egyedisége, hanem differenciálatlanul egybemosódik környezetével. Gebser archaikus szintjére cseng rá az újszülött első hónapjainak az élményvilága, amikor mind a külső ingerek észlelése és felfogása, mind a saját testi-lelki rendszer még a kialakulás folyamatában van, a világ felfogása még nem rendezett, strukturált, az események csak úgy történnek, nem lehet tudni, mi honnan jön és hová tart, ki vagyok én, és mi történik velem. Szintén az archaikus állapotot hívják életre a háborúk, mikor összedől a struktúra, és a pillanatról pillanatra való túlélés és életveszély határozza meg a létet, amikor a múlt felszámolódott, az addig működő értékrendek megszűntek, s a jövő még nem alakult ki. Az archaikus szintet képviselik az utcán élő hajléktalanok is, kiknek gyakran a háttértörténetük egy család és egy egzisztencia elvesztése, s egyben az identitás elvesztése is, és a kilátástalan jövő. Az archaikus állapot beállhat módosult tudatállapotok során is, amikor a mentális ego struktúra átmenetileg feloldódik, és a személy téri-, idői-, és önészlelése jelentősen módosul. Történelmileg nem tudjuk milyen lehetett pontosan az archaikus létforma, mivel erről nincsenek írásos feljegyzések, csupán mondák, mítoszok, melyeket időben jóval később hoztak létre más kultúrák. Talán a még törzsi létformát nem alkotó, hordákba verődött ősember világa lehetett ilyen. Az archaikus világnézet, a wilberi 1-es és 2-es létraszintnek felel meg, egyben. (Gánti Bence, 2008)

A nemzetségi rendszer kialakulása

A korai nemzetségi rendszer időszakában a közösségeken belül folyamatosak voltak a nemek közötti szembenállások, ami gátló tényezőként lépett fel a fejlődésben. A férfiak harcoltak a nőkért, miközben a közösség fennmaradásáért kellett volna harcolniuk. A közösségeken belül normák és szabályok léteztek, amelyek szájhagyomány útján terjedtek és természetesen mindenkinek alkalmazkodnia kellett az íratlan törvényekhez. A szabályoknak csak akkor van értelme, ha mindenki betartja azokat. A korszakra jellemző Homo sapiens már sokkal fejlettebb gondolkodásra volt képes, hatalmas tapasztalatrendszerrel rendelkezett, amelynek elemeit már az egyre bonyolultabb kommunikáció által a következő nemzedékekre is át tudták adni. A régi problémákra és az új kihívásokra újabb és újabb megoldások születtek. A nemzetségi rendszerben az íratlan szabályok tabukból, normákból álltak.

A betartásuk kötelező volt minden ember számára, a szabályok megszegését pedig elsősorban fizikai fenyítéssel büntették. Ebben a rendszerben alakulnak ki a testvériségek, ahol a rokonok fenntartották a kapcsolatot egymással és elkülönültek más testvériségektől. Ez a rendszer a mai észak-amerikai indiánoknál még mindig fennáll. Léteztek olyan elszigetelt közösségek is, amelyek nem építettek ki dualisztikus rendszert, hanem a saját csoportjukon belül hoztak létre két, ún. frátriát, ami gyakorlatilag két jól elkülönült csoportot jelentett. Ezek tagjai egymás között házasodtak. A korszakban tehát megjelenik a nemzetségi rendszer, amely szabályozta a közösségen belüli nemi és családi viszonyokat. Ezek a szabályok elősegítették a nemzetség fejlődését és jobb megélhetését.

Ennek köszönhetően az emberi közösségek sokkal hatékonyabban tudták felvenni a harcot a természet viszontagságai ellen, majd a korszak második felében a művészetek és hitvilág megjelenésével egy új szintre emelték az emberi kultúrát. A nemzetségi közösségben már beszélhetünk magántulajdonról: a fegyverek és kőeszközök egy személy vagy család birtokában voltak. (Rácz Béla, 2014)

Késői nemzetségi közösség vagy szomszédos közösség

A késői vagy szomszédos nemzetségi közösség időszaka a neolit forradalommal kezdődik, vagyis az ember letelepedett életmódjának megjelenésével. Az új életforma alapvetően változtatta meg az ember mindennapi életét. Az időszak a Közel-Keleten már i. e. 8000 környékén elkezdődött, Európában csak néhány ezer évvel később. A szociális-gazdasági viszonyokban komoly változások történtek az előző korszakhoz képest. Megjelent a kooperáció, vagyis az együttműködés. Ebben az időben meg kellett szervezni a munka menetét, hiszen a településen a termelési folyamatokat tervszerűen kellett véghezvinni. A nemek és korok között is megszületett a munkamegosztás. A nők foglalkoztak a kapálással, kaszálással, sarlózással, részben tehát a mezőgazdasággal, ennek az ágazatnak a nehezebb munkafajtáit pedig a férfiak végezték. Ebben a korszakban a nők szerepe nagyon megnőtt, ennek megfelelően a neolitikumban a matriarchátus időszakáról beszélhetünk. Az állattenyésztés férfimunka volt. A környezettől függően részesítették előnyben az állattartást (sztyepp) vagy a növénytermesztést (jó talajok). Ebben a korszakban jelennek meg az első erdőirtások, ugyanis a növénytermesztéshez, illetve falvak telepítéséhez tisztások, továbbá megművelhető földre volt szükség. A mezőgazdaságnak és az állattenyésztésnek köszönhetően már nem kellett folyamatosan vándorolni, ezért megjelentek az állandó települések és a városok. Megindult a közösségek közötti bel- és külkereskedelem. Ez még cserekereskedelem volt, pénzt nem használtak, de mindennek volt értéke, amit bizonyos árukhoz viszonyítottak pl. állati bőrhöz, vagy különböző nyersanyagokhoz. A földeket kiparcellázták, kiosztották a családoknak és azok magántulajdonába kerültek, így örökölhetővé váltak. Ez a földtulajdon és a cserekereskedelem ahhoz vezetett, hogy bizonyos személyek több vagyont kezdtek el felhalmozni, mint a többiek, megkezdődött a társadalom vagyon szerinti rétegződése. A családi vagyon öröklődött.

Egyes emberek többet tudtak termelni, mint mások, így azoknak tartalékaik halmozódtak fel, termékfelesleg jelentkezett. A nehezebb időkben a szegényebbeknek nem volt mit enniük, ilyenkor a termékfeleslegek előkerültek és lakomákat rendeztek, ahová a közösség minden tagját meghívták. A lakomákat rendező személy ezután magasabb társadalmi szintre emelkedett, a többiek pedig gyakorlatilag függőségbe kerültek. Ezekből a lakomákat adó emberekből kerültek ki később a közösség vezetői. A mezőgazdaság mellett a kereskedelem is sok embert magasabbra emelt a társadalmi ranglétrán. A fémekkel és egyéb nyersanyagokkal való kereskedelmet mindig csak egy szűk csoport tartotta a kezében, így ők is befolyásos emberekké váltak. Ezek a folyamatok azt jelentették, hogy a közösségekben megkezdődött a rétegek kialakulása, a hierarchia egyre inkább láthatóvá vált. Ezzel együtt a csoportok, és települések közötti hierarchia is megjelent: az egyik csoport bőséges ajándékot küldött a másiknak, és ha az nem tudta hasonló módon viszonozni, alárendelt helyzetbe került. Ebben a korszakban jelentős demográfiai robbanás következik be, a lakosságszám megsokszorozódott. Ebben a korszakban a páros család volt elterjedt. Ezzel együtt jelen volt a poligámia, főleg a földművelőknél, de a férfi feleségei sokszor a testvérei voltak. Jelen volt a poliandria is, vagyis egy nőnek több férje volt, ez pedig a vadászokra volt inkább jellemző. A férjek itt is legtöbbször testvérek voltak. A házasság nagyon fontos gazdasági és szociális tényező volt, ugyanis szükség volt az utódokra a vagyon öröklése, a munkavégzés, a harcok, vadászat miatt. (Rácz Béla, 2014)

A mágikus világnézet tudatstruktúrája

Valahol a múlt ködbe vesző homályában, egyszer csak változás állt be, és az ember egy új fejlődési szintre lépett, kialakult a mágikus tudatstruktúra. Gebser szerint öt jellemzővel írható ez le: egótlan, idő és tér nélküli, pontszerű-egységes szemlélet, a természettel szoros összeköttetésben áll, valamint mágikusan reagál a világra.

A mágikus szinten Gebser szerint megszületik a beszéd és a nyelvhasználat, és ezzel kialakul egy kezdetleges én-érzés. A szavak az erő és a hatalom hordozói, s kialakul a varázsigék használata. A személy szoros kapcsolatban van a természettel, s attól nem érzi magát külön valónak, hanem a része annak. A kövek, a hegyek, a folyók, a növények, és az állatok mind élő, szellemmel bíró létezők, rokonok, melyekkel a személynek közös sorsa van. Kulturálisan ez a vadászó-gyűjtögető törzsek világa, ahol a nappali órák legnagyobb része a vadászattal és gyűjtögetéssel, a túléléssel telik. Este a tábortűz körül az éj csendjében közösen reflektálnak a nap eseményeire, mely beszámolókat történetekké kodifikálják és újra meg újra elmesélik. Az emlékezet kollektív, törzsi, mindent mindenkivel megosztanak. Az „én” szerepe ezért jelentéktelen, a „mi” van az előtérben. Nincsen igazán tér a személyes elkülönülésre, a személyes önkibontakozásra, a személyesség feloldódik a közösségi térben. A brazil Yanomani törzsek falvaiban például nincsenek külön házak, vagy elkülönített szobák, ajtók és falak. Jobb alsó kvadránsosan megvalósult tehát a közösségbe olvadtság állapota, a különálló én, a magántér, s a magántulajdon hiánya.

A mágikus világnézet, a wilberi 2-es és 3-as létraszintnek felel meg. Kognitív szempontból a mágikus világnézet elmeműködésbeli feltétele a késő szenzomotoros működés és legfőképp a művelet előtti szakasz. A mágikus világnézet szakasza tehát ezeket a kognitív stációkat fedi le. Történészeti vonatkozásban Feuerstein úgy véli, hogy ie. 40.000 előtt ez a mágikus világ dominált a földön, egészen a Cro-Magnon-i ember megjelenéséig. Kulturantrolpológiai szemmel azt mondhatjuk, hogy régen ez lehetett az általános kulturális forma, és világnézeti szint, majd később a mitikus szemléletű először sokisten - hívő, istenkirályokkal vezetett (Egyiptom, Azték, Maya, Róma, stb.), majd az egyistenhitű egyházi világ által vezetett birodalmak időszakában is számos törzsi nép élt a Földön egyidejűleg. Csak a modern korban kezdett rohamosan csökkeni a törzsi-mágikus népek száma, a fehér ember pusztító hatására.

Elmondhatjuk, hogy ma is élnek vadászó-gyűjtögető törzsi népek, pl. Afrikban a kungok („bushmanok”), vagy az Amazonasz vidékén a Yanomanik. (Gánti Bence, 2008)

3.2 Az ókori társadalmak

A törzsi kapcsolatok lazulása

A civilizációk társadalma három szempontból is eltér a törzsi termelőkétől: először is sokkal népesebb, másodszor differenciáltabb jogilag, vagyonilag, életmód tekintetében egyaránt, és végül, bár a családi-rokoni kapcsolatrendszer kisebb-nagyobb mértékben megmarad, már nem kizárólag ez szervezi a társadalmat. A három jelenség összefügg. A népesség növekedésével egyes helyeken felduzzadó óriásfalvak, városok sok ezer lakost tömörítettek falaik közé. Az egészen korai (Kr. e. III-II. évezred) városok esetében nincs rá elég adat, de feltehető, hogy már ezeken a településeken is részben változott a lakosság, a környékről bevándorlók érkeztek, mások elhagyták a várost és vidékre vagy más városokba költöztek. A fent említett elemi csapások ezt akár tömegessé is tehették. Ilyen nagyszámú és részben változó társadalmat nem lehetett a családi kötelékek segítségével átlátni, szervezni. Igaz: együtt lakó nagycsaládokkal esetenként a civilizáció városaiban is találkozunk. Az ennél tágabb családi kapcsolatok is szerepet játszhatnak átmenetileg, amikor a civilizációk területére törzsi-nemzetségi szervezetű, általában nomád népcsoport nyomul be, és átveszi ott a vezetést. Például az amurruk elterjedése során Mezopotámiában, a Kr. e. II. évezredben, vagy a zsidók „Kánaánban” való megtelepedése után. Teljes kulturális beolvadásuk után azonban a törzsi szálak újra háttérbe szorulnak. A törzsek, nemzetségek szerepe a görögöknél csak a klasszikus korban, az V. században halványult el. Az előkelőbb családok Rómában is számon tartották a nemzetséget – a nemzetségre utalt a római személynév is –, és ezek a kapcsolatok a politikai életben szerepet is játszottak, de nem teremtettek olyan kötelező érvényű szálakat az egyének között, mint a törzsi társadalomban. A városokban a családi kapcsolatok mellett más, politikai, vallási, foglalkozásbeli közösségi kapcsolatok alakultak ki, gyakran sajátos intézmények köré épülve. (Bóna István, Gábori Miklós, 1999)

A mitikus világnézet tudatstruktúrája

A mitikus világnézet jelentősen eltér a mágikustól több vonatkozásban is. Kialakul a tér-idő strukturálása, az univerzumok leírásai, a naptárrendszerek, és a szervezett társadalmak. Létrejön a természettől való elszakadás és a mitológiák kialakulása. Mindez pszichológiailag nézve már olyan mentális műveletek végzését feltételezi, amit konkrét műveleteknek hívunk. Az az ember, akinek elméjében a konkrét műveletek működnek önkéntelenül is, nem tudja a világot többé archaikusan és mágikusan nézni. Ezen műveletekből automatikusan következik a mitikus világnézet, különösen akkor, amikor a magasabb mentális műveletek, az absztrakt logika még nem jelenik meg. A mitikus szint tehát elkezdi strukturálni a világot, felosztja, osztályozza, és időbe rendezi.

Az idő itt még nem a következő szintre jellemző absztrakt gondolkodás lineáris ideje lesz, hanem körkörös és mitikus idő van itt jelen. Sok mitológiában benne rejlik a természettől való elszakadás. Ádám és Éva kiűzetése a paradicsomból, Prométeusz tűzajándéka az embernek, mind aláhúzza az ember elszakadását a természettől. Az ember tudása a világról mitologének köré csoportosul, adott történetek, isten- vagy démonképek, szimbólumok, misztériumok, érzékletes, mitikus történetek képezik a „megismerés „és a világkép építőköveit az imagináció talaján, ahol a racionális gondolkodás hamar összezavarodik. Ezek a történetek, noha a közösen vallott valóság építőkövei, melyre mindenki hivatkozik, s melyre mutogatva szeretni vagy ölni lehet egymást, sosem lehet igazolni, csak elhinni. Az emberek a kölcsönös hit alapján osztoznak ennek a világrendnek a hiedelmeiben. „Ha sokan elhiszik, elhiszem én is" – hangzik a csoport hatása az egyénre nézve. A mitikus világnézet termeli ki kezdetben a többisten-hívő rendszereket, majd az egyistenhívő vallásokat, a szervezett és központosított egyházakkal. A mitikus világnézet korai szakaszán működik a dogmatizmus, a fundamentalizmus, a szentírás szó szerint vétele. A mitikus világnézet mindig valami jelen nem lévő, múltbéli ősre, szentre, alapító személyre hivatkozik, ahhoz dogmákat és előírásokat rendel, büntetéssel és jutalmazással operál. (Gánti Bence, 2008)

A nagycsalád bomlása a civilizáció kezdetén, az ókori keleten

A család meghatározó egysége a legtöbb helyen a városokban a kiscsalád, más néven nukleáris család lett. A kiscsalád elterjedésére utalnak Mezopotámiában azok az örökösödési szerződések, amelyekre nagycsaládi viszonyok között, amikor a vagyon nem egyéneké, hanem az egész nagycsaládé, nem lett volna szükség. Hasonlóak azok az eltartási szerződések, melyekben a leszármazottak biztosítják az idősebbek eltartását, cserében az örökségért. Egy ilyen szerződés is teljességgel elképzelhetetlen egy nagycsaládi szerkezetben, ahol az utódok természetes kötelessége az idősebbek ellátása. Míg a homéroszi eposzokban még a nagycsalád jelenik meg, s külön szó jelöli a férj bátyjainak feleségeit – mivel egy-egy nagycsaládban számos ilyen nő élt együtt –, később ez a szó eltűnik, hiszen a testvérek családjai már külön élnek, ahogy a klasszikus kor sok írott forrásából is ismert.

Általában, amikor az életszínvonal emelkedik és terjed a jólét, akkor a nagycsaládok felbomlanak, egyesek igyekeznek az általuk megszerzett javakat csak maguknak, illetve feleségük és gyermekeik részére megtartani, és kizárni abból azt a szélesebb rokonságot, amellyel a nagycsalád természete szerint közösen kellene birtokolniuk. (Bóna István, Gábori Miklós, 1999)

Férfiak és nők viszonya, társadalmi helyzete az ókorban

Az így kialakuló kis családok a civilizációkban mindenhol erősen patriarchálisak. A férfiaknak a törzsi viszonyok között is megszokott irányító szerepe a civilizációkban a nők alávetésébe, férfiuralomba csap át. Ahogy a társadalom egésze élesebben válik szét alávetettekre és kiváltságosokra, ugyanez a folyamat megy végbe a családon belül. A családfő joga a Közel-Keleten és a Földközi-tenger vidékén eladni – a rómaiak esetében akár felnőttkorban is megölni – gyermekét, vagy meggyilkolni a házasságtörésen ért feleségét. A feleség a férj tulajdona volt, ez magyarázza, hogy nem csak a házasságtörő nőt, de a más feleségét megerőszakoló férfit is nagyon szigorúan büntették. A férj házasságtörése nem számított bűnnek. Mindez Egyiptomban is így volt, pedig ott a nők helyzete jobb volt, mint a többi kultúrában, szabadon rendelkeztek vagyonukkal, a férj halála esetén egyharmad résztörvényesen illette őket az örökségből. Más kultúrákban a nők csak nagyon korlátozott módon birtokolhattak. A törvények a férjekre is róttak bizonyos kötelezettségeket, mindenekelőtt a nők eltartását, de a zsidó Talmud azt is előírta a férjeknek – foglalkozásoktól függően 365-től 2-ig – hogy hányszor kell egy évben házastársi kötelességüknek eleget tenni, különben a feleség elválhatott . Hasonló – bár kevésbé szigorú – elvárásokat más kultúrák is támasztottak a férjekkel szemben. Mindezeken kívül természetesen továbbra is érvényesek voltak a férjek számára is a vérfertőzést (incesztuszt) tiltó korábbi szabályok is. Általánosságban, az ókori kultúrákban a nők a család keretei közé szorultak, feladatuk a kisgyerekek nevelése, a konyha felügyelete, a szövés és fonás volt. Jogi értelemben vagy apjuk, vagy férjük gyámsága, fennhatósága alatt éltek, tagozódtak a társadalomba. Még az athéni demokráciában is tréfa tárgya volt a „nőuralom”. A harmóniára és teljességre törekvésükről nevezetes görögök a tisztességesnek tekintett nőket nem oktatták, csak háziasszonyi feladatokra készítették föl őket. Szolón a nők minden tevékenységét rendeletekkel szabályozta, így például tiltotta, hogy sötétedés után az utcára lépjenek, és ezt külön felügyelők ellenőrizték. A tisztességes nőknek a lakomákon nem illett részt venniük, a hölgytársaságot az úgynevezett hetérák (barátnők) biztosították. Az ő esetükben nem volt illetlenség a műveltség, a tehetség, az elmés csevegés képessége, hiszen ezzel kellemesebbé tették a lakomákat. Külön iskolákban oktatták őket. Egy-egy különösen szép és tehetséges hetéra komoly hírnévre, megbecsülésre is szert tehetett, de általában kevesebbre méltatták őket, mint az otthon tartott háziasszonyokat. Az ókori Közel-Keleten továbbra is elterjedt a többnejűség, mégpedig, akárcsak a törzsi viszonyok között, – itt is nő a feleségek száma a társadalmi ranglétra teteje felé, vagyis a nők – illetve családjaik – igyekeznek „felfelé” házasodni, rangosabb, előkelőbb férjet találni.

A „felfelé” házasodás szokását hívják hipergámiának. Hiszen – láthattuk – így látják leginkább biztosítva utódaik életét, egészségét, jólétét. A zsidó Talmud például azt tanácsolta, hogy „a nő emelkedjen a férje által, s ne süllyedjen általa”, amit feltehetően nem csak szellemi, hanem anyagi és társadalmi értelemben is kell érteni. Mivel a társadalmi piramis csúcsa és alapja itt a törzsi társadalomhoz képest jóval „távolabb” van egymástól, az előkelők feleségeinek száma is ennek arányában minden korábbinál nagyobb lehet, nem ritka a több száz vagy több ezer fős hárem sem. Ennek a többnejűségnek már nem sok köze van a vadászok biológiailag is „ésszerű” házasságaihoz, a feleségek száma elsősorban a rang és gazdagság mércéje. Mivel az előkelő férfiak sok nőt gyűjtenek maguk köré, a többiek nehezebben jutnak értékes, szép, fiatal feleséghez.

Biológiai okai is vannak, de elsősorban kulturális jelenség, hogy az előzőek megőrizni, megvédeni, elzárni próbálják értékes feleségeiket, az utóbbiak viszont megszerezni. Ekkor és itt alakul ki a nők elfátyolozása és elzárása az idegenek elől. Minél magasabb rangú a család, annál elzártabban élnek a nők. Észak-India hagyományos társadalmaiban például megfigyelhető: minél magasabban vannak egy ház ablakai, és minél kisebbek, annál gazdagabb család lakik ott. A legelőkelőbb hölgyek házasságuk után ki sem tekinthetnek az utcára. A háremet eunuchokkal őriztetik. Az elkülönítésnek sok vonása, például menyasszonyi fátyol, jegygyűrű, kísérő násznagy az esküvőn máig megmaradt. A társadalom alsó rétegében élők viszont megelégedtek egy feleséggel is. A többnejűség szokásban volt Indiában és az ókori zsidó államban is, míg Kínában inkább csak akkor vettek a háztartásba újabb nőt, ha az első gyermektelen volt. A többnejűség nem jelentette azt, hogy a feleségek egymással azonos jogokat birtokoltak volna. Lehetett fő- és mellékfeleség, nem is beszélve természetesen a gazdag férfi házában élő ágyasokról. Az európai kultúra szempontjából fontos fejlemény, hogy mindezzel szemben az ókori görögök és rómaiak jogilag monogámiában éltek. A férfiaknak csak egyetlen feleségük volt, ami persze nem jelentette azt, hogy ne lehettek volna szerelmi kapcsolataik más nőkkel. De a feleség jogai és kötelezettségei csak egy nőre hárultak, és az ő gyermekei számítottak törvényes utódnak. A rómaiaknál a férfi és nő szertartás és szerződés nélküli együttélése egy év letelte után jogilag házasságnak minősült. Ez volt a római házasságkötés legelterjedtebb formája, bár elterjedt volt a szerződéses és szertartással kötött házasság is. (Bóna István, Gábori Miklós, 1999)

3.2 Ábra Reggeli utcai jelenet Rómában
http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/eletmodtortenet-oskor-es-okor/a-varosok-az-okorban/elet-az-okori-varosokban

A mentális világnézet tudatstruktúrája

Gebser szerint ie.10.000 és 500 között lépett át az ember a mitikusból a mentális világnézet korszakába, ahogy írja, a „két dimenziós mitikus körből kilépett, s átlépett a három dimenziós térbe." A mitologikus gondolkodás már nem volt képes önmagában kiszolgálni az embereket, megmutatkoztak a hiányosságai, például az istenek túláradó özöne, az egymásnak ellentmondó teremtéstörténetek, és a megmerevedett vallási intézmények. Ezekre reagálva lépett elő Pitagorasz, Szókratész, Platón és Arisztotelész –véli Gebser. Amit talán Gebser nem látott annyira, mint amennyire fél évszázaddal később, a keleti tanok mélyebb megismerésekor ma látjuk, hogy a görögökkel nagyságrendileg egy időben (ie. VII. század) lépett elő keleten Buddha, aki az akkori vallásos közegbe, egy szintén mentális- analitikus megközelítését hozta a belső elmélyülésnek: „figyeld meg pontosan a belső működésed, és tapasztald meg magad!". Ez – ahogy a görögök is - idejekorán a wilberi ötös (racionális) szint szemléletét vezette be. Buddha emellett az elme működésének és a létesülésnek a logikai láncát is leírta, továbbá a megszabadulás saját erőből való elérésének az összefüggő rendszerét, és logikai láncát. Az előbb említett görög filozófusok szintén az okságot és az absztrakciót vezették be a világ megismerésébe, azt a két faktort, amely a gebseri mentális (és a wilberi racionális) működésmód magja. Ahogy Gebser írja, „felfedezték az okságot". Az eleve adott, és dogmaként elfogadandó történetek (mitológia) helyett bevezették az okságot. Az ember a racionális elméjét kezdte használni, hogy megbirkózzon az őt körülvevő világgal.

A mentális (racionális) szinten a misztikumot felváltja a metódusok alkalmazása, a vallást felváltja a tudomány, a modernkor „vallása”. Noha ez a folyamat nyugaton a görög filozófusokkal kezdődött, több mint kétezer évvel később, a középkori skolasztika, mint áthidaló korszak után, végül a felvilágosodás korszakában váltott át az egész nyugati civilizáció erre az újfajta megismerési módra, mint közvalóságra. Tudjuk, hogy a művészetbe bevezették a perspektíva alkalmazását, de Gebser ezt általánosítja. Szerinte ez egyrészt forradalmasította a vizuális valóságunknak, a térnek a felfogását és leképezését, de egyben a gondolkodásban is központi szerepet kapott: az egyéni nézőpont léte lett ezzel kikiáltva, posztulálva, és ezzel beteljesedett az ego, azaz az elkülönült, individuális én-érzés kialakulása. Az én nézőpontja, mely a személyes, egyéni én-t, az individualitást igazolja vissza, „beteljesítette” a természettől való különállást, mely fényes győzedelem árnyoldalán megjelenik a magányosság, és a társas elszigeteltség, s mindennek az összefogó szemlélete, a materialista világnézet. A gebseri mentális szint a wilberi 5-ös, racionális szintnek felel meg.(Gánti Bence, 2008)

3.3 A középkori társadalmak

A kora feudális társadalom

A középkori társadalom gyökereit leginkább a barbár törzsi-nemzetségi tagozódásban kell keresnünk. A barbár társadalom három jól elkülöníthető rétegből tevődött össze: a törzsi-nemzetségi előkelőkből, a szabad harcosokból és a szolgákból.

A nemzetségi előkelők - a nemzetség- és törzsfők, valamint a tehetősebb családfők - mind vagyonukkal, mind tekintélyükkel a közösség fölé emelkedtek. Ők voltak hivatottak a katonaság vezetésére, ítélkeztek a peres ügyekben, irányították egy nagyobb közösség mindennapi életét. Kezdetben volt, ahol választották a vezéreket, de a hatalom később mindenütt örökletessé vált: a legelőkelőbb családok közül kerültek ki a vezérek, a hercegek, a fejedelmek, majd a keresztény uralkodók. Az előkelők hatalmát katonai kíséretük alapozta meg. A katonai kíséret a szabad harcosok rétegéből szerveződött, akik önként szegődtek egy vezér szolgálatába, és akik megtartották szabadságukat, vagyis nem váltak az úr szolgáivá. A kölcsönös segítség mindkét fél számára előnyt jelentett - a vezérek hatalma egyenes arányban állt a kíséret létszámával, a harcosok pedig szabad rablást, jutalmat, fizetséget reméltek, továbbá védelmet kaptak uruktól. A nép tömegeit a szabad harcosok alkották: ők jelentették a katonai erőt, ugyanakkor egyben szabad birtokosok is voltak, akik saját földjüket művelték vagy műveltették. Ennek következtében jelentős vagyoni különbségek is kialakulhattak közöttük. A társadalom harmadik csoportját a szolgarendű népek alkották, akik az előkelők és vagyonos szabadok uralmának voltak alávetve. Lehettek lesüllyedt szabadok, vásárolt rabszolgák, hadifoglyok, a leigázott népek fiai, de akárhonnan származtak is, szolgasorsukat gyermekeik is örökölték. Mindhárom rétegre jellemző a társadalmi helyzet örökletessége és a társadalmi mobilitás szinte teljes hiánya.

Azaz mindenki egy adott rétegbe született bele, és élete során ebből kitörni csak kivételes esetekben tudott. A népvándorlási hullámok elültével, az ezredforduló előtt és után került sor a népek megtelepedésére és az államalapításokra. Nem minden nép jutott el azonban az államszervezet kiépítéséig vagy annak megszilárdulásáig. Barbár népek és királyságok sora tűnt el véglegesen Európa térképéről. A törzsi-nemzetségi szervezet államszervezetté történő átalakulása sok eltérő vonást mutat Európa különböző területein. Az eltérések elsősorban attól függtek, hogy egy nép milyen társadalmi hagyományokkal rendelkezett, továbbá hogy az adott területen mennyire éltek még a római kor szokásai. E két kultúra, a barbár hagyomány és a római civilizáció találkozásából és ötvöződéséből született meg az az új rend, amelyet feudalizmusnak nevezünk. A kora középkorban a világi főúr és az egyházi főméltóság egyaránt földbirtokosnak, földesúrnak számított. A földbirtokok között azonban különbséget tettek aszerint, hogy kitől származott. Az ősi, öröklött családi birtokot megkülönböztették az adománybirtoktól. Ősi birtoknak számított az a földterület, amelyet a volt törzsi-nemzetségi arisztokrácia saját családi birtokaként szerzett meg a megtelepedés idején és azt meg is tudta tartani. Ezt a birtokot patrimoniumnak nevezték, a pater, "atya" szó után. A hűbér, az adománybirtok egy újfajta birtoklási formát jelentett, amely először a Karoling Birodalomban jelent meg. A Karoling királyok birtokadományokat adtak az őket szolgáló kíséret hűséges tagjainak. Ezt az adományt, amennyiben az adományozó nem követelt cserébe fegyveres szolgálatot, hanem mintegy ajándékul adta, beneficiumnak, amennyiben katonai és egyéb szolgálatokért cserébe adta, feudumnak nevezzük. Erről a birtokformáról kapta nevét e történelmi korszak, a feudalizmus. Az adományozó - a hűbérúr vagy senior ("idősebb") - és a megadományozott - a hűbéres vagy vazallus ("kísérő") - kölcsönös kötelezettségeket vállalt egymás iránt.

A vazallus örök hűséget fogadott, hogy hűbérurát kardjával és tanácsaival szolgálni fogja, a hűbérúr pedig birtokot adott és védelmet ígért hűbéresének. Az adománybirtok kezdetben feltételekhez kötött és bármikor visszavonható volt, tehát a hűbéres csak akkor tarthatta meg, ha valóban eleget tett kötelezettségeinek. Az idők folyamán azonban elhomályosult az adományozó és a megadományozott személye, néhány generáció után a személyes kötődés feledésbe merült, így az adománybirtok a családon belül végleg örökölhetővé vált. A földesurak, ha elég tehetősek voltak és bővelkedtek a földbirtokokban, maguk is adományozhattak földeket. A király vazallusa így egyben hűbérúr is lehetett, saját hűbéreseket gyűjtve maga köré. Így jött létre a hűbéri láncolat: a király, a nagyobb és kisebb hűbéresek közötti piramisszerű szervezet. Nem mindenhol alakult azonban ki a teljes hűbéri lánc. Magyarországon például csak a királynak volt joga birtokadományokat adni. A legkisebb hűbéreseknek már nem tellett adományokra, nekik "csak" paraszti rendű alattvalói voltak. Az adományozás, a hűbéreskü mindig ünnepélyes keretek között zajlott le. (Pirenne, 1983)

3.3 Ábra Középkori életkép
http ://galaktika.hu/10-legtartosabb-kozhely-a-kozepkorrol-ii/

Népességnövekedés a kora középkorban

Az ezredfordulót követő három évszázad Európa gyors és látványos felvirágzásának a korszaka. Ekkor mentek végbe azok a mélyreható változások a gazdálkodásban, a társadalmi szerkezetben és a gondolkodásmódban, amelyek Európát a világtörténelem leglendületesebben fejlődő civilizációs központjává tették. Az átalakulás első jele a népesség hirtelen növekedése volt. Becslések szerint Európa lélekszáma 1050 és 1300 között 46 millióról 73 millióra nőtt. A lakosság növekedése együtt járt a még műveletlen földek feltörésével: a parasztok megkezdték az erdőségek irtását, lecsapolták a mocsarakat. Nyugat-Európa sűrűn lakott vidékein irtásfalvak ezrei nőttek ki a semmiből. Akinek nem jutott föld, az keletebbre próbált szerencsét. Vallon, flamand és német telepesek tömegei költöztek az Elba folyón túlra vagy a Kárpát-medencébe, ahol még bőven akadt megművelhető terület. A belső piac bővülésének hatására a XI. század közepétől erőteljes lendületet vett a városiasodás. Városok születtek a püspöki székhelyeken, a főúri várak mellett, de voltak olyan területek, ahol szinte a semmiből nőttek ki. A városok egy-egy terület ipari, kereskedelmi és kulturális központjaivá váltak.

A meggazdagodó, szabad kereskedő és kézműves polgárság egyre nehezebben viselte a város urainak – a püspököknek, grófoknak – földesúri hatalmát, bíráskodását, gyámkodását. Öntudatra ébredésük jele volt, hogy kommunákat, közösségeket szerveztek, amelynek tagjai esküvel fogadtak egymásnak szolidaritást, vagyis kölcsönösen segítették egymást a közös cél érdekében. Ez a cél pedig nem volt más, mint a városi önkormányzat elérése. Sok helyütt csak harccal sikerült ezt kivívni, de a fejedelmek, királyok hamar ráébredtek, hogy virágzó városaik kereskedőitől, iparosaitól nem kevés anyagi hasznot remélhetnek. Így a városi adók fejében lemondtak földesúri jogaikról, és hagyták, hogy a városok saját szokásaik és törvényeik szerint éljenek. A XIII. századra Nyugat-Európát már sűrűn behálózták azok a nagyobb és olykor egész kicsiny települések, amelyek elindították Európa polgári fejlődését. (Pirenne,1983)

A parlamentarizmus eszméjének kialakulása

A XIII. század fordulópontot jelentett az európai társadalom fejlődésében. Ekkor formálódtak ki a z alkotmányos berendezkedés csírái, és ezzel olyan új politikai gondolkodás gyökeresedett meg Európa-szerte, amellyel minden monarchiának számolnia kellett. Az új, mindent átformáló gondolat a rendi képviseleten alapuló parlamentarizmus volt Az alapeszme, hogy az uralkodói hatalom nem korlátlan, igen régi keletű volt, hiszen már az első keresztény királyok is előkelőik tanácsával kormányoztak - szemben a bizánci, az iszlám és később az oszmán uralkodókkal. Mindinkább gyökeret vert az a nézet, hogy a püspökök és a főurak az egész országot, a "népet" képviselik, mint annak "józanabb" része. Innen már csak egy lépés volt az a gondolat, hogy a királyi tanács felelősséggel tartozik az ország törvényeinek épségéért, és az uralkodót akár erőszakkal is kényszerítheti azok megtartására.(Pirenne, 1983)

A céhek kialakulása

Azok az iparosok, akik ugyanazon mesterséget űzték, érdekeik védelmére céhekbe tömörültek. Mivel a piac szűk volt, ezért úgy védekeztek a túltermelés, az egymás közötti verseny és az idegen áruk ellen, hogy szigorúan szabályozták a termelés és az értékesítés egész folyamatát. A szerveződés alkalmas volt arra, hogy a céh egy-egy árucikk gyártását monopolizálni tudja. Ennek volt egyik jele, hogy minden eszközzel üldözték a kontárokat, azokat az iparosokat, akik nem tudtak bekerülni a céhbe, vagy máshonnan költöztek a városba. A céh biztonságot nyújtott tagjainak, mert a verseny kizárásával áruinak biztos piacot garantált. A céh élén egy-két céhmester állt, akiket a mesterekből álló céhgyűlés választott. A céhnek lehetett közös vagyona, pénzüket és irataikat díszes ládában őrizték. A céhtagoknak szigorú vallási és erkölcsi szabályok szerint kellett élniük, ennek megszegőit a céhmesterek megbüntették. A céhek fontos feladatot kaptak a város védelmében, tagjainak veszély esetén a városfal egy megjelölt helyén kellett helytállniuk.

A céhbe nem volt könnyű bekerülni, ehhez hosszú évekig inaskodni kellett egy mesternél, majd a legény már, mint segéd dolgozhatott tovább tanítójánál. Ezután a legény vándorútra kelt, városról városra járt, és idegen iparosoknál csiszolta tovább tudását. Ha hazatért, elkészítette mesterremekét, amelyet a céh vezetői bíráltak el. Ha elfogadták, akkor a legényből mester lehetett, és saját műhelyt alapíthatott – ha tudott. (Pirenne, 1983)

A humanizmus és a reneszánsz

A XIV. század folyamán Észak-Itália gazdag városaiból indult ki az a szellemi és művészeti megújulás, amelyet a humanizmus és a reneszánsz korszakaként szokás emlegetni. A humanizmus a latin 'humanus', emberi szóból ered és egy új, emberközpontú gondolkodásmódot, filozófiát jelent. A reneszánsz az olasz eredetű 'újjászületés' szó francia megfelelője, amely az emberről alkotott újfajta szemlélet kifejeződését jelenti a művészetek különböző ágaiban. A reneszánsz Európa azon területén született, ahol a legsűrűbb volt a városhálózat, legfejlettebb a kereskedelem, az ipar és a pénzgazdálkodás, a legerősebb a polgárság és a legtöbb az ókori emlék. E városok gazdag és írástudó polgárságából vagy annak anyagi támogatásával emelkedett ki az a világi értelmiségi réteg, amely az európai kultúra számára új, maradandó értékeket fogalmazott meg. Az újmódi szellemiség egy idő múlva elterjedt olyan országokban is, ahol hiányzott az erős polgári réteg. A reneszánsz a XV. századtól elszakadt tehát eredeti "szülőatyjától", a polgárságtól, már nemcsak a városokban, hanem a világi és egyházi fejedelmek udvaraiban, sőt a pápai kúriában is szeretettel látták a humanista gondolkodókat, az újra fogékony építészeket, festőket, szobrászokat. (Pirenne, 1983)

3.4 Az újkori társadalmak

A nemzeti mozgalom Nyugat-Európában

Sokan azt gondolhatnák, hogy a "nemzet" régtől fogva létezik, hiszen mi másnak lett volna például királya Szent István, mint a magyar nemzetnek? Valójában az a tudat, hogy valamely nemzethez tartozunk viszonylag új fejlemény, a XVIII - XIX. század folyamán alakult ki Európa és Amerika népei körében (a XX. században, Ázsiában, Afrikában), de előzményei a régmúltba vezetnek vissza. A történelem folyamán az emberek mindig valamely közösséghez tartozónak tartották magukat, sőt általában egyszerre többféle csoporthoz is kötötte őket identitástudat. Egy középkori bordeaux-i polgár például így határozta volna meg önmagát: elsősorban keresztény vagyok, másodsorban a francia királyhoz hűséges alattvaló, nevezzük ezt függőleges politikai közösségtudatnak, mert ahhoz kapcsol, aki fölöttem vagy alattam van a társadalmi ranglétrán, harmadsorban városi polgár, vízszintes politikai közösségtudat, mely olyanokhoz köt, akikkel egyenrangú vagyok, negyedsorban girondi, ami azt vidéket jelenti, ahol született. Fontosságban csak ezeket követte az etnikai közösségtudat, mely az azonos nyelven beszélőket, azonos szokásokhoz, hagyományokhoz kötődőket kapcsolta egybe.

Az újkor kezdetén kezdtek a korábbi azonosságtudatok átrendeződni. A folyamat Nyugat-Európában indult, ahol a közlekedés és kereskedelem fellendülése folytán az emberek egyre távolabb lakó társaikkal ismerkedtek meg. Az abszolutizmus idején ez tovább erősödött, amikor a belső tartományi határok fokozatos felszámolásával, a külső határok megerősítésével egyre nagyobb hangsúlyt kapott az egy állam területén élők közössége. Ezen a politikai kereten belül a nyelvek és nyelvjárások közeledni kezdtek egymáshoz, amit elősegített az anyanyelvű könyvnyomtatás és prédikáció terjedése, az államilag, központból felügyelt, szintén anyanyelű iskolarendszer kiépülése. A skót vagy a provanszál nyelv eltűnt, beolvadt, maradt az angol meg a francia. Mindezzel párhuzamosan a társadalom rendi tagozódása is kezdett felszámolódni, a felvilágosodással pedig teret hódított a törvény előtti egyenlőség, a mindenki számára adott emberi jogok elve. A társadalmi szerződés felvilágosodás korabeli értelmezése pedig rávilágított, hogy nem az alattvalóknak kell hűségesnek lenni a király iránt, hanem fordítva, a király tartozik szolgálni népét. Az "alattvalóknak" tehát nem a királyt kell szolgálniuk, hanem az ország jogilag egyenlő emberekből álló közösségét, hozzájuk kapcsolja a hűség kötelezettsége is. A felségárulás helyét a hazaárulás vagy nemzetárulás bűne foglalja el a jogtudatban. Ekkoriban már a bordeaux-i polgár ezt mondta volna: elsősorban francia vagyok, és csak mellékes ezután, hogy mely politikai irányzathoz, mely térséghez, mely valláshoz stb. kötődöm. Az történt, hogy az a közösség, melyhez a függőleges politikai identitástudat, a vízszintes politikai közösségtudat és az etnikai tudat kapcsolódott most már valójában egy és ugyanaz a közösség, vagyis a nemzet lett. Az identitástudatoknak ez a találkozása minden korábbinál erősebb érzelmi töltetű közösségi tudatot hozott létre, a nemzettudatot. Nyugat-Európában ennek a közösségtudatnak a földrajzi és politikai keretét az állam és annak területe jelentette. A francia nemzet a francia állam területén lakókat, az angol az angol államon belül lakókat kapcsolta egybe, ezért ezt a fajta nemzetet államnemzetnek is szokták nevezni. Az államnemzetek esetében a politikai közösségtudatok az erősebbek. A belga, svájci, amerikai (USA) példa mutatja, hogy az etnikai közösség, a közös nyelv nem elengedhetetlen feltétele a nemzettudatnak, illetve két azonos nyelven beszélő csoport nem okvetlenül tartozik azonos nemzetbe is. Az amerikai és az angol például egyformán angolul beszél, de két különböző nemzet tagja. A svájciak egy nemzet tagjai, de legalább négyféle nyelvet beszélnek - olasz, német, francia, rétoromán -, így négyféle etnikumhoz is tartoznak. A nemzettudat kialakulásával együtt jelent meg a nemzeti mozgalom, a nemzet védelmét és felemelését megcélzó ideológia és politikai irányzat. Ezt nacionalizmusnak nevezik. A nacionalizmus - ellentétben a ma szokásos szóhasználattal - nem volt okvetlenül ellenséges más nemzetekkel szemben. Sőt, abszolutista és rendi berendezkedésekkel szemben összefoghattak egymással nacionalista mozgalmak, mint például a magyar, a német (ausztriai) és az olasz 1848-ban. A nacionalizmus eszméje ugyanis kezdetben összekapcsolódott a jogi egyenlőség és a szabadság felvilágosult eszméjével, a nacionalizmussal szemben pedig a hagyományos rendi társadalmakhoz és abszolutista uralmi formához ragaszkodó erők léptek fel. A XIX. század második felében ez a kapcsolódás meglazult, illetve megszűnt. (Hajnal István,1988)

3.4 Ábra Gazdagok lakomája
http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/az-ujkor-1492-1914/az-ipari-es-tarsadalmi-forradalom/nepesedes-es-gazdasag-a-18-szazadi-europaban

A városiasodás a XIX. században

A XIX. század második felétől gyorsan és folyamatosan növekvő lakosság egyre jobban városiasodott is. A városi lakosság növekedése a munkásság létszámának növekedésével függött össze. Az ipari forradalom hozta létre az ipari várost, amelynek fő célja az ipari termelés volt. Ebből adódik, hogy a város közepén halad át a vasút, amely az energiához elengedhetetlen szenet és a nyersanyagokat szállította a gyárhoz. S hogy a munkaerő is közel legyen, a gyár mellett épültek fel a munkások lakónegyedei, helyesebben a nyomornegyedek. A várost építő magántőkének, amelynek célja a magasabb profit elérése volt, nem állt érdekében a közművesítés, s akkoriban a környezetvédelemmel sem törődtek. Az ipari városban nem jött létre önkormányzat sem. Ezek a városok nemcsak nagyobbak voltak és gyorsabban fejlődtek, mint bármely más város, de a bennük élő társadalmi csoportok is élesen elkülönültek egymástól. Két külön városi osztályt lehetett egyre világosabban megkülönböztetni. A magántulajdonnal rendelkező kisebbséget: bankárokat, kisiparosokat, kereskedőket, értelmiségieket, akinek vagy birtokában voltak az új vállalatok, vagy pénzt fektettek azokba, és az ipari munkások népes osztályát, akiknek egyedüli jövedelmét a munkabére jelentette. A modern városépítés nagy korszaka az 1870-es évekkel kezdődött. Európa nagyvárosai ekkoriban kapták azt az arculatot, amelyet sok helyen máig meghatározza a városképet: városközpont közhivatalokkal, előkelő lakásokkal, bérpalotákkal, szórakozó helyekkel, üzletekkel; olcsóbb lakónegyedek bérházakkal; gyárak és nyomortelepek; kertvárosok. A régi városrészeket lebontották, hogy új, szélesebb sugárutakat nyissanak, parkokat építsenek.

A legfontosabb újítás az infrastruktúra kiépítése volt, vagyis csatornáztak, vezetékes ivóvízzel, gáz-, majd villanyvilágítással látták el az épületeket. Megszervezték a szemétszállítást. Kialakult a városi tömegközlekedés. A közlekedés és az ipari termelés fejlődése előrevitte a kereskedelmet is. Megszületnek az áruházak. Ezek felvirágzása szorosan kapcsolódott a városi női divat fejlődéséhez. A pamut árának zuhanása lehetővé tette a nők változatos öltözködését. (Eperjessy László, 2007)

A polgári társadalom

Az ipari forradalom elsősorban a középosztályt "jutalmazta" gazdagodással és a politikai hatalommal. Vagyis azokat a kereskedőket, értelmiségieket, üzletembereket, akik az osztalék reményében befektettek. A polgár fogalmát legegyszerűbben úgy szokták meghatározni, hogy polgárjoggal rendelkező személy. A polgárjoghoz azonban vagyon vagy/és műveltség is kötődik. Tehát a polgár vagyonából - föld, kereskedelem, bank - él vagy értelmiségi, illetve hivatali pályán dolgozik. (Eperjessy László, 2007)

A polgári család

Az iparosítás következtében a társadalom alapintézménye, a család is jelentős változáson ment keresztül. A hagyományos családszerkezetben - legyen azt parasztcsalád, kézműves vagy földbirtokos - a család több generáció együttélését biztosította.

Ennek alapját a közös tulajdon és/vagy a közösen végzett munka jelentette. Az iparosodás következtében azonban mind a polgári családoknál, mind a munkáscsaládoknál megszűnt az otthon és munkahely egysége. A polgári családok többségénél is megszűnik a lakás munkahely funkciója. A felszabaduló lakótér azonban "tiszta szobává", hálószobává, a polgári élet központi helyévé alakul. Gazdagabb polgári családoknál az élet minden színtere külön helységeket kap. A középosztályi életformához hozzátartozik a cseléd, a személyzet is. A lakás belső berendezésében a polgári réteg tükröztetni akarja társadalmi rangját. A plüss, a pompa, elmúlt korok stílusát idéző dísztárgyak tömege szolgáltatja a reprezentációt. A legdrámaibb változást a családi szerepek módosulása hozta. A férfi vált egyértelműen a "kenyér keresőjévé", a nő eltartottá. Mivel az élet két tere, a munka és az otthon elvált egymástól, a nő társadalmi életének tere a lakásra korlátozódott. Feladata a háztartás és a gyermeknevelés volt, úgy, hogy meleg fészket biztosítson és kiszolgálja férjét. A polgári család asszonya egyszerre többszörös kiszolgáltatottságban találta magát: függött férje kenyérkeresetétől, s magától a férjtől. Amennyiben az anyagi helyzet megengedte, egy másik nőt vagy nőket alkalmaztak az otthoni teendőkre - házvezetőnő, cseléd, dajka, nevelőnő - s a ház asszonya mindössze az ellenőrzést gyakorolta. Ezt az élethelyzetet többféleképpen meg lehetett élni, volt aki szenvedett a tétlenségtől és érzelmi kiszolgáltatottságtól, volt aki ezt a gondoskodó szerepét a házon kívül a jótékonysági egyletekben való részvétellel tágította ki. A gyermeknevelés is sokat változott a korábbi századokhoz képest. Míg a középkorban a gyermekek együtt éltek a családdal, most életterük elkülönül.

Nagyobb szerepet kap az oktatás és az rendszerint már nem is a családon belül történik. A lányok és a fiúk nevelése alapvetően különbözik egymástól - az egyik eltartónak, a másik eltartottnak készül. S általában az is elmondható, hogy a felnőtté válás időpontja egyre jobban kitolódik. (Eperjessy László, 2007)

A falusi életmód változásai

A mezőgazdaság átalakulásának hatására megváltozott a falu is. Természetesen még mindig laktak benne paraszt-kézművesek, akik hagyományosan két szakmában munkálkodva ellátták a falusiakat a legszükségesebbekkel: kerékkel, szerszámmal, szőttessel. De számuk - a vasút közvetítésével terjeszkedő kereskedelmi kapcsolatok miatt - egyre csökkent. A falvak benépesültek kistisztviselőkkel, tanítókkal, postásokkal, nyugdíjasokkal és elsősorban kisiparosokkal, akik most már teljes munkaidejüket műhelyükben töltötték. A falu, a mezőváros főterén volt néhány bolt és kocsma, amely leginkább a vasárnapi mise után volt hangos; a szatócsok néhány újságot is eladtak hetente, és megtalálható volt náluk mindenféle holmi, vas- és cukorkaáru egyszerre. A járási székhelyeken az orvosok, patikusok, jegyzők, adószedők, a mezőgazdasági gépgyárak bizományosai már fontos falusi középosztályt alkottak. (Eperjessy László, 2007)

Demográfiai változások a XX. században

Európában és Észak-Amerikában a XIX. század második felében az ipar fejlődése újabb lendületet kapott, a gazdaság új jelenségeket mutatott föl. Az utókor az ipar fejlődésének, a gazdaság változásainak ezen új korszakát nevezte el második ipari forradalomnak. Ez felgyorsította a társadalmi változásokat is, a francia forradalom óta jelentősen ható, majd a később megjelenő filozófiák, politikai eszmék, nézetek, emberi jogok, szabadságjogok, nacionalizmus, liberalizmus, konzervativizmus, szocializmus, anarchizmus, keresztény-szocializmus, nagymértékben hozzájárultak a polgári társadalmak kialakulásához.

Európa népessége – a második ipari forradalom térnyerésével párhuzamosan – gyorsan növekedett. A növekvő népesség a városokba és a tengerentúlra vándorolt. A kivándorlási hullám – a népességrobbanás keletre tolódásával együtt – északnyugat felől délkeleti irányba húzódott. A gazdasági fejlődés átalakította a társadalmat. Rohamosan csökkent a mezőgazdasági népesség aránya, ugyanakkor felduzzadt a városlakók száma. Gyors iramban nőtt a munkásság létszáma, ám ennek üteme a század végén lelassult. Megfigyelhető viszont a középosztály, az alkalmazotti réteg számbeli gyarapodása. Az átalakulás egész Európában megindult, viszont korántsem egyformán zajlott le. A fejlett Nyugaton a fent ismertetett folyamatok érvényesültek, míg Kelet-Európában az átalakulás éppen csak megkezdődött. Ennek következtében Oroszországban egymás mellett éltek – folyamatos kölcsönhatásban – a régi, földbirtokosokból és parasztokból álló; és az új, polgárokból és munkásokból álló társadalmi rétegek. Az ilyen, egymásba kapcsolódó, átmeneti szerkezetű társadalmat nevezik torlódó társadalomnak.

Közép-Európa – mint annyi más területen – társadalmi szerkezetében is átmenetet képzett. A két világ együttélése itt is megfigyelhető, ám összeolvadásuk sokkal zökkenőmentesebb volt, mint keleten. A korszak sajátos és egyre jellegzetesebb képződménye a nagyváros. Itt jelentek meg átütő erővel a századforduló új vonásai: a városi tömeg, a tömegközlekedés, a sport, a sajtó.

1920 után az európai népesség száma a kora IX. század óta tartó folyamatot követve – a korábbi időszakhoz képest ugyan lassabban, de növekedett. A világon ekkor minden negyedik ember Európában élt, ami kb. 500 millió főt jelentett. Az urbanizáció is folytatódott: 1930-ban már összesen tizenkét, egymilliót meghaladó lélekszámú nagyváros volt Európában. A népességnövekedést kísérő jellegzetes tendencia maradt a kivándorlás, melynek belső szerkezete új jelenségeket mutatott: egyrészt a kivándorlási kvóta többé nem érte el az 1914 előtti értékeket, másrészt megnőtt az olyan kivándorlók száma, akik nem a tengerentúlon, hanem a szomszédos európai országokban keresték a megélhetés lehetőségét, a szezonális munkavállalók száma is növekedett. Az iparosodó nyugat-európai országok vonzották magukhoz a kontinens keleti felének munkaképes népességét. A két világháború közti Európa társadalmainak a rétegződésében három jellemző tendencia mutatkozott: a vezető elit átrétegződése, a vegyes összetételű középrétegek kialakulása és a munkásosztály politikai befolyásának az erősödése.

A polgári fejlődés ellenére még mindig jelentős pozíciókkal rendelkező nemesség az első világháború után hanyatlásnak indult: a közép- és kelet-európai nagybirodalmak megszűnése éppen hatalmuk alapjaitól fosztotta meg az addig vezető nemeseket. A társadalmi változások, amelyek az európai és észak-amerikai életet már hosszabb ideje formálták, a XX. század második felében felgyorsultak és elérték a világ szinte valamennyi régióját. Egyre kevesebben foglalkoztak a mezőgazdasággal; egyre többen költöztek a nagyvárosokba; emelkedett az iskolázottság szintje; a legszegényebb országokban is elterjedtek a technikai eszközök: gépkocsi, telefon, elektromos háztartási gépek, a szórakoztató elektronika készülékei. Az általános tendenciák mögött azonban hatalmas különbségek mutathatók ki a fejlett és a fejlődő világ között. A világ társadalmában általában alacsony szinten stabilizálódott a halálozási arány; a fejlett országokban visszaesett a születések száma, a fejlődő világban azonban továbbra is magas maradt. Sosem tapasztalt méretű népességrobbanás következett be. Míg a harmadik világ országaiban a népesség gyors gyarapodásának köszönhetően a fiatalok aránya magasabb, a fejlett világ nagy részében az idősebb generáció aránya megnőtt. Ennek hátterében az áll, hogy a fejlett országok egy részében drasztikus mértékben esett vissza a születések száma. Elsősorban az észak-amerikai és – fejlettségtől függetlenül – az európai országokban megfigyelhető a házasodási kedv csökkenése: egyre többen élnek együtt házasságkötés nélkül, illetve egyedül. Egyes európai nagyvárosokban már a háztartások közel felében csak egy fő él. Nagymértékben befolyásolta a népességszám alakulását és az emberek életét a fogamzásgátló tabletták megjelenése az 1960-as években.

Európában megjelentek az első fogyó népességű országok, több európai országban pedig a születések száma alig múlja felül a halálozások számát. Az ezredforduló előtti években a fejlett világban fokozatosan nőtt a fogyó népességű társadalmak köre. Az ezredfordulón a világnépesség növekedését már teljes egészében a fejlődő világ szolgáltatta. A születéskor várható átlagos élettartam növekedése – hol lassabb, hol gyorsabb ütemben – általában a világnépesség egészét jellemző folyamat. A nők átlagélettartama – biológiai okokból – a társadalmak legnagyobb részében hosszabb, mint a férfiaké. A két nem általában egyensúlyban van a népességen belül. Mindig több fiú születik, mint lány, ezért a fiatalabb korcsoportokban férfitöbblet észlelhető, azután egyre fokozottabban jelentkezik a nőtöbblet.

Az ipari forradalom nyomán a fellendülő kereskedelem, a közlekedés, az új alapokon szerveződő társadalom számtalan modern tevékenysége felgyorsította a korábban túlnyomó részben mezőgazdasági népesség foglalkozásváltását. A folyamat előrehaladásával párhuzamosan korunk egyik legjellegzetesebb népesedési jelenségévé vált a városba özönlés. A XX. század eleje óta a rendkívül gyors népességnövekedés üteménél 4-5-ször gyorsabban gyarapodott a városi népesség. A városodás legmagasabb fokát Belgium és Kuvait érte el, ezek népességének 97%-a városokban lakik. A legfalusiasabb társadalmak Afrikában és Ázsiában találhatók. A világon a legmagasabb falusi népességaránnyal Bhután dicsekedhet (99%). A világ legfejlettebb országai közé sorolható Amerikai Egyesült Államokban, Kanadában a népesség mintegy 3/4-e városlakó, de a városodás üteme némileg lelassult.

A zsúfolt nagyvárosok, a hatalmas városhalmazok már nem annyira vonzóak, felerősödött az „ellenvárosodás” folyamata, felértékelődött a vidéki életmód minősége. (Diószegi István, 1995)

A fogyasztói társadalom

A fogyasztói társadalom kifejezés a XX – XXI. századi társadalomfilozófiai, etikai, szociológiai, antropológiai, és részben közgazdasági írásokban elterjedt népszerű kifejezés. A kifejezés nem szigorú tudományos fogalom, nincs egyértelmű definíciója vagy teljesen egységes jelentése, különböző szerzők kissé mást és mást értenek rajta. Általánosságban talán azt mondhatjuk, a fogyasztói társadalom olyan társadalmat jelöl, ahol az egyre növekvő számú javak és szolgáltatások fogyasztása az emberi élet egyik társadalmilag elfogadott célja, s egyszersmind sokak legfontosabb személyes motivációja, továbbá ahol a társadalmi struktúrák, mechanizmusok jelentős része a fogyasztói viselkedésben, fogyasztói struktúrákban nyilvánul meg. A kifejezést használó legtöbb szerző a jelenlegi gazdaságilag fejlett társadalmakat fogyasztói társadalmaknak tartja, és legtöbben, akik a kifejezést használják, kritikusan viszonyulnak ehhez a társadalomhoz, elítélik, és a megváltoztatását sürgetik. (Kopátsy Sándor, 1993)

3.5 Ábra Bevásárlás
http://index.hu/2011/karacsony/a_fogyasztoi_tarsadalom_orgiaja/

A jelen valóságának egy szeglete, a kulturális kreatívok megjelenése

A koncepciót a 2000-ben megjelent, The Cultural Creatives. How 50 Million People Are Changing the World (Harmony Books, NY), a Kulturális Kreatívok. Hogyan változtatja meg 50 millió ember a világot című könyvben mutatták be, amely kutatások nyomán a világ több országában, így Magyarországon is folytattak-folytatnak hasonló felméréseket, itthon a Budapest Klub koordinálásában. A szerzők a könyvben kísérletet tettek arra, hogy megpróbálják jellemezni ezt az új, fokozatosan erősödő, mára mind több ember által képviselt viselkedés- és gondolkodásformát, amely sajátosan keresztezi az egyéni tudatosodás és a társadalomban megjelenő szociális szerepvállalás kérdéseit. Ez a régi minták elengedésében, és új minták létrehozásában látja a jövőt, legyen szó egyéni útkeresésről, spiritualitásról, környezet-tudatosságról, társadalomról, civil jogokról, a nők és a gyerekek helyzetéről, humanitárius kérdésekről, politikáról vagy a globalizációs folyamatok alakulásáról. A kulturális kreatív életformáról általánosan elmondható, hogy egyszerre indul kifelé és befelé, hogy "mást" akar, nem hisz sem a hagyományos konzervatív, sem a materialista, felhalmozás-központú modernista életszemléletben. A kulturális kreatívok jellemzője, hogy noha életszemléletük alapvetően optimista, sokan közülük ma még úgy érzik, kevesen vannak, nem tudnak hatékonyan beleszólni a társadalom alakításába, valahogy úgy vannak vele, hogy változtatnák ők a világot, de a világ túl nagy ahhoz, hogy az egyén a világ dolgaira bármilyen hatást gyakorolhatna.

Ezen közfelfogással ellentétben Paul Ray azt találta, hogy az amerikai társadalomban ma mintegy ötvenmillió felnőtt amerikai, az amerikai lakosság egynegyede tekinthető ezen csoporthoz tartozónak, vagyis itt egy ma még szárnyait bontogató, de a felszín alatt már most nagyon jelentős potenciállal bíró társadalmi rétegről van szó. Olyan csoportról, amelynek valódi ereje akkor mutatkozhat majd meg igazán, amikor tudatába kerül önnön lehetőségeinek és képességeinek, amikor a másként élni akarók szembesülnek azzal, hogy valójában sokkal többen vannak, mint azt legtöbbjük gondolná. A kulturális kreatívok kultúrája magatartásformák és gondolatrendszerek átfedéséből alakul ki, és mint ilyen, integratív kultúra, amelynek sajátosságai egyénenként, közösségenként, nemzetenként, kultúrkörönként változhatnak, és amelynek jellemzőit a kutatók folyamatosan igyekeznek megismerni, feltérképezni, egymással összevetni.

Összességében elmondható, hogy a kulturális kreatív tudatosság nyitott, befogadó, korlátok és határok felett, univerzális értékekben gondolkozik. A csoporthoz tartozók többsége hívő, spirituálisan egyéni utat jár, a vallások közötti hidakat és közös alapértékeket keresi, fontos számára a spiritualitás napi szintű megélése, ez utóbbi azonban többnyire nem kötődik formális vallási keretekhez. Jellemzője a csoportnak, hogy gondolkodásmódja túlmutat önmagán, igyekszik meglátni, tekintetbe venni a kölcsönös összekötöttséget, a kisebb és nagyobb rendszerek és egységek közötti összefüggéseket, a tényt, hogy egyén, család, nemzet, emberiség csakis akkor kerülhet harmóniába önmagával, a természettel, az univerzális törvényekkel, ha kimondja, hogy nincs elkülönülés, ha belátja, és képes megélni az egységet, az összetartozás élményét és tudatát.

A hagyományos gondolkodásmód sokszor megfigyelhető, elkülönítő jellege helyett a kulturális kreatív gondolkodásmód összekapcsol, és egy holisztikus világkép felé mozdul el, amely a világ kérdéseit összefüggő rendszerként kezeli, legyen szó külső és belső békéről, spirituális útról, környezetvédelemről, társadalmi kérdésekről, globalizációról vagy fenntartható fejlődésről. A kulturális kreatívok számára az egyes részterületek nem különálló egységekként merülnek fel, hanem mint az egész szerves részei, amelyek folyamatos kölcsönhatásban állnak egymással. Egyén, család, közösség, nemzet, emberiség nem egymástól elkülönülő egységek, hanem egymásból következnek, ahogy az általuk képviselt tartalmak és minőségek is egyenes arányban állnak az egyénnek, mint ezen egységek alapelemének gondolkodásmódjával és tudatállapotával. A kulturális kreatívok számára éppen ezért meghatározó kérdés az egyén tudatossága és önmagán való munkálkodása, hiszen ez az az alapegység, amelyből azután minden egyéb következik. A világot megváltoztatni csakis akkor lehet, ha az egyén gondolkodásmódja, tudatszintje, gondolat- és viselkedésmintái változnak.

A felelősségvállalás tárgykörébe, a holisztikus megközelítés jegyében, a legkülönfélébb területek tartozhatnak, úgymint a külső és a belső béke megteremtése, a meditáció, különféle spirituális gyakorlatok, alternatív gyógyászat, környezet-tudatosság, közösségi és szociális

munka, a másik emberrel, a másik vallással, nemzettel, kultúrával való harmonikus együttélés, az utazás, mint a megismerés fontos eszköze, a Föld és a természet értékeinek tisztelete, az emberiség jövőjének, az utánunk jövő generációk érdekeinek képviselete. Úgyszintén ide tartozik a jóléttel és az anyagi javakkal szembeni belátó attitűd, az "önkéntes egyszerűség".

Az "önkéntes egyszerűség" a jelen olvasatban nem kényszerű lemondást jelent, hanem a felelősségvállalás, a belátás szerves része, "a megtehetném, de nem teszem, megvehetném, de nem veszem"- attitűdje, tudatos részvétel egy világban, amely nagyobb lábon akar élni, mint amit a Föld tartalékai számára lehetővé tesznek. Úgyszintén ide tartozik a tudatos pénzkezelés, a tudatos fogyasztói magatartás kérdésköre éppúgy, mint a globális szegénység jelensége, ami a kulturálisan kreatívan gondolkozó ember számára nem az "ő problémájuk" hanem mindannyiunké, hiszen ugyanazon egység és közösség szerves részei vagyunk mindannyian, ahol minden mindennel összefügg. A felelősségvállalás fontos területe az emberi kapcsolatok kérdésköre, a család, a barátok, a közösségi szerepvállalás, legyen szó társadalmi, humanitárius munkáról, vagy az altruizmus bármilyen fajtájáról, amelyben az ember ad és segít, hozzájárulni akar az egészhez, nem csak elvenni belőle. Ide tartozik a nők és gyerekek szempontjainak minősített figyelembevétele és tisztelete is. A kulturális kreatív viselkedésmód jellegzetessége az emberi élet minőségi tartalommal való feltöltésének igénye, az önmegismerési, tudatosodási folyamatban való aktív részvétel, a kreatív, alkotó tevékenységekhez, művészetekhez, tudományokhoz való vonzódás, és a saját önkifejezési forma kreatív felfedezése és megélése.

Amint az a fenti jellemzőkből kiderült, a kulturális kreatív magatartásforma nem kizárólagos, nem minden, a magát ehhez a csoporthoz tartozónak tekintő emberre jellemzők ugyanazon sajátosságok. Sokkal inkább van itt szó egyfajta közös nevező meglétéről, egy olyan közös irányról, amely felé tekintve az emberek készek és képesek egyetérteni, és különbözőségeik helyett a hasonlóságokra figyelni. A közösség sokszínű és sokrétű, különböző hátterű, vallású, tehetségű, különféle sorsfeladatokkal ellátott emberekről van szó, akiknek közös jellemzője, hogy másképpen, tisztábban, szebben, boldogabban akarnak élni, akik a béke megteremtésén munkálkodnak az emberben és a világban, akik felelősséget éreznek önmagukért, az emberiségért, a Föld jövőéért, és ezért tenni is hajlandóak. Ebben a tekintetben kulturális kreatívnak lenni azt jelenti, elfogadni mindazokat az irányokat és gondolatokat, amelyek mögött ugyanez a szándék húzódik meg, akkor is, ha a másik másképpen, más formában él és gondolkozik. A kulturális kreatívok között vannak hívők és nem hívők, vannak, akik a spiritualitás, a hit, az érzés felől indulnak el, megint mások a ráció, az ész, a tudomány felől közelítenek. Közös jellemzőjük azonban, hogy megvan bennük a szándék, hogy befogadjanak, hogy "középen találkozzanak", hiszen a holisztikus világszemléletet éppen az jellemzi, hogy az egyes alrendszereket nem elkülönülten, hanem az egész szerves részeként tekinti.

Mint ilyen, alapkérdés a kulturális kreatív gondolkodásmód számára, miként lesz képes az emberiség megoldani a rá váró globális, környezetvédelmi és társadalmi kihívásokat, mit jelent ma a fenntartható fejlődés, és mit tehet az ember a saját életében és odakint a világban azért, hogy a folyamat az emberiséget egy békésebb és boldogabb világ megteremtése felé segítse. Ennek a nyitott, az egészben, mint szerves egységben való gondolkodásnak a készségét és képességét mind gyakrabban nevezik "planetáris tudatosságnak", egy olyan új gondolkodás és tudatosságformának, amely lépésről lépésre érlelődik, alakul és erősödik, határok, vallások, nemzetek és kultúrák felett egy egészen új, eddig nem látott erőtérként jelenve meg majd idővel a Földön. (Takáts Péter, 2010)

Az integrált világnézet tudatszerkezete

Gebser szerint a mentális világnézet után még egy létrejött világunkban, az integrált. Olyan kulturális eseményekkel illusztrálja ezt, mint az idő tekintetbevétele a fizikában, vagy a festészetben az idő ábrázolása a képeken. Az integrált szerinte „az idő berobbanása a mentális struktúra fix világába”. Ez alatt azt érti, hogy az integrált szemléletben az idő folyamatosságának percepciója jelenik meg, szemben a mentális múlt-jelen-jövő kategorikus elkülönítésével. Vagyis az itt-és-most hangsúlya alakul ki, és az éberség az itt és most-ban. Az integrált világnézet alapja Gebser szerint az éberség és a tudatosság. Ha éberek vagyunk magunkra, észrevesszük, hogy minden korábban említett világnézet, struktúra megvan a lényünkben. Ezek a működésmódok ekkor nem egymást kizáró világnézetek, hanem alternatív lehetőségek, melyeket az integrált szemlélet egységérzése elfogad egymás mellett, és egy egységes keretbe helyez azok tényszerű látásával az éberség terében. Gebser állítja, hogy itt az ember többé nem az igazságról beszél, hanem az igazságot mondja.

Más szóval a filozófia helyett, ahol az igazságról beszél, itt a személy magává az igazsággá válik, és szavai ezt tudatosítják belülről. Az integrált világnézet az aracionális és aperspektívikus Gebser szerint, vagyis nem a racionalitás lineáris logikája jellemzi, és nem kötődik egy nézőponthoz. A racionális szinten az ember levezeti magának, hogy miért van igaza. Az igazát egy logikai láncon át vezeti le, és ahhoz köti. Más személy más logikával mást vezet le igaznak, s a két személy szemben áll, mert igazát egy logikai lánchoz fixálja. Azelőtt a mitikus szinten a személy az igazát egy régmúlt történethez köti. Azért igaz, mert ezt mondták. Ahhoz képest egy nagy lépés a logikára épített mentális perspektíva, az egyéni nézőpont. Ehhez képest egy további lépés, vagyis szemléleti tágulás, és ezzel együtt elfogadási és együttérzési mélyülés az, hogy az igazságot a személyes élmény és átélés igazolja, s másodlagos, hogy ezt milyen logika tudja megnyugtatóan körbeszaladgálni és megmagyarázni. Továbbmenve az élményt gyakran lerontja a túlzott logikai magyarázkodás, ezért az integrált világnézetű személy akkor is elfogadja egy jelenség létét, ha még nincs meg rá a logikai magyarázata. Nem fogadja el viszont, ha nincs meg rá a logikai magyarázat, de sajátélmény sincs hozzá, hanem pusztán mitológiákkal alátámasztott. Ekkor legfeljebb, mint lehetséges hipotézis őrzi tudata egy szegletében.

Ezért az alogikusság nem a dogmatizmusba való visszalépést jelenti, hanem az élményvilágba való előrelépést. A mentális világnézetű embernél láttuk, hogy a logika és racionalitás révén független és individualista egót fejlesztett ki, erős énhatárokkal és énvédéssel. Az aracionális, aperspektívikus tudatosságba belépett személy átlátja egója korlátozottságát, és elfogadja, hogy ő több, mint az abból az egy nézőpontból szemlélő leszűkült én, akinek addig hitte magát.

A másik kulcsfogalom itt az aperspektívikusság. Egyik jelentése tehát az, hogy nem kötődik a személy egy nézőponthoz, hanem többet képes figyelembe venni. Ha sok nézőpontot elfogad a személy, akkor viszont végül egy sem marad, amely fix lenne, amit végső valóságnak tekinthetne. Ez az egyik nehézsége az integrált világnézetnek. Wilber ezt egyenesen „aperspektívikus őrület”-nek nevezi, ahol az őrület nem a klinikai értelemben vett elmebajt jelenti. Ha nem marad fix logikai vár, amit a racionális elme épített, mert mindenféle variáció lehetséges, hisz mindegyiket meg tudja magyarázni ugyanaz az elme, akkor egy dolog marad biztosan: a most, jelen, az éberség, és a jelenben, az éberséggel megfigyelhető dolgok, éppen az integrált szint jellemzői. (Gánti Bence, 2008)

3.5 Jövőkutatás: A XXI. század társadalma

A jövőkutatók egyetértenek abban, hogy a XXI. század első évtizedei olyan korszakot hoznak, amelyben végbemegy az ipari civilizáció meghaladása és az emberi lét civilizációs mélységű megújulása. Különböznek viszont az elképzelések és az előrejelzések abban a tekintetben, hogy ez a civilizációs váltás miként és milyen eredménnyel valósulhat meg. A civilizációváltást megvalósító és egyre szélesebb körben ismert lehetséges társadalmi jövőmodellek többféle formát ölthetnek: az információs társadalom, az informalizált társadalmak, a duálisan vagy a plurálisan informalizált társadalom, és az igazságos verseny társadalma.

Az információs társadalmi modell lényege az, hogy az információs technika és technológia a jövőbeni tudományos-műszaki és társadalmi-gazdasági fejlődést generáló, a fejlődési folyamatot kiváltó eleme. Ez a technika és technológia azért válhat a fejlődés generáló elemévé, mert a további gépesítést és az automatizálást a mikroelektronika nem a műveletek további szétbontásával, hanem azok integrált rendszerbe foglalásával oldja meg. További lényeges jellemzője a miniatürizálás is, amelynek révén radikálisan csökkenthető az ipari civilizáció magas nyersanyag-, alapanyag- és energiaigénye, valamint az ezzel járó környezetszennyezés és terhelés. Mindezek együtt teszik lehetővé az ipari civilizáció meghaladását. Az új technika ezért közvetlen összefüggésbe hozható a társadalmi-gazdasági tevékenységrendszer különféle változásával is. Az információs technológia előállításával és használatával foglalkozó különféle tevékenységek - az információs eszközök programjainak előállítása, a kutatás, a fejlesztés és az oktatás, valamint a művészeti és az etikai tevékenységek - hálózati elven működő információs szektorrá kapcsolódnak össze.

Ez a fejlődés új fogyasztói és életmód mintákat is fog hozni. Növekszik az igény az információs javak és szolgáltatások iránt, mert tovább fog csökkenni a munkával eltöltött idő, és így egyre több jut a képzésre és a továbbképzésre, az önmegvalósítási célok kitűzésére és realizálására, a közösségépítésre és a társadalmi részvételre. Az egyéni szabadság növekedése abban is kifejezésre jut majd, hogy változatos életstílusok és életformák lesznek megvalósíthatóak. A fő társadalmi különbségek attól függnek majd, hogy kik, milyen mértékben és módon élnek a nagyobb szabadság lehetőségével. A hatalmi viszonyokban szintén lehetőség van pozitív változások feltételezésére, mert mind az új technika, mind az egyes emberek kreativitásának növekedése lehetővé teszi a hatalom decentralizációját és annak a közvetlen, részvételi demokrácia irányába való fejlődését.

3.6 Ábra A legfőbb érték:az információ
http://hvg.hu/tudomany/Megdobbento_dupla_tavkozlesi_kulonadoval_un_1AEDAS

Az informalizált társadalom modelljei azon alapulnak, hogy az új technikák és technológiák alkalmazása különböző társadalmi formákban valósítható meg. Az informalizáció azoknak a kibontakozó új tendenciáknak a gyűjtőfogalma, amelyek a korábban meggyökeresedett és megszokott tevékenységszervezési formák ellenében vagy mellett jelennek meg, és dinamikusan terjednek. Ilyenek pl. a kisvállalkozások, az önfoglalkoztatás, a kooperáció terjedése, a háztartások és a kisközösségek szerepének növekedése, az állami szerepvállalás csökkenése. Az informalizáció arra is utal, hogy az élet legkülönfélébb területein megjelenő új megoldások nagy formagazdagságot mutatnak. Az informalizáció fő tendenciáiból és az azokban rejlő lehetőségekből az látható, hogy az új technika és technológia társadalmi-gazdasági hatásait tekintve alapvetően kettős természetű.

Az új technika a saját racionalitása alapján fejlődve egyre több területen és egyre inkább kiküszöböli az embert, illetve képes lehet szigorú ellenőrzést gyakorolni fölötte. Az új technika ugyanakkor magában hordozhatja egy másfajta, a humán racionalitás szerinti fejlődés lehetőségét is. Azzal együtt a változatosság, az áttekinthetőség, az önállóság és az alkotó tevékenységek iránti igény tömeges mértékben is kielégíthetővé válhat. A jövőbeni fejlődés előreláthető tendenciái tehát duálisak. Ebből a dualizmusból kétféle jövőbeni társadalmi modellváltozat is felépíthető.

Az egyik változat, a humán szempontok szerint alapjában véve kedvezőtlen megoldásokat és azok következményeit magában foglaló, rosszindulatú dualizmus, amely végkifejletében duálisan informalizált társadalom kialakulásához vezethet.

Ebben a jövőmodell változatban a technikai fejlődés úgy racionalizálja és teszi hatékonyabbá a tevékenységeket, hogy azokból az embert egyre jobban kiszorítja és egyre nagyobb ellenőrzést gyakorol felette. A megmaradó és szükséges munkák nagy részét leegyszerűsíti, primitívvé és monotonná teszi. Csak a munkák egy kisebb és egyre zsugorodó része igényel majd magas képzettséget és alkotóképességet. Ily módon a formális gazdaság tere nemcsak zsugorodik, hanem olyan duális gazdasággá is válik, ahol egyre kíméletlenebb verseny folyik az alkotó, kreatív, jó foglalkoztatási körülmények között folyó és magas keresetet biztosító munkáért, miközben egyre csökken az ilyen munkákhoz jutás esélye. A gazdaság dualizmusa a társadalom más dimenzióiban is dualizmushoz vezethet. A formális gazdaságból kiszorulók és a gyenge gazdasági pozíciójú munkavállalók életlehetőségeiket tekintve egyre inkább leszakadnak a formális gazdaságban sikeresen résztvevő kisebbségtől. A sikeres kisebbség gazdasági hatalmát nemcsak fogyasztásában és életmódjában akarja kifejezésre juttatni, hanem azt monopolizálni is akarja. Ez a jövőben nemcsak tulajdonszerzéssel, hanem az információ és a tudás kézben tartásával és átörökítésével biztosítható. Ez a törekvés újfajta megosztottságot visz a társadalom egyenlőtlenségi és hatalmi viszonyaiba, valamint életmódjába.
A másik változat, a humán szempontok szerint alapjában véve kedvező megoldásokat és következményeiket kitermelő és létrehozó társadalom, amely végkifejletében plurálisan informalizált társadalom kialakulásához vezethet. Ebben a modellváltozatban a technikai fejlődés úgy racionalizálja és teszi hatékonyabbá a tevékenységeket, hogy azok az ember számára átláthatóak lehetnek. Ebben az esetben is bekövetkezik a formális gazdaság zsugorodása, de oly módon, hogy az informális gazdaság különböző formái az önfoglalkoztatást biztosító háztartásgazdaság, a non-profit jellegű közösségi gazdaságok a formális gazdaságokkal egyenlő szerepre emelkedve társadalmilag elismert, támogatott és hasznos funkciót legyenek képesek betölteni, illetve átvenni a formális gazdaságtól. Ekkor is duálissá válik a gazdaság, de olyan értelemben, hogy az két egyenrangú, formális és informális gazdaságból fog összetevődni. Mindkettőre egyaránt szükség lehet a különböző szükségletek társadalmilag racionalizált és humánus kielégítése szempontjából. Ez a gazdasági dualizmus feltehetőleg nem vezet társadalmi dualizmushoz.

Olyan társadalmi pluralizmus is valószínűsíthető, amelyben a társadalom különböző csoportjai különböző mértékben, de egyaránt részt vesznek mind a formális, mind az informális gazdaságban, nagy szabadságfokkal képesek saját életvitelüket és körülményeiket alakítani. Ebben a modellváltozatban a társadalmi értékek változásának és érvényesítésének is jelentős szerepe van. Ha ugyanis az önkifejezésnek, a kreativitásnak, az autonóm és önszabályozott tevékenységek iránti igényeknek sikerül a gazdasági és a politikai szférába behatolniuk, akkor kihasználhatókká válhatnak a technikai fejlődésben rejlő alternatív lehetőségek is.

Az igazságos verseny társadalmának modellje korunk problémáinak fő okait nem a technikai fejlődésben jelöli meg, hanem a társadalomban uralkodó értékekben és ideológiákban, valamint az azokat kiszolgáló gazdaságban.

E modell szerint az eluralkodó materializmus és az individualizmus ideológiájának meghaladása az élet tiszteletével, a természet, mint az élet és a társadalom nélkülözhetetlen létfeltételének megértésével, a posztmateriális értékeknek a materiális értékek fölé helyezésével, az emberhez méltó munkához és életkörülményekhez való jog elismerésével és mindenki számára megvalósíthatóvá tételével, valamint az ember erkölcsi gazdagodása fontosságának felismerésével érhető el. Ezeknek az értékeknek a megvalósulását egyes jövőkutatók a zsidó-keresztény értékek szerinti életvitel kiteljesedésében, mások viszont az általános emberi értékek és jogok következetes érvényesítésében látják. Ha a társadalom kollektíven elfogadja ezeket az értékeket, akkor az azok által vezérelt verseny, az igazságos verseny, a társadalom minden szférájában valósággá változtatja az új értékeket. (Hideg Éva, 2002)

3.6 A világ átalakulása integrál szemléletben

Jelenleg egy nagy átalakulás, transzformáció zajlik világunkban. Ezt éljük, látható módon gyakorlatilag a második világháború óta, amióta a racionális ipari társadalom átmenetben van egy víziológikán működő információs társadalomba. Az emberiség fejlődését szokásos módon három részre szokták osztani – agrár, ipari és információs társadalom. E harmadik hullámnak ma van a kezdete, és az átalakulást a négy kvadránsban egyszerre kell figyelembe vennünk. Az átalakulást egy új technológiai és gazdasági bázis (az információs) hajtja, ami magával hozza az új szelfmodellt és világnézetet is. Új szándékbeli és viselkedésbeli mintákat hoz, mely egy új kulturális világtérbe fog illeszkedni. Ez magával hozza új szociális intézmények kialakulását, mint mindezek levert cövekeit. Az egyes egyének lehet, hogy felérnek mindehhez, de lehet, hogy nem. A szociokulturális térben lassan kialakul egy új gravitációs központ, a víziológika és e köré épül ki az információs társadalom. Egy egzisztenciális, aperspektivikus világnézet (bal alsó kvadráns) alakul ki, amely a digitális információátvitel technológiai és gazdasági alapján nyugszik (jobb alsó kvadráns).

Mindez a kentaurszelf kialakulását hozza magával (bal felső kvadráns), amely egyesíti az elmét és a testet, az anyagot és a szellemet, a fizioszférát, bioszférát és a nászférát, hogy a viselkedése (jobb felső) funkcionálisan beleilleszkedjen a szociokulturális világtérbe. Az információs korszak társadalma van tehát kialakulóban, melyben a víziológikai tudat kerül előtérbe, melyről a világot egzisztenciális szemlélettel látjuk. Mindez azért alakulhat ki, mert megjelent a digitális információátvitel, mint az egész technológiai bázisa. Ezek új gazdasági jelenségeket hoznak magukkal. Az eredmény egy olyan kultúra, olyan társadalom, amiben másképp kell viselkedni, mások a játékszabályok, és ez újfajta agyhasználatot, elmeműködést követel az elmétől. Integrálnia kell az érzéseit és a gondolatait, a testét és az elméjét, a jobb és a bal féltekét. Ha ezt az egyén nem tudja megtenni, akkor nem tud majd beilleszkedni a társadalomba. Az ilyen emberek közössége egy nagyon magas szintű rendszer. Ez a transzformáció felvet egy kritikus problémát: nagyon nagy új korlátok fognak megjelenni vele együtt. Minden újonnan megjelenő fejlődési szint új követelményeket és kötelezettségeket eredményez, amely újabb felelősséget jelent.

A magasabbnak integrálnia kell az előző szintet, amelyet transzcendált, és minél nagyobb a mélység, annál kontúrosabbak és nagyobbak a benne foglalt részekre vonatkozó határok, korlátok. Ez problémát jelent, de ez még nem minden. Az igazi rémálom az, hogy ha egy új és magasabb létmód elérhető, akkor minden egyes embernek el kell kezdeni a felfejlődését, és ezt mindenkinek az egyes szinten kell kezdenie, és végig kell mennie az alacsonyabb szinteken, hogy az újabb, magasabb állapotokba eljusson. Egy olyan embernek, aki a nagyszerű és dicsőséges víziológika kultúrába születik, ugyanúgy végig kell mennie a bio-, ego- és szociocentrikus fázisokon, amíg el nem jut a posztkonvencionális, világcentrikus szintre. Minél több vertikális szint van jelen egy kultúrában, annál több dolog mehet rosszul. Minél nagyobb egy társadalom mélysége, annál több szabály korlátozza a lakosok nevelését és fejlődési lehetőségeit. A szintek gyarapodásával nő a patológia, a hazudás lehetősége is. A mi társadalmunkban olyan betegségek is megjelentek, amilyeneket az állattartók – szó szerint – el sem tudtak képzelni. Egy még ennél is nagyobb mélységű társadalomnak mind a négy kvadránsban még több problémalehetőséggel kell számolnia. Manapság ez az egyik központi téma, amelyről az emberek beszélnek. A legtöbben extatikus izgalommal állnak mindehhez, szerintem azonban egy következő nagy rémálom felé közeledünk. Nézzük meg most mindezt konkrétabban! A nyugati társadalom egyik fő problémája a gazdagok és a szegények közötti szakadék. Ez igaz, de ez csak a Lapos-világ nézőpontjából, amely csak a pénz mennyiségét tartja szem előtt. Van azonban e két társadalmi réteg között egy olyan szakadék, amely ennél sokkal aggasztóbb. Ez egy belső, kulturális szakadék a tudatosságban, annak fejlettségi szintjében és mélységben. Ahogy a világcentrikus, vagy még magasabb szintekre jutó emberek száma egyre nő, a társadalom új szintre emelkedő gravitációs központjára is egyre több súly nehezedik, mely egy óriási korlát lesz a társadalom alacsonyabb rétegei számára. Nagyon nehéz lesz vertikálisan integrálni az egyéni fejlődésükben különböző szinteken levő egyéneket. Minél mélyebb egy kultúra gravitációs középpontja, annál nagyobb az igény az emberek vertikális integrálására, de egyben annál nehezebb is.

Amikor már nagyon sok magas lelki szintű ember van jelen, és a környezetében nagyon sok a buta, önmagáról semmit nem tudó, öntudatlan ember, akkor nagyon nagyra nő a közöttük levő szakadék, és megnehezedik az emberek kulturális és társadalmi rendszerbe szervezése, integrálása. A gazdasági szakadék mellett mindez sokkal égetőbb és kritikusabb probléma, habár alig látható. Ez tehát a kultúra és az értékek, a mélység szakadéka. A magasabb és új gravitációs központ az emberek számára lehetővé teszi, de nem garantálja a magasabb/mélyebb struktúrák elérését. Azáltal, hogy a gravitációs középpontra egyre több súly nehezedik, egyre több egyént lehet hátrahagyni, aki marginalizálódhat, kisodródhat, így elvesztheti a saját intrinzik kibontakozásának lehetőségét. A lehető legdurvább módon, a saját tudatában, értékeiben és értékében károsul – ez egy kultúrában feszültséget teremt, ami pusztító is lehet. Ennek a kulturális vagy tudati szakadéknak a lehetősége egyre nő minden egyes átalakuláskor. Hasonlít ez az egyéni patológiához, ahol az egyén fő szelfje, gravitációs középpontja és a lehasadt szelfek közötti szakadék növekszik, és vele együtt a belső "polgárháború" is. Ezért volt az állattartó társadalmaknak kevesebb problémájuk.

A fő probléma még csak nem is a kulturális szakadék ténye, hanem az, hogy nem szabad erre gondolnunk és erről beszélnünk. A Lapos-világ társadalmában nem vesszük észre a tudatosság szintjeit, fokozatait és mélységeit, mindenki egyformán nullamélységű. Ha értékbeli különbségekről kezdenénk beszélni, akkor ráadásul ránk sütnék a faji megkülönböztetés vádját, és kikiáltanának "ilyen- és olyanistának". Mivel a világnézetünkből nem látjuk a mélységeket, nem is vehetjük észre a kulturális, tudati szakadékot, ami a "civilizált" országokban csak egyre inkább nőni fog, amíg azt meg nem látjuk. Mielőtt el akarunk kezdeni a megoldáson dolgozni, előbb észre kell vennünk a problémát. A Lapos-világ minden szinten e felismerés ellen dolgozik. A problémát tehát egyszerűen nem lehet megoldani a Lapos-világ keretein belül, mert ez úgy, ahogy van, tagadja magát a gyógyírt, a belső mélységek és átalakulás létezését. Mindez hogyan kapcsolódik a már elindult világmértékű változás akadozó folyamatához? Emlékezzünk az alapállításunkra, miszerint a modernitás elkülönítette a Nagy Hármast, melyeknek most a posztmodern korban meg kell találnunk az integrálási módját. Láttuk azt is, hogy a Lapos-világban nem lehet ezt megtenni. Legjobb esetben disszociáltan maradnak, legrosszabb esetben összeomlik az egész. A történelem során még sosem volt olyan társadalmi és kulturális rendszer, amely ilyen masszív belső disszociációval nézett volna a jövő elé. Ha ezek a kaotikus tendenciák és feszültségek nem vezetnek ön-meghaladáshoz, akkor a szelf feloldódását, szétesését eredményezik. Az evolúció minden szintváltáskor ezt a két hátborzongató alternatívát kínálja föl. Nagyon közel állunk ahhoz, hogy a kulturális szakadék a kultúra összeomlásához vezessen, mert a Lapos-világ nem ismeri el a problémát, így nem is kezeli azt elsőrendűen fontosként. (Wilber, 1996)

IV. Átmenet a wilberi 5-ös szintű társadalomból a 6-os szintre, az egyén személyiségfejlődésének szemszögéből

Szakdolgozatom egyéni kifejtésében arra vállalkozom, hogy saját egyéni személyiség fejlődésem bemutatásával teszek kísérletet egy 6-os szintű társadalom kialakulásának lehetőségére. Segítségemre lesz a wilberi létramodell, a négy kvadráns, a spiráldinamikai modell valamint Susane Cook Greuter ego fejlődési elmélete. Hipotézisemet az európai és észak-amerikai társadalom 5-ös szintről a 6-osra lépésére alapozom. Jelenleg Európa és Észak-Amerika súlypontja a wilberi 5-ös szinten áll, ami a spiráldinamikai modellben a narancsnak felel meg. A Spiráldinamika egy fejlődési modell elnevezése, mely az ember értékrendjét, és az abból fakadó világnézetét írja le nyolc szinten. A modell segítségével megtudhatjuk, hogy az evolúció miként nyilvánul meg az egyén személyes életében, a társadalom,- és a közösség szintjén, mi motiválja a viselkedést az egyes szinteken. A modell a szintek megjelölésére színeket használ, melyek metaforikusan asszociált színek.

Don Beck és Christopher Cowan fejlesztették tovább Richard Dawkins és Dr. Clare Graves elméletét és nevezték el spiráldinamikának. Ennek a térképnek a segítségével képesek vagyunk megérteni az egyéneket, társadalmi csoportokat, kultúrákat, és a spirituális fejlődés lehetőségeit. A következő ábra (4.1 Ábra) szemlélteti a spiráldinamikai modellt.

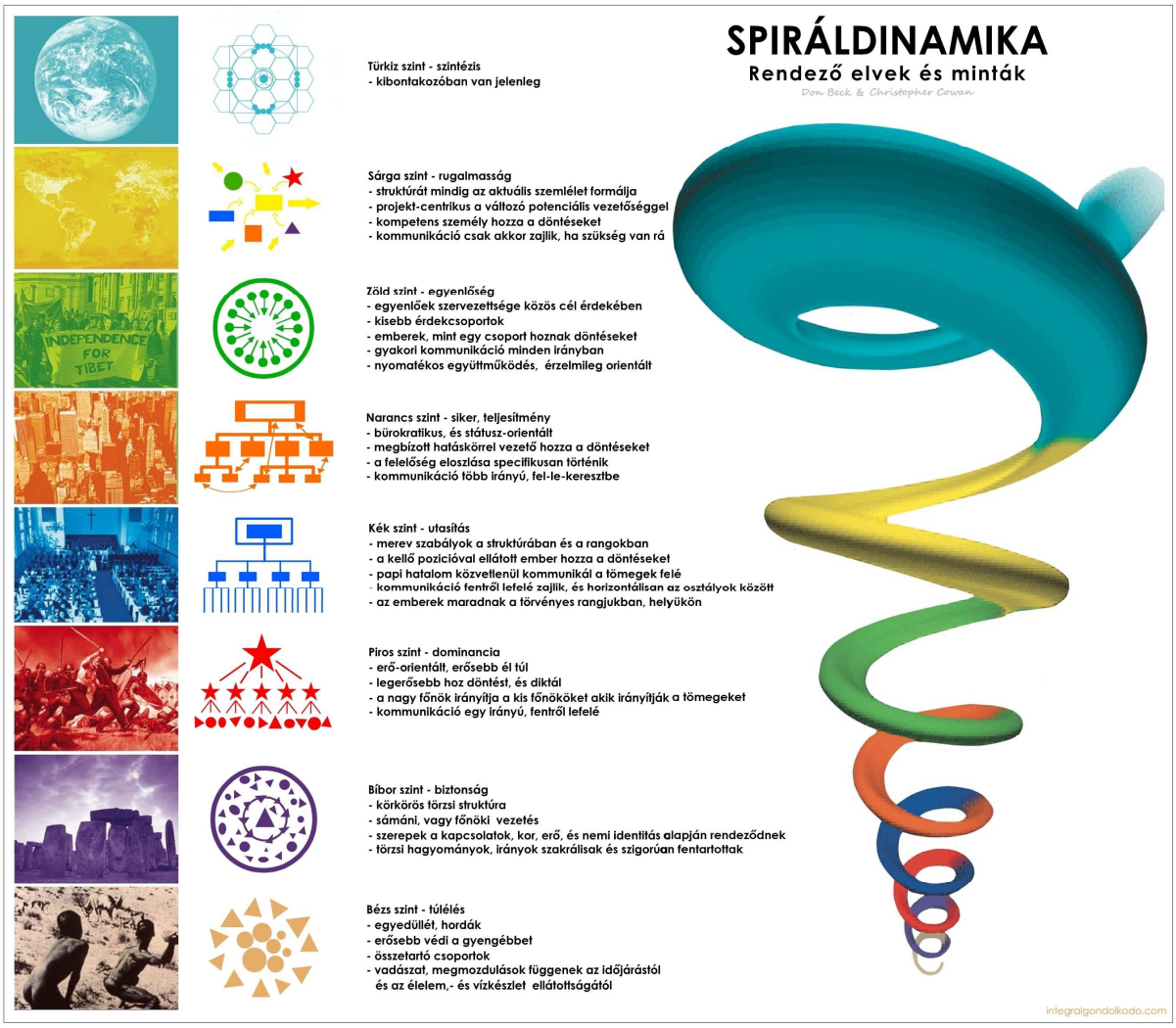

4.1 Ábra A spiráldinamikai modell

Forrás:http://integralgondolkodo.com/spiraldinamika-modell/

Spiráldinamika szintjei – rövid leírás

.*BÉZS* – Túlélés, biológiai szükségletek kielégítése, fajfenntartás, ösztönkésztetések kiélése.

BÍBOR – A szellembirodalom kibékítése, ősök tisztelete, védelem az ártásoktól, családi kötelék, törzs, mágia.

PIROS – Erő/cselekvés, másokat uraló önérvényesítő én, kontroll, érzéki örömök, hatalom.

KÉK- Alá-fölé rendeltség, szabályok, szerepek, konformizmus. Szervezett vallások, bürokrácia, hagyományos iskolák, keleti társadalmak.

NARANCS – Lehetőség/siker, verseny az eredmények eléréséért, befolyás, autonómia, státusz, hatékonyság, kreativitás, profit.

ZÖLD – Harmónia/szeretet, egymáshoz kapcsolódás kölcsönös növekedésért, tudatosság, valahová tartozás, empatikus együttlét, megosztás, önismeret, természet.

SÁRGA – Függetlenség/önértékelés, egy élő rendszerhez illeszkedés, holisztikus tudás, flow, rugalmasság, integrált személyiség, széles világlátás.

TÜRKIZ – Globális közösség, tudatosság, egységélmény, univerzális nézőpont, feltétel nélküli teljes elfogadás, szolgálat.

A következő ábra (4.2 Ábra) egy globális felmérést mutat, hogy a különböző világrészek milyen szinteken mozognak a spiráldinamikai modellben. Jól látható, hogy az USA a narancs csúcsán áll, Európa kicsit kezd „bezöldülni”.

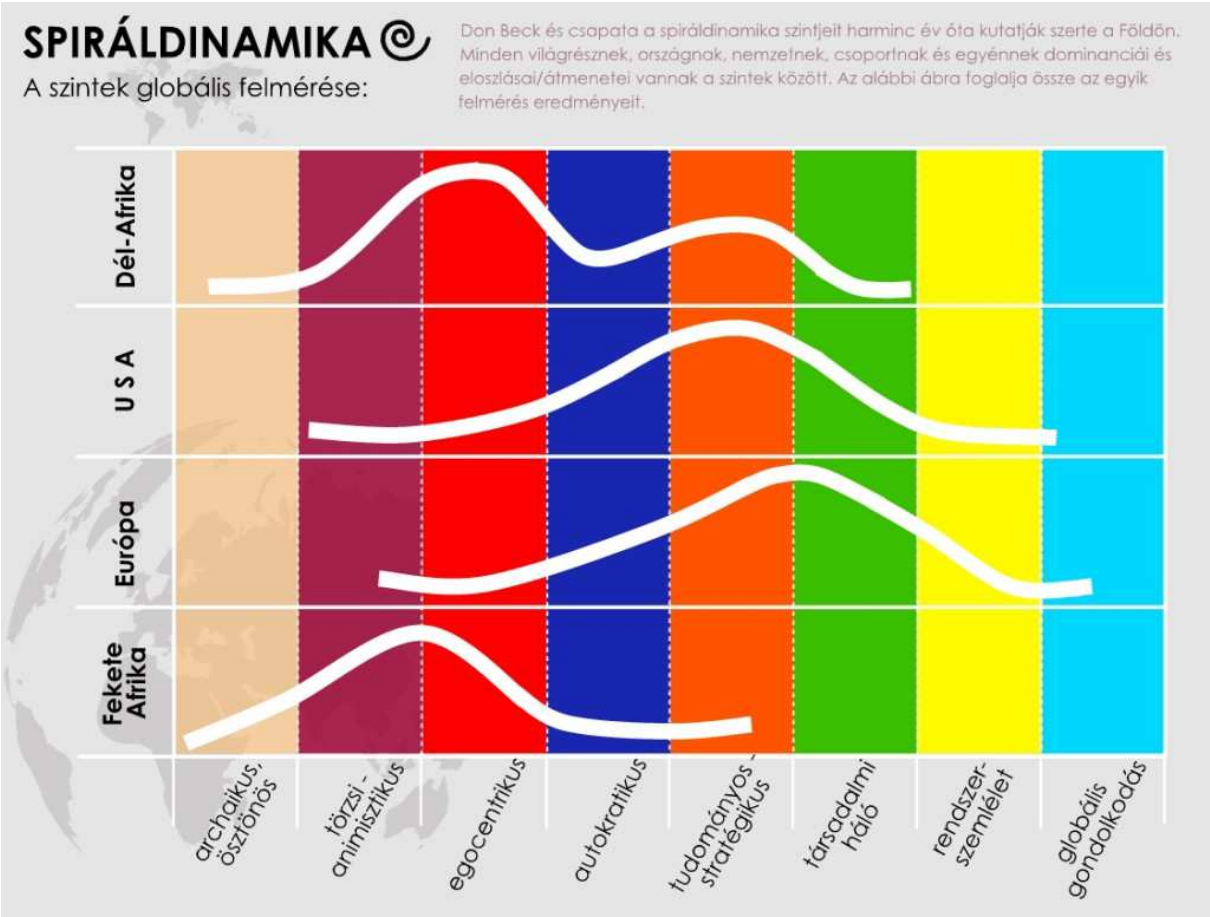

4.2 Ábra A szintek globális felmérése

Forrás:http://integralgondolkodo.com/spiraldinamika-modell/

Mit is jelent ez? A következőkben bemutatom, mit takar a narancs és zöld szint.

Az autonómiára és személyes függetlenségre törekvő narancs a felvilágosodással jelent meg a nyugati kultúrában háromszáz éve, s azóta is a nyugat az, ami ezt képviseli a világon, noha az elmúlt évtizedekben erősen kezdett terjedni a kék stílusú országokban is, például Kínában, ahol a kék maoizmus után most az önérvényesítő narancs üzemmódra kapcsolt az ország. A felvilágosodással a következő dolgok jelentek meg nyugaton, lefektetve a narancs kultúra alapjait: a piacgazdaság; a haszonelvű politikai szemlélet; a természettudományok, melyek az objektivista pozitivista hozzáállásukkal cserélték fel a mitologikus, babonás, vakhiten alapuló kék világot; a gépi technológia elterjedése, mely felszabadította az egyént a fizikai munka alól; az egyéniség kultúrája – a szabadság jogi garantálásával – függetlenség, szabad szólásjog, faji- és női egyenjogúság. Kialakult az a kultúra, ahol bárki felemelkedhet, felküzdheti magát a ranglétrán, és lehetősége van az egyéni boldogulásra. „Még nagyra viheti az életben!” Az egyénnek lehetősége és reménye van bármit elérni, innentől csak rajta múlik. Felszabadul a kékben elfojtott én, az egyén sóvárog a szabadságra. Az autoritás tisztelete megmarad, mikor az jelen van, de ha nincs jelen, akkor az ember már a maga dolgát teszi. A narancs személy vagy cég célja a jó életszínvonal megteremtése, a materiális gyarapodás, s az ehhez vezető lehetőségek kihasználása. Vállalkozó szellemű, navigál a kudarcok és sikerek között, analitikus problémamegoldást alkalmaz az optimális megoldás érdekében, komplex döntéseket hoz, s ha kell, hazudik és manipulál a cél érdekében. Az egészséges versenyszellem lengi át a narancs közepét, aki jobb, az jobb, nincs mese. Aki jobban tud, eredményesebb, hatékonyabb, az a jobb. Materialistának vallja magát, szemben a spirituálissal, az elvek követése helyett a pragmatizmust vallja. A szakralitás eltűnik, egyetlen vezér érték marad: a növekedés és a terjeszkedés. Elvekre és etikára nincs idő a gyors meggazdagodás utáni hajszában. Az ideális narancs perszóna a független, autonóm személy, aki magabiztos, eredményes, hatékony, jól néz ki, tudja, mit akar, és azt meg is szerzi. Ez életének célja van, iránya van: materiálisan győzni, növekedni, fejlődni, az anyagi jólét csúcsáig. Mindenki a saját sorsának kovácsa, és aki jobb, az jut sikerre, és az él jólétben. A narancs ma a társadalmi normánk. Ezért jelenleg egy normális embertől az intellektuális vitastílus várható, s nem várható el a hiteles, autentikus, érzelmeivel kapcsolatban lévő, embertől-emberig kommunikáció, ami majd a zölddel jön meg. A narancs maga oldja meg a dolgait, a tényekre, és szigorúan a tényekre hagyatkozik. Nem fordul tanácsért máshoz, mert az a gyengeség jele lenne, s aláásná önmaga teljes autonómia illúzióját, amit oly gondosan fenntart a narancs. Az emberi kapcsolatokban a haszonelvűség a fő szempont. „Szeretem azt, aki hasznos nekem, s afelé felszínes melegséget mutatok, ami hideg közönnyé és érdektelenséggé válik, ha a másik már nem hasznos nekem.”. „Mennyit ér nekem ez az ember?”. A narancs világában minden embertől azt várják, hogy egyedül, a saját lábán álljon meg, sikeresen. Az amerikai kultúra a világ legnarancsabb kultúrája. A közmegegyezéses társadalmi szerződés és a perszóna az, hogy „itt mindenki sikeres, nagy és nagyszerű! Te is, én is!” Ezért aztán az önbeteljesítő jóslat törvénye miatt sikeresek és nagyszerűek, világelsők sok dologban. A szerződés a tartalom mélységére nem tér ki.

A narancs világban, ahol mindenki sikeres, önmeghatározó, a maga lábán áll, és alapvetően nincs szüksége segítségre, ott nincs sok helye az empátiának. A narancs nem használja az empátiát, legfeljebb a kedvességet, amíg a másik hasznos a számára. Ha nem hasznos, akkor gyors, pragmatikus udvariassági formulákkal lerendezi, hogy „Inkább menjünk most tovább, mindenki a maga útján!”. Hogy másokkal mi történik, az érdekes adat, hír, intellektuális vitatéma, de érzelmi válaszokat nem vált ki. Maximum egy „ó szegény!”-t megér, aztán beszéljünk másról! Ha valaki már nem hasznos, félredobjuk, lecseréljük egy hasznosabbra. Lehet az egy munkatárs, egy élettárs, vagy a rokonok és az idős szülők. A narancs nem durván teszi ezt, lehet nagyon kedves, udvarias, találhat fedőérveket, de a cselekvés magáért beszél, az üzenet világos: „nem vagy hasznos nekem, menj el!” Az üzlet az üzlet. Az empátiát és az érzelmeket a narancs világ nyíltan lenézi.

A narancs szint után megjelenik a következő szinttel összekötő zóna az úgynevezett kivezető zóna. Én Európa súlypontját,(ahogy ezt a 4.2 Ábra is mutatja), ide helyezem el.

A narancs kivezető zónájában megjelenik a zöld, s elkezd belekeveredni, de úgy, hogy még a narancs a fő keret, a fő működésmód, a kályha, amiről igazán szó van. A narancs kezd belefáradni az állandó versenybeli folyamatos magányával, és elkezd nyílni más emberek felé. Elkezd odafigyelni más emberek érzelmeire, és azt a döntéseiben figyelembe veszi. A nyugodt üzletember, a nyugodt vállalkozó, aki elő tudja teremteni, amit akar, és el tudja kerülni a kudarcot, rutinos, van ideje és kapacitása figyelni a másik emberre közben. Igyekszik úgy intézni, hogy míg a saját hasznát elintézi, azért a másiknak is jó legyen. Döntéseiben tekintetbe veszi mások érzelmeit és véleményét, már nem csak a saját profit az egyetlen fő elv. Az ügyleteket simulékonyan és könyörületesen intézi a többi emberrel, úgy, hogy mindenkinek jó legyen, és lehetőleg mindenki jól érezze magát. Kialakul egy érzékenység mások érzelmeire – ez a zöld egyik lényege. A narancs/zöld sokszor nem szereti, hogy ilyen érzelmessé kezd válni, és hogy érdeklődik a többi ember iránt, mert gyengeségnek érzi, de felismeri a pozitív szerepét a sikerben. Ebben a zónában az érzelmek kimutatása általában még tervezett, stratégikus, s az önfeltárás – hogy elmondjuk, mit érzünk és gondolunk igazán - az is erőltetett még. Ahogy a zöld erősödik, úgy erősödik az igény, hogy odafigyeljen a személy a másik érzelmeire a helyzetben, s arra megfelelően reagáljon, akár annak az árán, hogy végigvigye az előre betervezett menetet. Emiatt a zöldeket gyakran megbízhatatlannak tartják, vagy átverősnek, miközben ők az itt és most, te és én köztem zajló valóság kedvéért áldozzák fel az eredeti ügymenetet. A narancs/zöldnél már „becsúsznak” ilyen periódusok. Ez a zóna gyakran kérdőíveket töltet ki az embereivel, hogy visszajelzést kérjen, s hogy megpróbáljon olyan döntést hozni, ami mindenkinek a legjobb, miközben a saját célját is el kívánja érni benne továbbra is. (Gánti Bence, 2008)

A modell után nézzük meg, hogyan illeszkedik ezekhez az én saját személyiség fejlődésem. A jobb átláthatóság kedvéért a saját fejlődésem leírását dőlt betűvel írom.

A 20-as éveimben a wilberi 3-as, spiráldinamikai értelemben a piros szinten éltem.(A gyermek fejlődésében ez a beszéd megjelenése körüli időszak és az óvoda évei.) *Akkoriban az érettségi és a kötelező katonai szolgálat letöltése után magántaxisként kezdtem el dolgozni. Egy pillanatig sem volt kétséges, hogy én nem akarok magamnak főnököt, hogy nem akarok a tömegbe beleolvadni. Egyéni dominanciám erősen érzékelhető volt. Gyerekkori traumáim miatt rengeteg elfojtást hordoztam magamban, önbecsülésem nagyon alacsony szinten állt. Az elfojtásaim miatt sokszor voltak dühkitöréseim, amit a" leggyengébb láncszemen" az akkori feleségemen vezettem le. Semmiféle kontrollt, hatalmat nem viseltem el magam felett. Fejemben nárcisztikus gondolatok jelentek meg. Olyan fantáziáim voltak, hogy különleges vezéregyéniség vagyok, aki nagyobb csoportokat, tömegeket irányít, nagy gazdagságról fantáziáltam, a pénzzel mindent elértem a gondolati világomban, ami kellemes érzéssel töltött el. Ha kritikát kaptam, rögtön ugrottam rá, vagy visszahúzódtam és magamban a szégyenérzés keveredett azzal, hogy nem vagyok elég jó. Tipikusan piros szintre jellemző extrémsportot is űztem. Három évig siklóernyőztem, amit egy baleset miatt hagytam abba. A párkapcsolatomban is az erő, a kontroll, a dominancia volt részemről a jellemző attitűd. Kapcsolatunk függő kapcsolat volt, én voltam a pénzkereső, ex feleségem a tipikus háziasszony. A kontrollt azzal tudtam fenntartani, hogy a pénzt én kerestem, így ebből a szempontból az exem teljesen ki volt szolgáltatva nekem. Az erődemonstrációm ott jelent meg, amikor a konfliktushelyzeteket ordítással oldottam meg. Ez kívülről félelmetesnek és erősnek tűnt, holott belül egy sebzett kisfiú sírt bennem. A taxis időszak hamar véget ért, mert több pénz kellett vágyaim kielégítéséhez. Illegális üzletbe fogtam, pénznyerő automatákat kezdtem üzemeltetni feketén. Ez az életszakaszom 30 éves koromig tartott a spiráldinamikai modell piros szintjén.*

A következő ábra (4.3 Ábra) a piros szintű működésemet mutatja be a négy kvadráns modellben.

EGYÉNI BELSŐ Érzelmek lefojtása Nárcisztikus gondolatok Grandiozitás érzése Szégyenérzés	**EGYÉNI KÜLSŐ** Dühkitörések Félelmet keltő külső: megjelenés-kopasz fej, kigyúrt test, agresszív fellépés Exrém sport űzése
KÖZÖS BELSŐ A kúltúra része az ügyeskedés elfogadása Kontroll gyakorlása mások felett	**KÖZÖS KÜLSŐ** Illegális üzlet Szerencsejáték üzlet Korrupció az államigazgatásban

4.3 Ábra A piros szintű működésem a négy kvadránsban

Nézzük most meg, mikor és hogyan jelenik meg ez a szint a társadalomban:

Beck és Cowan szerint 10.000 éve létezik a piros működésmód. Átugorva ebből pár ezret láthatjuk az ókori harcos népeket és istenpapok által vezetett birodalmakat, a monarchiák abszolút hatalmát, és a gyarmatosítók egyeduralmát a „primitívnek" titulált helyiek felett. Ezek mind a piros energia megnyilvánulásai. A lovagi korban maga a lovagság, és a lovagokat támogató és kiszolgáló jobbágyok világa szintén a piros kultúra elemei. Egyes népeknél a főnök joga hálni más feleségével a pár első nászéjszakáján, mely a főnöknek a piros jogot biztosítja.

A piros társadalmakban nagy az egyenlőtlenség. Szűk a gazdagok rétege, akik úgy érzik, bármit kizsákmányolhatnak és megtehetnek. A szegényeknek annyit taszajtanak oda, amennyi a túléléshez és a reménykedéshez elég. Az ilyen társadalmakban borzasztó nagy a szegénység és az elnyomás. Az utca törvényeiben nincs együttérzés, kegyelem vagy megbocsátás, kölcsönös szívességek vannak, szigorúan az adok-kapok mérlegén alapulva, és retorziók nem fizetés esetén. Piros jelenség a prostituáltak és a stricik világa, a bűnözők, betörők, rablók és gyilkosok világa is. Piros az önuralmat nem ismerő, azonnali meggazdagodásra vágyó, az ismerőseit is meglopó szerencsejátékos világa is. Sok piros energia van jelen a harmadik világbeli drogcsempész- és gerillacsapatok működésében, vagy akár a jóléti társadalmak városaiban a szegény réteg, aki bűnözésből és drogkereskedésből tartja fenn magát. Piros világ a terroristák világa és a maffia tevékenysége is.

A piros mentalitás jelenik meg mindenféle faji erőszakszervezetben is, ahol van egy kikiáltott bűnös, és azt eleve jogos megverni, megölni, hiszen „ő a hibás”. A kriminalitás a piros számára erény és jó dolog. Ha valaki be tudja mutatni, hány embert ölt meg, erőszakolt meg, vagy hányszor tartóztatták le, akkor az bizonyítja, hogy ő nem egy nyámnyila anyámasszony katonája, hanem bátor harcos. (Gánti Bence, 2008)

A következő korszakom a kék szintnek felelt meg, ami a wilberi létrán a 4-es szerep-szabály elme szintje. Ezt a szintet a rend, a fegyelem, az engedelmesség, az autoritás és a tekintély alapú hierarchia jellemzi, ahol az autoritásnak való engedelmesség képezi az alapértéket. *30 éves voltam, amikor megteremtődött annak lehetősége, hogy az eddig feketén üzemeltetett pénznyerő automatákat legalizálhassuk. Az akkori kormány megalkotta a szerencsejáték törvényt, melyben szabályozásra került a nyerőgépek üzemeltetése. Az előző szakaszban mit sem törődtem a szabályokkal, a törvénnyel, csak az egóm kielégítése volt a cél, mindenen és mindenkin átgázolva. A törvény megjelenése egy külső impulzus volt, az akkori politikai akarat által (jobb alsó kvadráns), ami az én belsőmben (bal felső kvadráns) is változásokat hozott. Az új törvény a társadalomban is hozott egy megnyugvást, azzal kapcsolatban, hogy az eddig feketén üzemeltetett automatákból a költségvetésbe nagy összegű adó fog befolyni. Az impulzív belső hajtóerőm lecsillapodott, a vállalkozásom legalizálásával, a bürokrácia megjelenésével, a rend és fegyelem megszületésével a belső világom is stabilabbá vált.*

Az addigi piros létbizonytalanságából (mert hiába dőlt a pénz, annak szerzésének illegalitása egy folyamatos bizonytalanság érzésében nyilvánult meg) a kék stabil, békés élete következett, amit a szabályok és azok következetes betartása erősített meg. az addigi piros, kissé káoszos rendezetlen világából átléptem a kék strukturált tervezhető világába, ahol megjelent a biztonság. A viselkedésem is megváltozott, igazodott a kék mintázatához. A pirosban a fölényes „ki,,ha én nem”,sokszor félelmet keltő attitűd volt rám jellemző. Nagy luxus autókkal közlekedtem, ezzel is kompenzáltam a belül szorongó kicsi énem kisebbségi érzését. Fejem kopaszra volt borotválva, testem ki volt gyúrva, ami a félelemkeltés eszköze volt. Természetesen bűnözői körökkel is kapcsolatba kerültem, hiszen meg kellet „védetnem” az illegális vállalkozásomat. Az üzlet legálissá válása után a nyerőgépesek hivatalos szövetségbe tömörültek. Én is beléptem ebbe az érdekvédelmi szervezetbe. Itt a jó modor, a megfelelő beszédstílus és öltözködés kötelezővé vált. Kezdtem kényelmesen érezni magam ebben az új közegben is. Az autoritás és a tekintélyalapú hierarchia is belépett az életembe. Az üzlettársammal, akit a piros szinten egyenlő félként kezeltem, ezen a szinten megváltozott a belső viszonyunk. Ezt a változásomat kívülről nem lehetett érzékelni, de én belül tisztán megéltem a kapcsolatváltozást. Ő vette át a most már hivatalosan működő cégünk papír és pénz ügyeit, ezzel az üzleti hierarchia megváltozott. Tulajdonviszonyban és a megszerzett jövedelemben is egyformán osztoztunk, viszont én belül őt fogadtam el főnökömnek. Nekem akkor ez adott biztonságot. A családi életemben is változás állt be.

Abban az évben, amikor kijött az új törvény megszületett az első fiam. Az életvitelemben az ő megjelenése szintén a strukturáltságot, a rendszerességet hozta be.

Aktívan részt vettem fiam gondozásában és az ő életritmusára hangolódtam rá. Egocentrizmusom csökkent és életemben először nem csak magamat szerettem, hanem a szívem megnyílt a kis jövevény felé.

A következő ábra (4.4 Ábra) a kék szintű működésemet mutatja be a négy kvadráns modellben.

EGYÉNI BELSŐ Biztonságérzés megjelenése Impulzivitás visszafogottsága Szeretet érzés	**EGYÉNI KÜLSŐ** Szabálykövető viselkedés Elegáns ruhák viselése
KÖZÖS BELSŐ Szubkulturális biztonságérzés a törvényi szabályozás miatt Függő kapcsolat a házasságban	**KÖZÖS KÜLSŐ** A parlament meghozza a törvényt Vállalkozásban megjelenik az állami bürokrácia Hierarchia belép az üzletbe Környezet változás: új lakhely

4.4 Ábra A kék szintű működésem a négy kvadránsban

Most nézzük meg hogyan is néz ki a kék világa:

A kék világ stabilan és mereven strukturált, hierarchizált, ahol az egyén lemond a személyes szükségleteiről, hogy engedelmesen alkalmazkodjon a közhöz, a rendhez. A rendszer csúcsán az Abszolút Hatalom áll, a szentírás, Isten szavai, a Mester, az Előírások, a Főparancsnok. Ki van osztva az egyén számára a helye és pozíciója a rendben, amitől nem térhet el. Ezt látjuk például a bürokratikus rendszerekben. Az egyetemek szigorú hierarchiája, ahogy a tanársegédből professzor lesz hosszú évek vagy évtizedek után, az orvosi hierarchia feudális rendje, a katonaságban lévő hierarchia, vagy más kultúrákban a kasztrendszerek mind jellegzetes kék világok.

Az emberek elfoglalják a megfelelő szociális szerepeiket, kasztjukat, fokozatukat a ranglétrán és a csípési sorban, az életkorral járó rangnak megfelelő pozícióleosztást. Mindegy, hogy spiritualitásról, vallásról vagy világi ügyekről van szó, a működésmód itt azonos: az örök hierarchia. Amikor az ember a kék világban van, a hierarchia öröknek és megváltoztathatatlannak érződik. (Gánti Bence, 2008)

4-5 év telt el éltemből a kék világában. Ennyi idő kellett, hogy a már hivatalosan működő cégünk elkezdjen extraprofitot termelni. Ismét dőlt a pénz, de ezt már egy érettebb személyiségként éltem meg. beindult a narancs szintű működésem, egy dolog érdekelt: minél több pénzt keresni. Imádtam azt, hogy bármit meg tudok venni és meg is vettem. Hatalmas összegeket költöttem el autókra, motorcsónakra, a hatalmas házam extra felszereltségére, ruhákra, utazásokra. Igazi csúcsvállalkozó voltam. Intenzív életet éltem, lubickoltam a jólétben, úgy éreztem mindent megtehetek, mert van pénzem. Az egóm csúcson járt, tomboló időszakát élvezhettem. Élveztem is: azt éreztem a csúcson vagyok, és hogy ez mindig így lesz. Emberi kapcsolataimban is megjelent a narancs attitűd. olyanokkal barátkoztam, akik szintén nagyvállalkozók voltak, az üzleti érdekek, az imázs volt az összekötő erő. A másik ember értékmérője az volt, hogy mekkora a bankszámlája. Érzelmekről nem beszéltünk, nem mutattuk ki azokat. A beszélgetés témája felszínes, legtöbbször az üzlet, a politika, a nők voltak a téma. Istenhitem a hitnélküli ateizmus volt, a spiritualitást tagadtam. Közben megszületett második fiam is. Mindkét gyerekem dúskált az anyagi jólétben. Ruházkodásukat Bécsben oldottuk meg, mert akkor az volt a sikk. A házban külön játszószobájuk volt a legmodernebb műszaki cikkekkel és játékokkal felszerelve. Azt hittem a pénzzel pótolhatok valamit, amiről akkor még nem tudtam, hogy mit. 2006-ban negyven éves voltam, amikor elváltam. Lelkileg mélypontra kerültem, pénzzel már nem tudtam kompenzálni a fájdalmamat és a belső ürességet. Úgy éreztem egyedül képtelen vagyok átmenni ezen a válságon, úgy döntöttem külső segítséget keresek. Megkerestem az egyik legkiválóbb pszichoanalitikust és elkezdtünk dolgozni. Hosszú, nyolc évig tartó terápia következett. ami lassan de biztosan átütő személyiségváltozást hozott az életembe. Ez a változás rávezetett egy új ösvényre, aminek a végén a spiráldinamikai értelemben a zöld szint várt ,ez a wilberi értelemben a korai 6-os szintnek .

A következő ábrán (4.5 Ábra) szeretném bemutatni a narancsműködésemet, ami a wilberi modellben az 5-ös racionális tudatszintnek felel meg.

EGYÉNI BELSŐ Érzéktelenség Függetlenség érzés Nyereségvágy Jó szervezőkészség Érzések racionalizálása Pszichoanalízis	**EGYÉNI KÜLSŐ** Magabiztos kisugárzás Divatos, trendi ruhák Izmos test Ápolt test
KÖZÖS BELSŐ Ateizmus Materializmus Szórakozás Haszonelvű emberi kapcsolatok Válás utáni független párkapcsolatok	**KÖZÖS KÜLSŐ** Pénzvilág Fogyasztói társadalom Státusz szimbólumok

4.5 Ábra A narancs szintű működésem a négy kvadránsban

Átmenet narancsból a zöld szintre

A pszichoterápiám első éveiben azon dolgoztam, hogy tudjak kapcsolódni az érzéseimhez. Az első időszakban, ami még a narancsból zöld átmeneti szintje volt, amit a tomboló egóm felbukkanása jelzett. A válás utáni fájdalomcsillapításra és az önbecsülésem illuzórikus emelésére belecsaptam a nőzés világába. Minden lehetőségem megvolt a hódításra, pénz, fizikai adottságok, valamint, felhasználtam a kapcsolatteremtésre az akkor még elméleti önismeretemet. A nők imádták azt, hogy tudok beszélni az érzésekről. Alfahímnek éreztem magam, önelégült érzés volt a hódítás és a szexualitás.

Pontosan illeszkedett a párkapcsolati magatartásom a wilberi 5-ös racionális elme szintjéhez, amit ebben a modellben a fifti-fifti kapcsolat első szintjén helyezkedik el. Ennek a szintnek a jelmondata: „Semmi komoly, csak járunk." Pontosan ezt éltem át: bulik, vacsorák, utazgatások és szex. Ahogy haladtam a terápiámban egyre jobban megéltem az érzéseimet. Rácsodálkoztam, hogy a néhány éve a pénzzel megvett „boldogság" nem okozott bennem érzéseket. A tárgyak, amiket vettem, a nyaralások, a pénzért vett élmények egy-egy pipát jelentettek csak a határidőnaplómban. Szép lassan elkezdtem élvezni az életet, ami már belülről fakadó szubjektív örömélmény volt. Az eddig elfojtott női én részem kezdett megelevenedni, olyan érzéseket kezdtem megélni, amivel eddig még nem találkoztam.

Elkezdtem mások érzéseire is odafigyelni. Az önismeret vált életem mozgatórugójává. Önismereti céllal grafológiát és rajzelemzést tanultam.

Az első csoportterápiás módszer, amit kipróbáltam a családállítás volt. Ebben a módszerben megtapasztaltam, hogy érzem a terápiás teret. Eljött a pillanat az életemben, amikor feltettem magamnak a kérdést: „Ki vagyok én?" A kérdés feltevése terelt rá a spirituális ösvényre. Elkezdtem jógázni, meditálni, kiképződtem jógaoktatónak. Óriási lendületben voltam, hogy fejlődjek, tanuljak, és hogy továbbadjam a tudást. A magamon érzékelt személyiségváltozás miatt hitem a pszichoterápiában teljesen elmélyült. Két dolog foglalkoztatott: a jóga és a pszichoterápia, vagyis a pszichológia és a spiritualitás. Utam egyenesen az Integrál Akadémiához vezetett, ahol e két entitás szintézisét kezdtem el tanulni. Az akadémián, és mellette is jártam csoportterápiába, pszichodrámára, családállításra, bodyworkre, Gestalt csoportba, amik mellett folyt az egyéni terápiám is. Döntöttem, ezt az ösvényt szeretném járni, vagyis csoportterapeuta szeretnék lenni, ami mellett a jógaoktatást és gyakorlást szeretnék végezni. Nagy váltás következett be az üzleti életemben is. Eldöntöttem, hogy kiszállok, mert egyre inkább rosszul éreztem magam abban, amivel foglalkoztam. Felébredt a lelkiismeretem, hogy pénzemet játékfüggő emberek kihasználásából keresem. A politikai hatalom besegített a döntésem meghozatalában, mert betiltották a pénznyerő automaták üzemeltetését. A céget nem számoltuk fel, ital és snack automaták üzemeltetésével kezdtünk el foglalkozni. Ebben az üzletben csendestársként veszek részt, a céget az üzlettársam viszi. Ezzel megteremtettem magamnak az időt és lehetőséget, hogy a képzésemmel és a spirituális gyakorlásommal tudjak foglalkozni. Idő közben a spirituális utam is az elköteleződéshez vezetett. A Himalaya Jóga Tradícióban gyakorlok, mesterem nem véletlen módon szintén integratív szemléletű pszichoterapeuta és a tradíció oktatója. Kifejlődött bennem a zöld szint három fő minősége, az érzékenység, az empátia és a közösségi lét. Napi rendszerességgel meditálok, e gyakorlás hatására megjelentek az életemben a wilberi 7-es szintű természetmisztikus élmények és egységtudat megtapasztalások. Emberi kapcsolataim is átalakultak, a régi üzletfelek lassan lekoptak, néhány gyerekkori barát maradt meg. Az új kapcsolatok már ebben az új világban kötődtek. Párkapcsolatban is új minőség jelent meg. A macsó-hódító ösztönlény megszelídült bennem, a párkapcsolatomban azt élem meg, hogy a kontrollt, ami az eddigi párkapcsolataim fő mozgatórugója volt, már nem jelentkezik.

A párválasztásomban ott jelentkezett ez, hogy erős, független nőt választottam, akivel egyenrangú kapcsolatot élek meg. Az eddigi választásaim, a „gyenge virágszál" kategória volt, akik behódoltak az irányításomnak.

A következő ábra (4.6 Ábra) a zöld szintű működésemet szemlélteti a négy kvadránsban.

EGYÉNI BELSŐ Egyéni pszichoterápia Meditáció Empátia Érzékenység Misztikus élmények	**EGYÉNI KÜLSŐ** Vegetáriánus ételek Jógagyakorlás Egészséges életmód
KÖZÖS BELSŐ Csoportterápiák Önismereti csoport Önátadó párkapcsolat	**KÖZÖS KÜLSŐ** Az ártás elvét nem sértő jövedelemforrás

4.6 Ábra A zöld szintű működésem a négy kvadránsban

Hogyan illeszkedik az én egyéni személyiségfejlődésem a társadalom fejlődéséhez és a jövő társadalmához? Bemutattam a személyiségfejlődésem különböző szintjeit a spiráldinamika modell segítségével. A piros szintről a kéken és narancson át a zöldig. A társadalom fejlődése analóg az egyéni személyiségfejlődéssel.

Magyarország közelmúltját vizsgálva az államszocialista rendszer kék szintű berendezkedés volt. A rend, fegyelem, engedelmesség szőtte át az egyén lelkületét, ezáltal ezek a kvalitások váltak a társadalmi normákká. Az egyén az akaratát alávetette az autoritásnak, ez a fajta engedelmesség teremtette meg a biztonságot. Ez a wilberi 4-es szintnek felel meg, a kora kamaszkor világa, amikor ugyanúgy nézünk ki, ez elég ahhoz, hogy jóban legyünk és átéljük, hogy összetartozunk, egy világot alkotunk. Aki nem a mi szabályunkat követi az ellenség. Így láttuk ellenségnek akkor a nyugati világot. Azt feltételeztük a nyugatról, hogy mivel ők máshogyan gondolkoznak, más szabályok szerint élnek, így ők veszélyesek. Ezen a szinten nincs egyéniség, a társalgások formálisak, unalmasak, személytelenek, nem emberek, hanem pozíciók szolnak egymáshoz. Ennek a társadalmi berendezkedésnek a lényege, hogy minden változatlanul maradjon, ameddig csak lehet. A függőség és kiszolgáltatottság fokozása esetén vagyunk a legkönnyebben kezelhetők. A szerepek vagy nagyon lassan, vagy egyáltalán nem változnak. Nagy társadalmi rangkülönbség feszül az emberek között: a felül levőkre a büszkeség és a parancsolgatás jellemző, az alul levők szolgalélekkel alázatosan behódolnak. Mindenki tehetetlen, felelőtlen és titkolózik, mert titokban mindenki szabályszegő.

A szabályok merevek, így már akkor lehet tudni, hogy milyen problémákhoz fognak vezetni, amikor még be sem vezették őket. Abban bíznak a törvényhozók, hogy az emberek találékonyak, és hiába teszi lehetetlenné a törvény az életüket, azért valahogy élni fognak a szabályokat megszegve is. Ekkor a szabály be nem tartásáért fenyegetésben, függőségben, és rossz lelkiismeretben lehet tartani őket.

A kék szintről a narancs felé vezető út első lépcsőfoka 1989-ben az úgynevezett rendszerváltás időszaka volt, mely során a magyar állam a pártállammal és annak kulturális, ideológiai relációival szakítva, demokratikus állammá vált, és szakítva az államszocializmussal, visszatért a kapitalizmushoz. Hogy működik az új szinten a társadalom? Az előző szinten levő szabályelvű viszony addig képes fennmaradni az emberi kapcsolatokban, amíg fel nem ismerjük, hogy kiszolgáltatottságunk nem teljes, és a szabályok megváltoztathatók. Nem minden szabálysértést követ megtorlás, és talán a szent iratok törvényeiben is lehet némi pontatlanság, tévedés, azokat is emberek jegyezték papírra. Az előző szint alapmítoszának megdöntését követően is szabályok szerint viselkedünk, de már magunk között osztjuk ki, hogy kinek a szabálya lesz a mérvadó. Ekkor indul meg a harc a hatalomért, a felső szabályhozó pozícióért, hiszen a szabályhozó olyan előírásokat állít fel- majd őrködik betartásuk felett -, amelyek elsősorban saját maga számára előnyösek. Az képes szabályhozó helyzetbe kerülni, aki valamilyen, a másik számára szükséges erőforrás birtokában van. Ő osztja az észt majd az ételt, persze csak annak, aki úgy táncolt, ahogy ő fütyül. A szabályzó pozíció fő eszköze a pénz, melynek éppen az a fő funkciója, hogy ne legyen elég belőle, mivel ekkor tudja a jelenlegi berendezkedést továbbra is fenntartani. Az új mítosz ezen a szinten a szűkösség. A szűkösség elve azt mondja ki, hogy nincs elegendő pénz, munka, erőforrás, olaj, szép nő vagy belevaló férfi.

Ha arra építkezünk, hogy nincs elegendő pénzünk, és általában kevés pénz van a világon, akkor minden igyekezetünkkel azon leszünk, hogy valamennyivel azért nekünk több legyen, mint a szomszédunknak, apósunknak, vagy akárki másnak, aki a versenyhelyzetben velünk egy mezőnyben kepeszt. Azért hajlandó valaki fenntartani egy előnytelen kapcsolatot, mert kiszolgáltatottnak érzi magát, és kiszolgáltatott érzése szoros összeköttetésben áll a szűkösség tudatával. Minél nagyobb a munkanélküliség, minél kevesebb a jó partner, annál nagyobb a fenyegetettség, hogy nekünk nem jut új, ha a mostanit elvesztjük, és annál kisebb az esély, hogy az igazán jó munkát és partnert még nem vitte el valaki, tehát annál előnytelenebb alkuba is belemegyünk. Ezen a szinten lényegesen szabadabban tudunk már érezni, mozogni, gondolkodni, mint korábban. Egy szinttel mélyebb lelki rétegünk is kilátszik, ami már majdnem valódi egyéniségünk, arcunk, de még át van festve: álarc. Már majdnem szóba állunk egymással: mondunk véleményt, ami egyéni véleménynek hangzik, ám lényegi funkciója nem a tájékoztatás, hanem a másik félrevezetése. Ezt a fajta trükkös kommunikációt stratégiázásnak hívjuk, melyben próbálunk minél többet eltitkolni magunkról, és minél többet kideríteni a másikról, az erőforrásairól, céljairól és módszereiről. kölcsönösen manipuláljuk egymást, cselesen szabályozzuk az információáramlást, és eszünkbe sem jut, hogy az igazat mondjuk el a másiknak.

Az egész viszony kínzó, fájdalmas, ambivalens: szeretjük, majd utáljuk egymást, veszekszünk, majd szeretkezünk, se veled, se nélküled. mivel azonban még veszekedve is jobb valakivel, mint teljesen egyedül, fenntartjuk egymással a kapcsolatot. (Bőr Róbert, 2008)

Itt vált el a saját személyiségfejlődésem a társadalom fejlődésétől. Személyiségembe bekúsztak a zöld értékek és ebből a wilberi értelemben korai hatos szintről tudom a jövő társadalom vízióját felvázolni. A jövő társadalmáról vagy bármilyen jövővel kapcsolatos hipotézis felállításánál a hipotézis feltevőjét, jelen esetben engem a következő tényező befolyásolt a hipotézisem felállításánál: wilberi létrán a különböző fejlődésvonalakon hol állok. Pl., ha a világnézeti fejlődésvonal mitikus szintjén állok, akkor azon a területen addig látok rá a világra. A szinteknél az alapelv, hogy megtartva meghaladni, ami azt jelenti, hogyha szintet lépünk egy adott fejlődésvonalon, akkor az előző szintek tudása és tapasztalata bármikor hozzáférhető, de a magasabb szintekre nincs rálátásunk. Ennél a példánál ez azt jelenti, hogy a világnézet területén nem látok rá a mitikus szint feletti területekre, így a hipotézisem felállításánál a felsőbb szintek működését a Maya fátyla homályosítja el. Tehát, amikor a jövő különböző aspektusaira gondolok, csak addig tudok gondolkodni, ameddig az adott terület fejlődésvonalán állok.

Gondolataimat a jövőről a négy kvadráns modellbe helyezve mutatom be:

Bal felső kvadráns-egyéni belső

Érték szemlélet, váltás: nem az anyagi javak felhalmozása fogja jelenteni egy személy igazi értéket, inkább a pénzért nem kapható jellemvonások: *gyengédség, bölcsesség, törődés.*

A nőies értékek fel fognak erősödni: *kötődés, gondoskodás*, ami a legjobb ellenszer napjaink társadalmán uralkodó közömbösséggel, énközpontúsággal szemben.

Egyre nagyobb az igény az egyéni tudat megismerésére, tisztítására, melyben a különböző *pszichoterápiák* és a *meditáció* nyújtanak segítséget.

Egyre több emberben jelenik meg a másik ember *érzéseinek* figyelembevételének belső igénye.

Az *önzetlen szeretet* ösvényén haladó ember fokozatosan képessé válik arra, hogy az egészségesen működő és szellemi összefüggések által áthatott társadalmi és gazdasági rendszerről egy élő és valós *képet alakítson ki magában*. Ebből a képből kiindulva aztán egészséges, az emberből fakadó szociális formák megteremtésére lesz lehetősége, mely új társadalmi és gazdasági formák a jövőben az embert szolgálják majd.

Jobb felső kvadráns-egyéni külső

Egyre többen fognak az *egészséges táplálkozás* irányába fordulni, ami azt jelenti, hogy az elfogyasztott élelmiszerek fedezik a szervezet minden élettani folyamatának energia- és tápanyag-felhasználását.

Ahogy növekedni fog az emberek tudatossági szintje, azzal párhuzamosan növekedni fog a belső igény a *testmozgásra*.

Így már nem a kampányszerű külső motivációs eszközök terelik az embereket a *sportok* irányába, hanem a belső motivációk növekedése, ami a testmozgás rendszeres napi gyakorlását fogja hozni.

A *helyes megélhetés* igénye megjelenik az egyénben, ami azt jelenti, hogy olyan megélhetési forrásból szerzi a jövedelmét, mely *tevékenységben* semmilyen formában nem árt egy másik érző lénynek.

Bal alsó kvadráns-közös belső

Egyre többen fognak *közösségekbe* járni, ahol megtapasztalják az egymás iránti odafigyelés és együttlét örömét.

Együttműködésen alapuló problémamegoldó módszerek fognak elterjedni a *szervezetekben, a közösségekben*.

Az önfejlődés érdekében egyre többen fognak *önismereti csoportokba* járni.

A *gyermeknevelésben* teret nyer a tudatos életre nevelés, aminek az egyik leghatékonyabb módszere lesz a tudatos életet élő szülők példája.

A tudatos élet meg fogja teremteni a *tudatos házasság* intézményét.

Az *alternatív kultúrák* egyre több embert fognak vonzani, ezzel együtt növekedni fog társadalmi és politikai súlyuk. Különféle életmódokat részesítenek előnyben és olyan terveket, illetve programokat valósítanak meg, amelyek egy alapvetően megváltozott felfogást tükröznek.

Az önállóság és az önellátás össze fog kapcsolódni a természet iránti gondoskodással és a *másokkal való törődéssel*.

Az *emberi közösség* sorsa meg fog változni: maga mögött hagyja a nemzetközi és a *kultúrák* közötti bizalmatlanságot, az etnikai villongásokat, a faji elnyomást, a gazdasági jogtalanságot és a nemek közötti egyenlőtlenséget, hogy erősítse azokat az állapotokat, amelyek között érvényesül a kölcsönös bizalom, tisztelet és készség mutatkozik a *társas kapcsolatokra*, valamint együttműködésre.

A jövő közösségeinek *szociális élete* az önszerveződésre épül és bennük egy olyan együttes akarat hat, mely a *közösség tagjainak szabad szellemi életéből* fakad és egészséges lelki erejéből táplálkozik. A szellemi tudatosságnak erre a fokára eljutott ember képes lesz önmaga felett gyakorolt hatalmával úgy élni, hogy a magában kifejlesztett önzetlenség és a másik iránt érzett szeretet hatására saját akaratát visszafogja, és ezáltal egy olyan teret hozzon létre, amelyben társa szabadon megvalósíthatja akaratát.

Jobb alsó kvadráns-közös külső

Az *alternatív és természetgyógyászat* térnyerése következik be, valamint ezen új módszerek integrálása a nyugati orvoslásban. A *gyógyszeriparban* integrálódni fog a természetes alapanyagú gyógyító szerek felhasználása.

A *politikában* is megjelennek a wilberi 6 szintű gondolkodók, akik egyetemes etikai elveket vallanak.

Olyan *mezőgazdasági reformokat* vezetnek be, amelyben a hatalmas mezőgazdasági vállalkozásokat olyan családi és közösségi gazdaságokká alakítják át, amelyek a helyi piacokra termelnek biológiailag támogatott módszerekkel és a szerves hulladékok újrahasznosításával.

Újszerű együttműködést fognak kialakítani az *állami vállalatok*, a *magáncégek* és a *független szféra* között, hogy lehetőséget teremtsenek az alkotó munkára, mely a közjót fogja szolgálni és támogatni fogja a céltudatosságot, ugyanakkor segítséget fog nyújtani az embereknek közvetlen környezetük, közösségük vagy városaik újjáépítésére.

Az önmagunkról, másokról, és a természetről alkotott új világkép megkezdi térhódítását az *interneten*, a *televízión*, valamint a vállalatok, közösségek és népcsoportok távközlési hálózataiban.

A közösség azt a *kormánypolitikát* és *üzleti stratégiát* fogja támogatni, amely szociális és ökológiai felelősségérzetről tanúskodik. Ennek következtében a közalapítványokat és a termelő tőkét nem elsősorban a katonai és védelmi kiadásokra fogják fordítani, sem arra, hogy egy vagyonos kisebbség igényeit elégítsék ki, hanem az emberek zömének szükségleteit próbálják vele szolgálni a társadalomban.

Olyan intézkedések születnek, amelyek óvják a természetet, hatékony rendszert az élelmiszer és az erőforrások elosztására, valamint olyan *technikai megoldásokat* fejlesztenek ki és állítanak munkába, amelyek biztosítják a tartós energia ellátást, a közlekedést és bőséges mezőgazdasági termést, aminek következtében egyre több ember jut élelmiszerhez, munkahelyhez és alapvető műveltséghez.

Ahelyett, hogy az embercsalád egymással szemben álló kultúrákra és háborúzó nemzetállamokra hullana szét, olyan hatékony rendszert hoz létre, amelyben *önálló közösségek* kapcsolódnak össze.

A változások a *gazdasági életet* fokozatosan visszavezetik eredeti feladatához, a reális, emberi igények kielégítéséhez, és olyan módon, hogy közben az emberek közösen és együttesen vállalnak felelősséget az igények kielégítéséhez szükséges valamennyi folyamatért. Erre azáltal leszünk képesek, mert a jövőben a tudósok és mérnökök munkaasztala egy oltárrá változik majd és az itt megszülető élő képek és értékek nyomán nemcsak egy új morális technika, hanem ezen az új gondolkodáson és technikán alapuló új *spirituális gazdaság* is kialakul majd.

V. Az integrál szemléletben elköteleződött szervezetek és magánszemélyek

A következő részben bemutatok szervezeteket, magánszemélyeket, akik integrálszemléletben dolgoznak egy olyan jövő társadalmán, ahol olyan értékek jelennek meg, mint tudatosság az élet minden területén, olyan új társadalmat építenek, melynek szellemisége, művészete, gazdasági és pénzügyi kultúrája és technikai megoldásai teljesen mások lesznek, mint a mai megoldásaink, mert egy új spirituális tudatosságból fakadnak.

INTEGRAL INSTITUTE

Az Integral Institute küldetése az emberiség teljes öntudatra ébredésének az elősegítése. Kutatásokat, oktatási tevékenységek és egyéb eseményeket szervez, melyek elősegítik a társadalmi méretű szellemi ébredést a személyes belső világban, a külső viselkedés területén, a kulturális és társadalmi területeken. Az Intézet a különféle területek globális vezetőit segíti, hogy az emberiség állapotát jobbá tegyék. Ma a világban sokféle egymástól eltérő, önmagában részleges megközelítés van arról, hogy mi is a jó élet. Ken Wilber Integrál Intézete egy olyan emberiséget lát maga előtt, ahol az emberek elérik azt a tudatossági fokot, ami a sokféle megközelítés integrációjához szükséges együttérzést megteremti az emberiségben.

Az Intézet célja, hogy segítsen megoldani a világ legkomplexebb problémáit. Az elsődleges célok között szerepel a kutatás és a XXI. század komplex, globális kérdésekben betöltött vezető szerep kialakítása. Különösen azok a kérdések, ahol sok résztvevő és tényező kölcsönösen függ egymástól s ily módon csakis egy átfogó, integrált, és részrehajlás nélküli megközelítés képes kezelni a helyzetet. A globális felmelegedés; a kapitalizmus evolúciósan új formái; a politika, kultúra és vallás a kulturális harcai mind olyan példák, ahol az Integrál Intézet igyekszik nagyobb tisztánlátást biztosítani.

THE CLUB OF BUDAPEST

A Budapest Klub olyan nemzetközi szervezet, amely a tudomány, a művészet, és a spirituális kultúra legkülönbözőbb területeinek kiváló képviselőit egyesíti. Célja, hogy elősegítsen egy világméretű mozgalmat, amely kifejezi a jelenlegi növekedés határait, az evolúció kialakult esélyeit.

A fontos célért ösztönzéssel és az emberi tudatosság – a gondolkodás, érzés és érzékelés - kibontakozásának hangsúlyozásával küzd az élet minden területén és a világ minden részén, koncentrált és összehangolt projekt által, amelyeket a Budapesti Központ, a világhírű tiszteletbeli tagok és a nemzeti Klubok nemzetközi hálózatának tanácsai és aktív részvétele által valósít meg. A Klub elnöke László Ervin. Ezzel a munkával segítséget kíván adni az emberiség közös jövőjének szempontjából: minden, a jelenben élő ember és a következő generációk számára.

ASOCIACIÓN INTEGRAL ESPAÑOLA

A spanyol Integrál Egyesület 2005-ben alapított non-profit civil szervezet, melynek küldetése az emberi tudat evolúciós fejlődésének elősegítése, egyéni és kollektív, valamint külső (objektív) és belső (szubjektív) szempontból egyaránt. Ehhez az egyik legátfogóbb és leginkább működőképes elméleti keretrendszert, az integrál szemlélet használják. Az integrál folyamatosan növekvő mozgalom, mely olyan intellektuális teoretikusok munkáján alapul, mint Ken Wilber, Edgar Morin, Don Beck, Michael E. Zimmerman, Andrew Cohen, Genpo Roshi és még sokan mások. Alkalmazzák számos különféle területen, úgy mint filozófia, pszichológia, orvostudomány, politika, spiritualitás, művészet, üzleti világ, coaching, stb.

INTEGRÁL AKADÉMIA

Az Integrál Akadémia hazánk és Európa első szisztematikus integrál pszichológiai képzőhelye, mely nemzetközi szinten ismert. Képzésük ötvözi a felsőoktatási tudásszintet, a professzionális pszichológiai kultúrát, az önfejlesztő-terápiás világot és a meditatív spiritualitást. Módszerében és megközelítésében innovatív és kulturálisan kreatív. Az Integrál Akadémia 2009 tavaszán kezdte meg működését, egy több éves előfejlesztési fázis után. Az alapító, Gánti Bence az alapítást megelőzően 1997 óta foglalkozik az integrál szemlélettel, s annak hazai elterjesztésével, meghonosításával. A képzés egyedülállósága a gyakorlatiasságában rejlik.

A képzés kidolgozásában a cél egy integrált oktatási élmény megalkotása volt, ahol a résztvevő az elmélet mellett saját élményű terápiát tapasztalhat meg, kiképzik gyakorlati tanácsadói készségekre, technikákra, meditációs elvonulást biztosítanak számára, és egy kulturálisan kreatív közösségben vesz részt, ahol mindezek összhatásaként személyisége fejlődik, és kibontakozik.2006 óta kilenc évfolyam jött létre, és végzett az első hat generáció. A képzés évről évre fejlődik, bővül, eddig több, mint 300 előadás során közel 60 tanár és terapeuta vett részt benne Magyarországról és külföldről. 2009 tavaszára megérett az idő egy következő szervezettségi szint kialakítására, az Integrál Akadémia megalapítására.

A következő, integrál szemléletben gondolkodó szakemberek, résztvevő előadói voltak a 2014-ben Budapesten megszervezésre került első Európai Integrál Konferenciának. A teljesség igénye nélkül szeretném röviden bemutatni, hogy milyen területeken segítik annak társadalmi fejlődésnek a folyamatát, mely szakdolgozatom témája.

Gánti Bence

Pszichológus, klinikai szakpszichológus, az IEC 2014 igazgatója Dennis Wittrock mellett, valamint az esemény megálmodója és kezdeményezője. Az *Integral EuropeTeam* társ-alapítója és igazgatósági tagja, Európa egyik legsikeresebb integrál közössége, a magyar Integrál Akadémia alapítója és igazgatója. Bence Budapesten született, az integrál szemlélettel 1997-ben találkozott - ekkor még az ELTE egyetemi hallgatójaként. Amellett, hogy éveket töltött el Magyarországon magán mentoráltként, hogy saját élményt szerezzen és végigmenjen megnyílási folyamatán, Wilber integrál szemlélete fontos szerepet játszott abban és egy életre meghatározta szakmai orientációját a transzperszonális és integrál megközelítés felé. Mindez 2006-ban a Magyar Integrál Akadémia (INTA) megalapításához vezetett. Ez egy 3 éves elméleti és gyakorlati integrál pszichológiai képzés, egy független, átalakító erejű felnőttképzési iskola Budapesten. Már 9 éve képez integrál szemléletű tanácsadókat és változtatta meg sokak életét tanítványai közül. Bence alakította ki az Integrál Flow terápiás csoportfolyamatot. Budapesten és San Francisco-ban (USA - Bay Area) él, kurzusokat és workshop-okat tart Németországban, Bulgáriában, Oroszországban. Eleinte látogatója, majd előadója, workshop vezetője és bizottsági tagja lett nagy Egyesült Államok-beli integrál konferenciáknak, találkozóknak 2004 óta. Ken Wilber felkérte őt, hogy az Integrál Intézet európai koordinátora legyen.

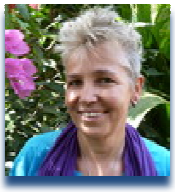

Sandyra Ingrid Andrassy

1958-ban született Németországban, egy leány édesanyja. 20 éve egy kulturális és oktatási központ tulajdonosa - a központ célja, hogy hidat építsen a művészetek, spiritualitás, üzlet és politika közé. Különböző gyógyító módszereket tanult, mint pl.: holoenergia, gerinc kiegyenesítés, gyógyító érintés, orosz gyógyító technikák, kvantum gyógyítás, családállítás, erőszakmentes kommunikáció, meditáció és tanácsadás. Mindennek a tudásnak az esszenciáját 15 éve tanítja Európában és Indiában. Indiában Auroville-ben él egy Sri Arubindo tanításait követő közösségben.

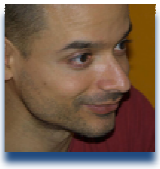

Bőr Róbert

7 évvel ezelőtt fordult a gépészmérnöki világból a társas kapcsolatok fejlesztése felé, miközben megőrizte mérnöki szemléletmódját. Létrehozott egy bal-alsó kvadráns orientált rendszert Kapcsolat Dinamika néven. Rendszerének célja az emberi kapcsolatok mélyebb megértése és a korábbiaknál hatékonyabb fejlesztése. Jelenleg kapcsolati terapeutaként, kommunikációs trénerként és rendszerfejlesztőként dolgozik, illetve egy új, csoporttudatosság fejlesztő térképrendszer fejlesztésének a vezetője.

Cécile Cassini

1951-ben született, 2001 óta tagja a bázeli Ken Wilber körnek. 2006 óta az Integral Politics ("Integrál Politika") központi magjához tartozik, alapítása óta igazgatótanács tagja az Integral Politics Switzerland szervezetnek. 30 éve foglalkozik jógával, meditációval és holisztikus orvoslással. Diplomás nővér, Polaritás-terapeuta, tréner, társalapítója és ügyvezető igazgatója a Xund-nak ("Svájci Komplementer Terápiás Szövetség"). Jelenleg Polaritás-terapeutaként, előadóként és integrál politikai körökben tevékenykedik.

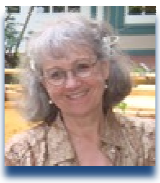

Dr. Susanne Cook-Greuter

A Cook-Greuter and Associates tulajdonosa és vezetője. Nemzetközileg elismert szaktekintély felnőttkori egófejlődés és önmegvalósítás témában. 1980 óta kutatja és fejleszti a 'Washington University Sentence Completion Test'-et (WUSCT). Ezt ma már 'MAP'-nek nevezik és vezetői érettséget értékelő eszközként szolgál. Susanne szakmai tréningeket vezet a 'Leadership Development Framework' keretein belül világszerte. Ugyancsak tart bevezető, illetve értékelői felkészítő képzéseket is MAP kiértékelők számára. Általában egy konzulenssel dolgozik együtt annak érdekében, hogy a fejlődési perspektívát minél hatékonyabban vihesse be szervezetfejlesztési, illetve vezetői csoportjaiba. Kliensei a felnőttkori fejlődéssel kapcsolatos mély ismeretei mellett nagyra értékelik elhivatottságát, kreativitását és vidám, kifinomult módszerét.

Dr. Annick Hedlund-de Witt

A holland Delft Egyetem Biotechnológia és Társadalom Tanszékének kutatója. Munkája során Annick a világképek természetét és szerkezetét kutatva különös figyelmet szentel a megjelent integrál vagy integratív világképnek és az e világképben rejlő azon lehetőségeknek, melyek megoldást jelenthetnek a bolygónkat fenyegető olyan kihívásokra, mint a klímaváltozás, vagy a fenntartható fejlődés szükségessége. Nemrég elkészült doktori disszertációjának címe: 'Világképek és transzformáció a fenntartható társadalmak felé: globális környezetvédelmi kihívásaink kulturális és pszichológiai dimenzióinak feltárása' (2013). Projektvezetőként dolgozott egy, a környezetvédelmi tudatosság fejlesztését célul kitűző környezetvédelmi szervezetnél. A Radboud University-n szerzett diplomát (Cum Laude) szociális környezet témakörben. Tudományos és társadalmi munkáján kívül Annick közel 15 éve foglalkozik olyan transzformatív tevékenységekkel, mint az A. H. Almaas és Faisal Muguadam-féle Gyémánt Szív önismereti munka (2000 óta), meditáció, a bodywork több fajtája (jóga, tánc, cranio-szakrális terápia, trauma-feldolgozás), tantra és fitoterápia.

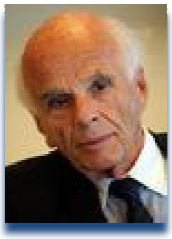

László Ervin

Magyar filozófus, rendszer-elméleti szakember, integrál elméletalkotó, eredetileg klasszikus zongoraművész. Körülbelül 75 könyvet és több, mint 400 cikket publikált, a 'World Futures: The Journal of General Evolution' szerkesztője. Hangsúlyozza a világról és benne az emberről való holisztikus nézőpont kialakításának fontosságát, mely nézőpontra úgy utal, mint "kvantum tudatosság". Számos írásán felül László Ervin számos zongora koncertfelvételt is rögzített.1993-ban, a Club of Rome-mal kapcsolatos tapasztalatait követően megalapította a Club of Budapest-et - az ő szavaival élve: "hogy felhívja a figyelmet az emberi értékek és tudatosság fejlődésének fontosságára, mint kulcs tényezők a változásban — a hanyatlás, polarizálódás és katasztrófa felé vezető versenytől az értékek és prioritások újragondolásáig, melyek napjaink átalakulását a humanizmus, az etika és a globális fenntarthatóság irányába vihetik."

Stefan Schoch

Integral Master Coach™, az Integrales Forum e.V. vezetője, az ECOIC (European Consortium of Integral Coaches) tagja. "Legfontosabb szenvedélyem a tudatosodás fejlődésének támogatása a magam eszközeivel - mind az egyén, mind pedig a kultúra és a társadalom szintjén. Meg vagyok róla győződve, hogy világunknak ma erre van a legnagyobb szüksége: olyan emberekre és szervezetekre, melyek képesek tágabb nézőpontból szemlélni a dolgokat. Akár olyan tágból, hogy képesek modern és posztmodern világunk nagyfokú komplexitását is átfogni és segítségükkel intelligensebb döntéseket hozni saját jövőnk és mindannyiunk érdekében."

Dennis Wittrock

Az IEC 2014 társigazgatója és megálmodója, az Integral Europe Team, illetve az Integrales Forum társ-alapítója, jelenleg elnökségi tagja, a német Die Integrale Akademie korábbi elnök-vezérigazgatója, szabadúszó újságíró, író, tréner, végzett Holacracy®-oktató és gyakorló, a SHIFT Consulting tagja, integrál aktivista és blogger, bodyweight edzés, zen, jóga és közösségi éneklés gyakorló. Az integrál szemléletbe 20 évesen szeretett bele, társalapítója lett az iMove-nak (fiatal integrálosok hálózata Németországban), szülővárosában, Brémában vezetett integrál összejöveteleket, 2006-ban önkéntesként részt vett az I-I-on, végül találkozott Ken Wilberrel. Az 'Integral On Air' podcast társ-létrehozója, rengeteg konferenciát szervezett és a németországi integrál élet egyik pillérévé vált. Filozófiai mesterdiplomáját az IMP inter- és transzdiszciplináris felhasználásáról írta. Küldetésének érzi az integrál tudatosság felemelkedésének szolgálatát, teret adni a növekedésnek, az átalakulásnak és olyan nagymértékű társadalmi változásoknak, melyek kiterjesztik egymás iránti gondoskodásunk és együttérzésünk köreit.

Dirk Weller

Dirk Weller pszichológus, piac-, szervezeti és egészségügyi kutató. A 90-es évek óta foglalkozik Wilberrel és a hozzá kapcsolódó szemléletekkel. Publikációi az integrál piackutatástól a gazdaságban alkalmazott pszichodráma módszerén át az egészségpszichológiáig, a globális politikai tudatosságig, és a 'Holacracy' elven működő szervezet hatékonyságáig színes skálán mozognak. 11 év tapasztalattal rendelkezik kutatás és tanácsadás terén. Jelenleg Németország második legnagyobb egészségbiztosítójának kutatója. 2012 óta Simpol megbízott és nemzeti koordinátor.

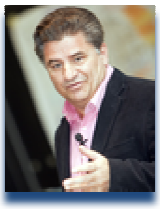

Dr. Robin Wood

Globális gondolkodó, szórakoztató, futurista, őszinte megújító és változás-generáló személy szokatlan keveréke - a technológia, az üzleti élet, a kultúra és a társadalom határterületeinek felfedezője. Olyan felfedezőutakra visz minket magával, melyek segítségével átalakíthatjuk jövőnket és megtapasztalhatjuk saját egyéni, szervezeti és társadalmi nagyszerűségünket. Számos díjnyertes könyv szerzője, a London Business School és az Institute for Coherence and Emergence munkatársa. Jelenleg az általa alapított Renaissance2 Alapítvány vezetőjeként ThriveAbility elnevezésű módszerét igyekszik meghonosítani különböző szervezeteknél világszerte - a cél a fenntartható jövő megteremtése a globális civilizáció számára.

Forrás: http://www.integraleuropeanconference.com/

VI. Zárógondolatok

Mélyen hiszek a tudat evolúciójában, ami magában hordozza a személyiség fejlődését és mindez a társadalom fejlődésének az alapja. Mégis, mennyire fontos a mi szerepünk? Mit tehet az egyes ember a jövő alakításáért? Ahogy Mahatma Gandhi mondta: „Ha meg akarod változtatni a világot, változtasd meg önmagad!" Napjaink információval átitatott, globalizált világában új tartalommal töltődik meg Gandhi bölcsessége. Amit egyénként teszek az inspirálja a többi embert, amit a családom tesz, az eljuthat más családhoz, és amit a közösségem az államom, a hazám tesz, azt megismerheti és példának tekintheti a többi közösség, állam és ország. Ezek a lehetőségek fennállnak, és komoly figyelmet érdemelnek.

„Hidd el, hogy elszánt emberek kicsiny csoportja meg tudja változtatni a világot-csak ilyen erő volt valaha képes erre" (*Margaret Mead*)

Irodalomjegyzék

Könyvek, jegyzetek:

Bóna I.& Gábori M. (1999): *Az ókor története.* Nemzeti tankönyvkiadó, Budapest
Bőr R. (2008): *Az emberi viszonyok fejlődésmodellje*. Integrál Pszichológia szak Jegyzet, Budapest
Diószegi I. (1995): *20. századi egyetemes történet I.* Korona Kiadó Kft., Budapest
Eperjessy L. (2007): *Világtörténelmi enciklopédia, Európa és Amerika a 19. században.* Kossuth Kiadó, Budapest
Gánti B. (2008): *A világnézetek fejlődése, Gebser modellje*. Integrál Pszichológia szak Jegyzet, Budapest
Gánti B. (2008): *Spiráldinamika.* Integrál Pszichológia szak Jegyzet, Budapest
Gánti B. (2009): *Az Enneagram.* Integrál Pszichológia szak Jegyzet, Budapest
Gánti B. (2012): *Az integrál evolúció elmélet és a holonok.* Integrál Pszichológia szak Jegyzet, Budapest
Giddens, A. (1995): *Szociológia.* Osiris Kiadó, Budapest
Hajnal I. (1988): *Az újkor története.* Akadémiai Kiadó, Budapest
H.Ray,P.& Ruth Anderson,S (2001): *The Cultural Creatives: How 50 millon people are changing the world.* Three rivers press, New York
Kopátsy S. (1993): *A fogyasztói társadalom közgazdaságtana.* Privatizációs Kutatóintézet, Budapest
Pirenne, H. (1983): *A középkori gazdaság és társadalom története*. Gondolat könyvkiadó, Budapest
Rácz B. (2014): *Őstörténet*. II.Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Jegyzet, Beregszász
S. Nagy K. (2006): *Szociológia.*Typotex Kiadó, Budapest
Wilber, K. (2009): *A Működő Szellem rövid története*. Ursus-Libris Kiadó, Budapest
Wilber, K. (2008): *Az integrál szemlélet*. Ursus-Libris Kiadó, Budapest

Internet hivatkozás:

Gánti Bence: Ken Wilber A brief history of everything. vázlatos gyorsfordítás: http://www.integralvilag.hu/fileadmin/tudastar/irodalom/minden_rovid_tortenete.pdf
Hideg Éva: Milyen társadalomban élhetünk a XXI.században? http://www.pointernet.pds.hu/ujsagok/evilag/2002/06/evilag-01.html
Integrál gondolkodó: Spiráldinamika modell. http://integralgondolkodo.com/spiraldinamika-modell/
Takáts Péter: Az új világpolgárokról. http://www.kulturaliskreativok.eoldal.hu/cikkek/kulturalis-kreativok/az-uj-vilagpolgarok/
Integral European Conference: http://www.integraleuropeanconference.com/